

16

33

VICTOR V. BĂDULESCU

Fost Membru al Comitetului Economic al Societății Națiunilor

Fost Subsecretar de Stat la Ministerul Finanțelor

Profesor la Facultatea de Drept din București

P R O B L E M E
M O N E T A R E
I N T E R N A T I O N A L E

I

CONFERINȚA MONETARĂ INTERNAȚIONALĂ
DELA BRETTON WOODS (U. S. A.), IULIE 1944

1944

EDITURA SCRISUL ROMÂNESC, CRAIOVA

VICTOR V. BĂDULESCU

Post Membru al Comitetului Economic al Societății Națiunilor

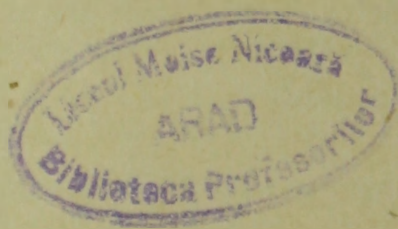
Post Subsecretar de Stat la Ministerul Finanțelor

Profesor la Facultatea de Drept din București

P R O B L E M E
M O N E T A R E
I N T E R N A Ț I O N A L E

I

CONFERINȚA MONETARĂ INTERNAȚIONALĂ
DELA BRETTON WOODS (U. S. A.), IULIE 1944

1944

EDITURA SCRISUL ROMÂNESC, CRAIOVA

6217

DE ACELAȘ AUTOR :

- La Question agraire en Roumanie et la Caisse Rurale*, Paris, 1914, 166 p. .
- Le Prélèvement extraordinaire sur le capital, comme moyen de liquidation des charges financières de la guerre en Allemagne* (extras din Revue de Science et de législation financières, M. Giard, Paris 1921), 3 broșuri 93 p. .
- Le Prélèvement sur le capital en Autriche* (extras din Revue de Science et de législation financières, M. Giard, Paris, 1921, 136 p. .
- Le Prélèvement extraordinaire sur le capital dans l'Empire allemand*, (lucrare premiată de Facultatea de Drept din Paris), M. Giard, Paris, 1922, 513 și XXXII p. .
- Les Finances Publiques de la Roumanie* (extras din Revue de Science et de législation financières), M. Giard, Paris, 1923, 74 p. .
- Situațiunea financiară a Căilor Ferate Române*, București, 1924. 40 p. .
- La situation monétaire de la Roumanie* (extras din Revue de Science et de législation financières), M. Giard, Paris, 23 p. .
- Un an de stabilisation roumaine* (extras din Bulletin de la Société Belge d'Etudes et d'Expansion), Liège, 1930, 9 p. .
- Curs de Economie Politică, Monedă, Schimb, Prețuri*, Cartea Românească, București, 1931, 341 și XIX p. .
- Les moyens de réduire la dette publique en Roumanie* (extras din Revue de Science et de législation financières), Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1934, 22 p. .
- La politique commerciale et monétaire de la Roumanie, devant le problème du retour à la liberté* (extras din Revue Economique Internationale, Bruxelles, 1938, 27 p. .

PROBLEME MONETARE INTERNAȚIONALE

INTRODUCERE

	<u>Pag.</u>
Conferința monetară internațională dela Bretton Woods, în lumina preocupărilor de organizare economică și monetară a lumii	1

PARTEA I

Rezoluțiunile Conferinței monetare internaționale dela Bretton Woods, în cadrul colaborării internaționale	11
--	----

Capitolul I — <i>Rezoluțiunile dela Bretton Woods și moneda internațională</i>	13
--	----

Secțiunea I — Cum se pune problema?	14
„ II — Dificultățile realizării unei monede internaționale	15
§ 1. Creerea unei monede internaționale și distribuirea ei	15
§ 2. Posibilitatea de păstrare și folosire a monedei internaționale	18
„ III — Rezoluțiunile dela Bretton Woods nu institue o monedă internațională	24

Capitolul II — <i>Rezoluțiunile dela Bretton Woods și uniunile monetare internaționale</i>	27
--	----

Secțiunea I — Scurtă privire asupra uniunilor monetare, în ultimii o sută de ani	28
II — Uniunea Latină	30
„ III — Uniunea monetară în planurile White și Keynes (Aprilie 1943)	33

Capitolul III — <i>Rostul colaborării între popoare, în domeniul schimburilor internaționale</i>	35
--	----

Opera Societății Națiunilor și solidaritatea economică între popoare	36
--	----

PARTEA II

	Pag.
Analiza rezoluțiilor Conferinței monetare internaționale dela Bretton Woods	43
Telurile Conferinței dela Bretton Woods	45
Capitolul I — „Fondul monetar internațional“	49
Secțiunea I — „Fondul monetar“, izvor de credite internaționale	50
§ 1. Rolul creditelor internaționale, ca mijloc de echilibru al balanței de plăți și de stabilitate monetară	50
§ 2. „Fondul monetar“, mijloc de echilibrare a balanței de plăți	52
§ 3. „Fondul monetar“, mijloc de stabilitate monetară	54
„ II — „Fondul monetar“, organ de colaborare internațională	61
„ III — Constituirea și organizarea „Fondului monetar“	63
§ 1. Mijloacele financiare ale „Fondului monetar“ și cotele de participare ale țărilor membre	64
§ 2. Conducerea și administrarea „Fondului monetar“	68
§ 3. Acțiunea „Fondului monetar“	70
Capitolul II — Stăvilirea deprecierilor și asigurarea stabilității monetare	73
Secțiunea I — Mecanismul deprecierii monetare, ca primă de export	73
„ II — Deprecierea monedei, primă de export în istoria monetară recentă	80
§ 1. Abandonarea etalonului-aur de Marea Britanie și deprecierea lirei sterline (21 Septembrie 1931).	81
§ 2. Deprecierea dolarului (19 Aprilie 1933).	85
§ 3. Deprecierile monetare în celelalte țări	88
„ III — Înțelegerea internațională, ca mijloc de a opri cursa la depreciere	91
§ 1. Conferința monetară și economică dela Londra (12 Iunie—27 Iulie 1933)	91
§ 2. Declarația tripartită (25 Septembrie 1936)	97
„ IV — Cuprinsul rezoluțiilor dela Bretton Woods pentru asigurarea stabilității monetare	104
Capitolul III — Înălțurarea restricțiilor și descătușarea schimburilor internaționale	107
Secțiunea I — Schimburile internaționale și lichidarea lor, în regim liberal și în economie dirijată	108

	<u>Pag.</u>
§ 1. Mecanismul comerțului exterior și al schimburilor internaționale	108
§ 2. Tehnica lichidării creanțelor și datoriilor internaționale	119
II — Rezoluțiunile conferinței dela Bretton Woods și reducerea restricțiunilor	129
 Capitolul IV — <i>Lichidarea plurilaterală a creanțelor și datoriilor internaționale</i>	 136
Capitolul V — <i>Banca Internațională de Reconstrucție</i>	140
Secțiunea I — Nevoia unei bănci de reconstrucție	140
„ II — International Guarantee and Investment Corporation (I. G. A. I. C.).	143
 Capitolul VI — <i>Aplicarea rezoluțiunilor Conferinței dela Bretton Woods</i>	 150
Capitolul VII — <i>Problema aurului, în cadrul rezoluțiunilor Conferinței dela Bretton Woods</i>	152
Capitolul VIII — <i>Aprecieri asupra rezoluțiunilor Conferinței dela Bretton Woods și concluziuni</i>	169

CUVÂNT ÎNAINTE

Intr'o serie de articole, publicate în ziarul Universul¹, în cursul lunilor August, Septembrie, Octombrie și Noiembrie 1944, am examinat rezoluțiunile Conferinței monetare internaționale care a avut loc, în Iulie anul acesta, în Statele Unite, la Bretton Woods, în cadrul preocupărilor pentru viitoarea așezare monetară a lumii. Lucrarea de față este izvorâtă din dorința de a prezenta, laolaltă, cuprinsul acestor articole, împrăștiate, din cauza împrejurărilor, pe o perioadă cam lungă. După cum se va vedea, ea a depășit, însă, cu mult, până la urmă cadrul acelor articole.

În lucrarea ce prezentăm azi, ca și în articolele citate mai sus, de altfel, nu ne-am mărginit să analizăm numai rezoluțiunile dela Bretton Woods și mecanismul instituțiilor ce se vor crea pe baza acestor rezoluțiuni, într'o expunere ce s'ar fi adresat mai ales specialiștilor. Preocupați, în primul rând, de nevoile studenților noștri și doritori, de asemenea, să lămurim marele public asupra unor probleme de a căror rezolvare depinde, în parte, buna stare de mâine a lumii, am încercat — într'o măsură mult mai largă decât am putut-o

1. Vezi numerele din 12, 14, 16, 18, 19, 20, 22 și 24 August, 27 și 28 Septembrie, 3, 10, 22, 28 și 31 Octombrie și 6 Noiembrie 1944.

face în acele articole — pentru fiecare din chestiunile discutate la Bretton Woods, să arătăm cum se pune problema în politica sau tehnica monetară și locul pe care îl ocupă aceste chestiuni în istoria economică contemporană.

Socotim că era necesar să facem acest lucru.

Dorința de prețuire a realizărilor imediate a făcut pe conducătorii noștri să uite, adeseori, în anii din urmă, aceea ce datorează trecutului. Se cuvine, deci, să arătăm celor mai tineri că lumea nu începe cu noi și că la fiecare pas al cercetărilor noastre putem găsi în gândirea sau în înfăptuirile înaintașilor noștri, îndrumarea, dacă nu chiar soluțiunile, de care avem nevoie spre a învinge dificultățile clipei de față.

Am socotit necesar să le mai arătăm, încă, tot la lumina trecutului, aspectul evolutiv pe care îl îmbracă cele mai multe din realizările lumii civilizate. Avionul s'a prăbușit de multe ori în țărână mai înainte ca, simbolizând triumful inteligenței și îndrăzelii omenești, să fi putut înfrunța, cu izbândă, întinsul oceanului. Toate întocmirile omului sunt rezultatul unor aproximațiuni succesive. Răbdarea și stăruința, singure, ne pot duce la înfăptuirile desăvârșite către care se cuvine să tindem.

În sfârșit, interesul pentru cercetarea științifică nu trebuie să fie dominat de atracțiunea capricioasă a actualității. Credem, totuși, că este bine să folosim interesul pe care îl stârnesc, fără îndoială, lucrările Conferinței monetare dela Bretton Woods — una din cele mai însemnate ce s'au întrunit vreodată — spre a lămuri, cu acest prilej, mecanismul așa de complex al schimburilor comerciale și relațiunilor monetare internaționale. În chipul acesta, cercetarea noastră, de azi, va mai avea, nădăjduim, vreun folos și mai târziu, în ziua când lucrările acelei Conferințe își vor fi pierdut actualitatea.

Lucrarea de față este scrisă în vremuri grele. Eri București-ul trăia sub povara atacurilor aeriene, azi Țara întreagă, după actul dela 23 August, își caută drumul reîntregirii și refacerii, în cadrul legăturilor care i-au asigurat altă dată unitatea sa națională. Este evident, că,

în asemenea împrejurări, sunt de rezolvat pentru noi probleme mai grave decât așezarea monetară viitoare a lumii. Rămânem totuși, în ce ne privește, la cercetarea chestiunilor monetare, fiindcă socotim că în orice timp, dar mai ales în clipe de grea încercare, ca acele prin care trecem, nu se poate readuce rânduială în gândirea și în fapta oamenilor și Țării, decât dacă fiecare, mare și mic, reușește să se sustragă agitației sau împrăstierii de efort pe care le provoacă răsturnări și prefaceri ca acelea pe care le trăim, spre a rămâne, mai departe, liniștit, modest și cu aceeași energie la datoria de fiecare zi, pe care, în colțul său, este chemat să o împlinească.

Pe deasupra grijilor zilei de azi, viitoarea organizare monetară constituie, credem, una din marile noastre preocupări în pragul așezărilor noi ce urmează să fie statornicite. Este bine, deci, ca opinia noastră publică și factorii răspunzători să fie cât mai bine lămurii asupra acestei probleme.

Expunerea noastră va fi lipsită, poate, în unele puncte, de preciziunea dorită. Mai bine de două luni după încheierea Conferinței, nu ne-am putut procura textele oficiale. Documentarea noastră asupra tuturor problemelor internaționale este, azi, insuficientă.

Până la 23 August, cenzura a ridicat dificultăți foarte serioase în fața oricărei încercări de orientare obiectivă. De atunci încoace legăturile cu Apusul, rupte de împrejurările politice și militare cunoscute, nu au putut fi, încă, restabilite.

Dee Domnul ca „chinorozul cenzurei“ sau izolarea noastră de lumea care cugetă și vorbește liber să nu mai întunece, vreodată, lumina către care trebuie să tindă cultura românească².

AUTORUL

București, Iulie—Octombrie 1944.

2. Implinim o plăcută îndatorire mulțumind, și pe această cale, D-lui Ion Vintilă, doctor în științele economice și referent în Serviciul Acordurilor Băncii Naționale a României, pentru prețiosul concurs ce ne-a dat în pregătirea și publicarea lucrării de față.

I N T R O D U C E R E

Conferința monetară internațională
dela Bretton Woods, în lumina
preocupărilor de organizare econo-
mică și monetară a lumii.

În luna Iulie, anul acesta, a avut loc în Statul New Hampshire, la Bretton Woods, o minunată localitate, situată la poalele „White Mountains“, „munților albi“, nu departe de Boston, o conferință monetară internațională, la care au participat reprezentanții a 44 națiuni aliate sau asociate.

Conferința s'a bucurat de sprijinul deosebit al Guvernelor Mării Britanii și Statelor Unite, reprezentate: cel dintâiu, prin Lordul Keynes, profesor la Universitatea din Cambridge, unul din factorii importanți în conducerea politicii economice și monetare a Imperiului britanic, cel de al doilea, prin d-l Morgenthau, Ministrul Finanțelor, care a fost ales președinte al Conferinței.

Uniunea Republicelor Socialiste Sovietice era reprezentată și ea printr'o importantă delegațiune. Printre cei trei sute de delegați experți și consilieri tehnici se aflau șasesprezece miniștri de finanțe, numeroși conducători de bănci de emisiune și multe din figurile cunoscute ale comisiunilor tehnice ale Societății Națiunilor sau conferințelor internaționale dinaintea de 1939.

La prima ședință a Conferinței a participat și Președintele Roosevelt, care a insistat, în cuvântul său de deschidere, asupra importanței comerțului mondial.

„Comerțul, a spus Președintele, este sângele vieții unei societăți libere. Trebuie să avem grijă ca arterele prin care circulă acest sânge să nu fie astupate prin diferite bariere, născute din artificiale și absurde rivalități economice“¹.

1. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, No. 1124, din 3 Iulie 1944.

La această conferință nu au participat, cum era firesc, în împrejurările actuale, țările Axei.

Nu au fost invitate, însă, nici țările neutre.

Data fiind importanța acestor țări în așezarea de mâine a lumii, oricare ar fi condițiile în care s'ar încheia pacea, reacțiunea pe care o vor avea ele, în acel moment, față de planurile monetare ce s'ar întocmi, nu poate rămâne fără înrâurire asupra structurii sau condițiilor de înfăptuire ale acestor planuri.

Ideia unei înțelegeri internaționale pentru stabilirea așezării monetare de după război și organizarea de studii sau tratative în vederea întocmirii unor planuri de aplicare practică au apărut, în războiul actual, îndată ce a prins a se organiza o colaborare economică, financiară și militară între Statele-Unite și Marea Britanie, în vederea luptei pe care o duc împreună.

Prima² manifestare importantă în domeniul care ne preocupă a avut loc, în primăvara anului trecut, în momentul publicării:

la 3 Aprilie 1943, a unui plan al Statelor-Unite, cunoscutul Plan White, după numele unuia din cei mai de seamă experți monetari ai Statelor-Unite, pentru crearea unui fond internațional de stabilizare, plan prezentat Senatului american de d. Morgenthau, ministrul Finanțelor; apoi:

la 7 Aprilie 1943, a unui plan britanic, cunoscut

2. Un început de colaborare se realizase, între Franța și Marea Britanie, prin acordurile economice și financiare din 17 Noemvrie și 14 Decemvrie 1939. Aceste acorduri aveau însă, un scop imediat: realizarea „unității de comandament” în materie economică, între cele două țări și o cât mai bună folosire în comun a mijloacelor materiale ale acestor țări. „Politica comună a imperiilor francez și britanic urma, însă, după editorialul lui *The Financial Times*, din 20 Noemvrie 1939, să formeze nucleul unui viitor proiect de reconstrucție economică a lumii”. Ocuparea Franței, în vara 1940, a înlăturat desfășurarea acestor acorduri. Vezi asupra lor: *Colaborarea economică și financiară franco-engleză*, în VICTOR V. BADULESCU, *Probleme economice și financiare*, p. 75 și urm., București, 1940.

sub numele de Planul Keynes, „propuneri pentru o uniune internațională de clearing“.

Ea a fost urmată de o serie de alte planuri printre care cităm:

„Planul Ilsley“ pentru crearea unei Uniuni internaționale de schimb, prezentat Parlamentului canadian, la 9 Iunie 1943, de d. Ilsley, ministrul de finanțe canadian;

apoi un plan în vederea creării unei monede de reconstrucție internațională, prezentat de o importantă personalitate americană, d. L. Fraser, fost președinte al Băncii Reglementelor Internaționale dela Băle, actualmente președinte al uneia din marile bănci americane, First National Bank of New-York, în cadrul unor dezbateri asupra problemelor actuale, organizate de marele ziar „New-York Herald Tribune“, care au avut loc la New-York, la 16 Noemvrie 1943.

În sfârșit, în Aprilie 1944, s'a publicat, simultan la Londra și la Washington — Cartea Albă din 22 Aprilie 1944 — un acord, semnat de Sir John Anderson, ministrul finanțelor Marelui Britanii și d. Morgenthau, ministrul de finanțe al Statelor-Unite, după tratative între experți englezi și americani, care au durat mai multe luni, prin care se stabileau anumite măsuri monetare ce urmează să se ia la încetarea războiului. Principiile și modalitățile tehnice de înlăptuire, stabilite în acest acord, au servit de bază discuțiilor dela Bretton Woods.

Nu s'au dat publicității planuri concrete de organizare monetară mondială, din partea puterilor Axei, Germania în primul rând.

S'au produs, însă, în mai multe rânduri, în anii din urmă, declarațiuni, în conferințe sau convorbiri cu ziaristii sau cu reprezentanți ai vieții economice, făcute de d. dr. W. Funk, ministrul economiei și președinte al Băncii Reich-ului, asupra problemei monetare și asupra viitoareii așezări monetare a Europei, ultima oară la Koenigsberg, în cursul luni Iulie, anul acesta.

D. Funk examinează, în aceste declarațiuni, pozițiunea aurului în viitoarea așezare monetară. El neagă,

în general, metalului galben rolul pe care îl juca acesta în sistemele dinainte de războiu, cu deosebire în ce privește circulația interioară și mecanismul prețurilor. Nu-i contestă, însă, rolul însemnat pe care va continua să-l joace și în viitor pentru lichidarea creanțelor internaționale.

S'a mai vorbit în Germania, în mai multe rânduri, de un așa zis etalon monetar-muncă, nu mai departe decât în declarațiunile făcute de D-l Ministru Funck, în cursul luni Iulie 1944, la Koenigsberg, în legătură cu planul monetar elaborat la Bretton Woods, de care am vorbit mai sus. Nu am găsit, însă, în ce ne privește, nicăeri în presa sau literatura economică germană definiția concretă a acestei noțiuni, sau preciziuni, care să ne permită să imaginăm funcționarea practică a unui sistem monetar bazat pe muncă.

Ne temem că ideia de etalon-muncă este mai mult un concept social ori politic menit să pună în opoziție munca, aport al celor mulți, cu aurul, categorie capitalistă, decât o soluție tehnică capabilă să slujească țeluri monetare concrete ³.

Planurile sau proiectele anglo-saxone, amintite mai sus, prevăd, în general, păstrarea aurului ca bază a sistemului monetar, cu modalități diferite, însă, în ce privește funcționarea etalonului monetar.

Ele mai prevăd, încă o serie de măsuri chemate să asigure trecerea treptată dela economia monetară dirijată de azi — controlul devizelor și reglementarea mișcărilor internaționale de capital, acorduri de clearing, cursuri fixe de devize și consolidări de prețuri — la un sistem de libertate în lichidarea creanțelor internaționale sau cel puțin la o atenuare a restricțiilor actuale.

Preocupările Conferinței dela Bretton Woods, ca și acele ale planurilor anglo-saxone anterioare, depășesc însă, domeniul monetar. Ele se întind asupra schimburilor internaționale în general, a relațiilor econo-

3. Vom mai reveni asupra acestei chestiuni. Vezi *infra*, p. 153 și urm., în deosebi, nota dela p. 155.

mice dintre popoare, care au suferit și ele, cum vom vedea mai departe⁴, în ultimii cincisprezece ani, restricțiuni serioase care au dus la izolarea națiunilor și la restrângerea simțitoare a comerțului mondial⁵. Înălțurarea treptată a acestor restricțiuni, ca și a celor monetare, constituie, în concepțiunea autorilor rezoluțiilor dela Bretton Woods, unul din țelurile ce trebuie atinse⁶.

O asemenea politică ar permite reluarea relațiilor economice normale între popoare și o largă colaborare internațională, care, folosind avantajile netăgăduite ale diviziunii internaționale a muncii, ar ușura dezvoltarea forțelor productive ale tuturor țărilor și ar asigura popoarelor un nivel de viață mai ridicat.

Planurile monetare de care ne ocupăm prevăd, în vederea atingerii acestui țel:

crearea de fonduri monetare internaționale, care ar permite intervențiuni monetare sau acordare de credite temporare menite să ușureze menținerea stabilității cursurilor monedelor și să ușureze ajustarea necesară între prețurile interne și cele mondiale;

colaborare internațională în stabilirea măsurilor mo-

4. Vezi *infra*, p. 108 și urm..

5. Vezi *infra*, p. 90.

6. Lucrul se explică cu ușurință dacă considerăm strânsa legătură care există între politica monetară a unei țări și politica comercială, a schimburilor ei cu străinătatea. Vom vedea mai departe (*infra*, p. 73 și urm.), un exemplu între altele, acțiunea pe care deprecierea monetară o poate avea asupra exportului. Invers, o măsură economică cum ar fi restrângerea importului sau stimularea exportului de pildă, rezultat al unor acțiuni economice, înlesnesc cum se va arăta mai târziu (*infra*, p. 22 și 50) echilibrul balanței de plăți și contribuie la stabilitatea monetară.

Această constatare lămurește de ce delimitarea între politica monetară, atribut esențial al Băncii de emisiune, și politica comercială, atribut incontestabil al guvernului, constituie, adeseori, o problemă foarte delicată. Cumulul între funcțiunea de Ministru al Economiei Naționale și aceea de Guvernator al Băncii de emisiune, care s'a produs, la noi, acum câțiva ani, a putut fi determinat, cel puțin în parte, de dorința de a înlătura această dificultate.

netare, spre a înlătura sau cel puțin a restrânge pericolul măsurilor monetare cauzate de nevoi sau interese naționale care pot stânjeni efortul de echilibru urmărit mai sus și pot provoca dificultăți serioase în lichidarea creanțelor internaționale și în relațiunile monetare și financiare dintre popoare.

O asemenea colaborare presupune, firește, o oarecare îngădire a libertății de mișcare, ca să nu zicem a independenței fiecărei națiuni, ceea ce constituie, fie zis în treacăt, dela început, una din dificultățile serioase în realizarea practică a proiectelor ce ne preocupă.

Dificultățile de informare cu care luptăm azi, nu îngădăue nici publicului nici, adeseori, specialiștilor noștri să cunoască detaliile planurilor ce se întocmesc și reacțiunea adevărată pe care o provoacă acestea în diferitele țări. Constatăm totuși, la noi ca și în alte țări de altfel, un deosebit interes pentru proiectele ce urmăresc o mai bună așezare a relațiunilor monetare de mâine.

Lucrul este explicabil. Când lipsa de devize, adică de mijloace de plată în străinătate, constituie un motiv — dacă nu uneori un pretext — pentru a face imposibilă ieșirea cuiva din țară, când spre a plăti un abonament la o revistă sau un medicament, trebuie să pierdem zile pe la diferite autorități, este firesc ca omul, ostenit de povara atâtor restricțiuni, să nădăjduiască, pentru ziua de mâine, o așezare monetară care să-l scape din robia reglementării actuale. Și tocmai această constatare explică de ce, în lipsă de informațiuni sau din insuficientă orientare tehnică, mulți sunt aceia care atribue acestor planuri: intențiuni pe care nu le au, țeluri către care nu năzuiesc, îndreptări pe care nu le vor putea aduce.

Un vechi prieten, distins chirurg și pasionat automobilist, așteaptă pacea, ca și alții probabil, spre a-și pune la zi cunoștințele și biblioteca în marile centre occidentale și... spre a-și lua un alt automobil! Prietenul meu — care n'a cercetat niciodată mai de aproape problemele monetare — îmi vorbea cu deosebită simpatie de conferința monetară dela Bretton Woods, fiindcă, spunea el, „vom avea astfel o monedă internațională“,

care, agonisită cu rodul muncii fiecăruia la el acasă, îi va permite să realizeze dincolo de granițe, dorințele ce-l stăpânesc.

Ca prietenul meu gândesc mulți alții, când citesc relațiunile succinte, incomplete sau neprecise pe care le dau puținele telegrame ce se publică, sporadic, asupra problemelor monetare internaționale.

Iată de ce am socotit interesant, în mijlocul atâtor preocupări mai grave, de sigur, să încercăm să lămurim câteva din aspectele cooperării internaționale în domeniul monetar, spre a arăta ce putem și ce nu putem aștepta în viitor dela o asemenea cooperare.

Prima problemă ce vom examina în cadrul acestei cercetări va fi tocmai aceea ridicată de prietenul meu de care vorbiam mai sus: moneda internațională.

Ne vom ocupa, astfel, mai întâi, cu aceea ce nu putem aștepta dela planurile monetare care se discută, oricât de ingenioase ar fi ele: moneda internațională, moneda minune, care ne-ar pune la adăpost de orice grije, în gospodăria noastră lăuntrică, ca și, mai ales, în plățile din afară.

P A R T E A I

Rezoluțiunile Conferinței monetare
internaționale dela Bretton Woods,
în cadrul colaborării internaționale

CAPITOLUL I

Rezoluțiunile dela Bretton Woods și moneda internațională

Sunt câțiva ani de atunci, în Iulie 1938, prof. F. Machlup, dela Universitatea din Buffalo (U. S. A.), a publicat o carte intitulată: „Guide à travers les panacées économiques”¹, călăuză printre lecurile² economice.

E vorba, în această carte, de măsuri sau soluțiuni care ar putea aduce îndreptare, ușor și dintr’odată, la unele cel puțin din lipsurile de care suferă lumea de câțiva vreme încoace.

Printre „panacées”-urile, lecurile minunate, pe care le enumeră, în acea carte, profesorul Machlup cercetează, în cadrul unui capitol consacrat reformelor monetare, și moneda internațională, ca mijloc de a înlătura dificultățile, uneori grave, pe care le creează diversitatea, instabilitatea, dezorganizarea chiar, a sistemelor monetare naționale.

Ne-am amintit de această carte și ne-am gândit de multe ori la ea și la moneda internațională ca „leac minunat”, în timpul din urmă, când am examinat proiectele întocmite în vederea organizării monetare de mâine

1. Librairie de Médecis, Paris, 1938.

2. „Panacée” înseamnă mai mult decât leac; înseamnă un leac minunat, excepțional, mai tare ca altele, care vindecă toate relele.

a lumii și, mai ales, când am ascultat observațiunile sau comentariile provocate de aceste proiecte.

SECȚIUNEA I

Cum se pune problema ?

Ideea creării unei monede internaționale și unui mecanism monetar, care să înlăture dificultățile — așa de mari în anii din urmă — pe cari le au cei ce călătoresc sau cei ce au legături economice ori financiare cu străinătatea, este o idee care s'a bucurat totdeauna de favoare în opinia publică. Favoare, în deosebi, în opinia acelor persoane care, neavând prilejul să adâncească problemele monetare, nu-și pot da seama, la prima vedere, de cauzele mai adânci ale dificultăților monetare pe care le constată și sunt gata să le atribue, pe toate, diversității sistemelor monetare naționale, diversitate pe care, în credința lor, o monedă internațională ar putea-o ușor înlătura.

Și este firesc să fie așa dacă ne gândim că pe distanța București-Paris — vreo 2500 km. — pe un anumit parcurs, se schimba, în 1939, de cinci ori moneda: România, Ungaria, Cehoslovacia, Austria, Germania, Franța!

Pe mai bine de 5000 km., dela Boston la Los Angeles, pe linia Est-Vest și vreo 3000 km., din Canada în Mexic, linia Nord-Sud, tranzacțiunile zilnice, schimburile comerciale sau operațiunile financiare enorme, a peste 130 milioane de oameni, se fac în una și aceeași monedă: dolarul U. S. A. Unitatea monetară a vastului teritoriu al Statelor-Unite este fără îndoială una din explicațiunile prodigioasei prosperități americane în ultima sută de ani.

Și, totuși, deși discutată de nenumărate ori de-a lungul istoriei monetare a lumii, moneda internațională, „pium desiderium“ al acelor care au crezut și cred în colaborarea pacinică dintre popoare, nu a ajuns, până acum, la o înlăturare care să permită suprimarea monedelor naționale și, cum vom vedea mai târziu, nu este

prevăzută, ca atare, nici în planurile de organizare monetară viitoare, de care ne ocupăm.

De ce această neputință? Care sunt dificultățile care stau în calea realizării unei monede internaționale?

SECȚIUNEA II

Dificultățile realizării unei monede internaționale

Problema are aspecte multiple a căror examinare ne-ar depărta prea mult dela obiectul cercetării de față. Vom desprinde numai câteva din aspectele ei esențiale.

§ 1.

Crearea unei monede internaționale și distribuirea ei.

Prima problemă pe care o ridică crearea unui instrument de schimb internațional este aceea a organizării institutului chemat să asigure emisiunea acestui instrument, bilet de bancă probabil.

Zicem bilet fiindcă, față de locul pe care îl ocupă, în sistemele monetare de azi, moneda de hârtie și față de preocuparea ce se constată în ultimele decenii, de a se reduce rolul aurului, ca instrument de circulație efectivă, este probabil că soluțiunea ar trebui căutată nu într'o circulație de monedă metalică, ci într'un sistem de monedă de hârtie. Hârtie sau monedă metalică, indiferent, problema de organizare rămâne aceeași.

Cum și de cine se va alcătui organismul, institutul chemat să emită moneda internațională, de cine va fi condus și ce drepturi vor avea în conducere națiunile „mari” și „mici”, unde își va avea reședința, de ce regim juridic se va bucura în țara care îl adăpostește, cum își poate asigura pacinica funcționare în caz de conflict sau de război între membrii săi, pe ce căi se vor rezolva diferendele ce se pot ivi între institut și țările interesate, în sfârșit cum se stabilesc drepturile pe care trebuie să le aibă un asemenea institut spre a asigura securitatea biletului și cum se vor împăca aceste

drepturi cu suveranitatea fiecăruia din statele ce folosesc acel bilet, iată câteva din dificultățile, pe care le ridică crearea și funcționarea unui asemenea institut.

Putem, totuși, admite că s'ar găsi mijloace pentru a înlătura aceste dificultăți și că am reuși a crea și pune în funcțiune organul, care ar emite biletul sau moneda internațională.

Apare atunci o a doua dificultate: repartitia monedei între țările interesate, adică stabilirea cotei de participare a fiecărei țări, dreptul fiecăreia în emisiunea globală pe care ar face-o acel institut, cu alte cuvinte, determinarea criteriului după care moneda internațională urmează să se distribue între statele aderente la organizarea ce s'ar crea.

O problemă similară s'a pus, acum vreo 20 de ani, la Geneva, cu prilejul organizării financiare a Societății Națiunilor. Era vorba, atunci — situațiune inversă celei care ne preocupă — nu de a se distribui un activ între națiuni, ci, din contră, de a se repartiza între ele o sarcină: sarcina cheltuielilor, bugetului Societății Națiunilor.

S'au încercat la Geneva, ani de-a-rândul, o serie întreagă de „chei“, pentru a se ajunge la o repartitie echitabilă a acestor sarcini între membrii Societății Națiunilor: populația, întinderea teritorială, volumul comerțului exterior, excedentele de export, importanța stocurilor monetare, volumul bugetului sau cifra veniturilor fiscale, averea sau venitul național, etc. În fața dificultăților practice de a exprima, pentru fiecare țară, în cifre comparabile, criteriul stabilit și al situațiunii diferite în care se găseau diferitele țări din punct de vedere al unora sau altora din aceste criterii, s'a ajuns la cote de repartitie, care, practic, nu corespundeau puterii financiare și economice reale a acestor țări.

Până la urmă, problema s'a rezolvat, în parte, empiric, reducându-se sarcina anumitor țări, printr'un spor de contribuție al altor țări mai îndestulate, interesate la rezolvarea acestei probleme.

Dacă pentru repartizarea unei sarcini, putem spune

neînsemnate — bugetul Societății Națiunilor față de puterea financiară a tuturor statelor membre — s'au întâmpinat dificultăți serioase, este ușor să ne dăm seama cât de mari ar fi aceste dificultăți și cât de grave nedreptățile care ar rezulta din funcționarea unei „chei“ de repartitie când ar fi vorba, nu să se repartizeze între mai multe țări o sarcină financiară neînsemnată în fond, ci să se atribue fiecărei țări o anumită cantitate de monedă, de al cărei quantum depinde, firește, posibilitatea de existență sau de dezvoltare economică, poate și politică a acestei țări.

Lucrul se complică, dacă ne gândim că problema atribuirii de monedă pe țări se pune nu numai la început, în momentul când se creează instrumentul, dar mereu, în timpul funcționării lui, spre a ține seama de cauzele, care determină în sistemele monetare naționale urcarea sau restrângerea stocurilor monetare la un moment dat. Care vor fi criteriile obiective după care se va organiza alimentarea monetară a fiecărei țări, în funcție de aceste fluctuațiuni?

Să presupunem, însă — presupunere hotărât optimistă — spre a nu prelungi discuțiunea, că s'ar găsi, până la urmă, o soluțiune pentru a rezolva și această dificultate.

Se naște atunci a treia și cea mai importantă întrebare, care pune în adevărata ei lumină toată problema monedei internaționale ca mijloc de a face față dificultăților schimburilor internaționale și nevoilor de refacere ale lumii de mâine.

Putea-va o țară, în sistemul monedei internaționale, să păstreze această monedă spre a se sluji de ea, mereu, atât pentru nevoile interne cât și pentru lichidarea creanțelor internaționale? Sau, din cauze independente de tehnica monetară, moneda internațională va lua drumul către alte țări și țara ce va fi pierdută, astfel, mijloacele ei de schimb, se va regăsi, într'o bună zi, în fața dificultăților pe care le-a mai întâlnit în sistemul de azi, al monedelor naționale, dificultăți pentru a căror înlăturare tocmai s'a creat sau se dorește crearea unei monede internaționale?

Istoria monetară a lumii în ultimele decenii, răspunde la această întrebare.

§ 2.

Posibilitatea de păstrare și folosire a monedei internaționale.

Moneda internațională, cum am mai spus, nu este o formulă nouă. Nu este nici o formulă magică dela care omenirea poate să aștepte înlăturarea grijilor pe care le-a cunoscut eri și împlinirea tuturor nevoilor pe care le va avea mâine.

O monedă internațională este, într'adevăr, o monedă acceptată ca un mijloc mulțumitor de plată în lichidarea tranzacțiilor dintre cetățenii diferitelor țări.

Este drept că, până acum, nu s'a creat o monedă internațională, așa cum și-o închipue, în general, marele public, care să se substituie monedelor naționale și să asigure, deopotrivă, lichidarea creanțelor înăuntrul și înafara granițelor unei țări. Zeci de ani de-a-rândul, însă, lumea civilizată a cunoscut și a folosit o monedă: aurul, care răspundea definiției pe care am dat-o mai sus. Una după alta, în ultimul sfert al veacului trecut, toate țările mai de seamă, cu excepțiunea unora din țările asiatice, adoptă etalonul-aur. După o scurtă întrerupere, în timpul și după războiul din 1914—1919, ele se reîntorc, între 1922 și 1930, cu prilejul stabilizărilor monetare care au avut loc în această perioadă, la acelaș etalon, cu formule tehnice diferite de cele dinainte de război, în deosebi în ce privește circulațiunea aurului în interior și modalitățile de convertire a biletului de bancă.

Monedele naționale erau exprimate legalmente în aur, lichidarea soldurilor dintre popoare se făcea în aur³ sau prin creditele pe care le obțineau, la nevoie, în lipsă de aur, țările debitoare.

3. Sau în monede naționale acceptate ca mijloc de lichidare internațională, cum sunt, de pildă, lira sterlină și dolarul. Datorită pu-

Sistemul s'a menținut, vreme îndelungată, în condițiuni destul de mulțumitoare.

Ce s'a constatat în ultimii 15 ani în funcționarea aurului ca mijloc de lichidare internațională?

S'a constatat, încă din preajma anului 1930, o schimbare adâncă în repartițiunea lui, pe întinsul globului, care a dus, succesiv, ani de-a-rândul, la acumularea aurului în unele țări, Statele-Unite, în primul rând, ceea ce firește a avut ca rezultat o lipsă de aur, deci de mijloace de lichidare internațională, în țările părăsite de metalul galben.

Banca Reglementelor Internaționale, în al treisprezecelea raport anual al său, exercițiul 1 Aprilie 1942 la 31 Martie 1943, apărut la Bâle la finele anului trecut, publică mișcarea stocului de aur aparținând Bancilor de Rezervă Federale Americane.

Iată cifrele, la fine de an, în milioane de dolari:

Anul	Cifra totală	Spor anual
1936	11.000	—
1937	13.000	2.000
1938	14.500	1.500
1939	17.000	2.500
1940	22.000	5.000
1941	22.700	700
1942	22.700	—
1943	22.500	— 200

În acelaș Raport, Banca Reglementelor Internaționale publică⁴, pentru aceeași perioadă, mișcarea stocului de aur depozitat de străini la Bancile de Rezervă Federale Americane.

terii financiare a Marelui Britanii și Statelor-Unite și datorită prestigiului de care se bucurau aceste monede, ele au jucat — situațiune de fapt, nu situațiune legală — pe o scară adeseori foarte întinsă, alături de aur, rolul de instrument de lichidare a creanțelor internaționale. O monedă națională capătă, în acest caz, fără vreo consacrare legală internațională, caracterul de mijloc de plată internațional. Cercetarea acestui aspect al problemei monedei internaționale depășește cadrul expunerii de față.

4. La pagina 154 și 157, ale aceluși Raport.

Iată cifrele, la fine de an, în milioane de dolari:

Anul	Cifra totală	Spor anual
1936	100	—
1937	300	200
1938	600	300
1939	1.000	400
1940	1.800	800
1941	2.200	400
1942	2.700	500
1943	3.000	300

Dela 11.100 milioane dolari, în 1936, stocul total de aur — aur propriu al Băncilor Federale Americane și aur depozitat de străini — ajunge la 25.500 milioane de dolari, în 1943.

În șapte ani, deci, aur în valoare de 14 și jumătate miliarde de dolari, aparținând băncilor de emisiune, instituțiilor financiare sau economice și particularilor străini, în deosebi europeni, a mers în Statele-Unite, ca urmare a tranzacțiilor economice și financiare sau a evaziunii de capital.

Cauza acestei deplasări este foarte simplă.

Aurul a părăsit Europa și a trecut în Statele-Unite, în primul rând, fiindcă din jocul tranzacțiilor economice și financiare, țările europene au fost debitoare ale Statelor-Unite. Soldul debitor al acestor țări a fost plătit cu aur, ceea ce explică creșterea stocului din primul tablou de mai sus.

În al doilea rând, fapt care poate agrava o anumită situațiune, exodul de aur spre Statele-Unite nu a fost numai consecința tranzacțiilor economice sau financiare dintre Europa și U. S. A. El a fost provocat adesea de evaziunea de capital pricinuită, nu de motive economice sau financiare, ci de alte cauze: insecuritatea politică și socială a Europei — sau a unora din țările ei — care au determinat mutări însemnate de capitaluri dincolo de Atlantic, așa cum se vede în cel de al doilea tablou de mai sus.

Din cele ce precedă, rezultă că aurul, ca instrument

de plată internațional, a părăsit țările europene și s'a așezat în U.S.A., fie prin jocul lichidării datoriilor economice și financiare pe care Europa le-a avut față de America, fie prin transferurile făcute de cei ce căutau, pentru capitalurile lor, o mai mare securitate.

Dacă este așa, nimic nu ne îndreptățește să credem că moneda internațională, care s'ar crea mâine, ar avea altă soartă. Ca și aurul, această nouă monedă, intrată o clipă în mâinile unei anumite țări, România de pildă, va putea părăsi această țară, spre a merge în altă țară, față de care România va fi devenit debitoare, prin jocul normal al tranzacțiilor economice sau către care se vor îndrepta capitalurile românești atrase de securitatea politică sau socială ce ar putea găsi acolo.

Cu alte cuvinte, dacă condițiunile economice, politice sau sociale, care au provocat altădată exodul aurului dintr'o țară, se mențin, acea țară nu va putea păstra moneda internațională, cu care va fi dotată mâine, oricare ar fi ea, — cum nu a păstrat nici aurul — atâta timp cât vor subsista acele condițiuni.

Problema îndestulării unei țări cu mijloacele necesare spre a face față angajamentelor ei în străinătate nu este deci, numai o problemă de tehnică monetară; ea este, mai ales, o problemă de pozițiune economică, politică sau socială.

Cercetarea, fie și sumară, a mecanismului lichidării schimburilor internaționale, va lămuri cu prisosință acest lucru.

*

* *

Intervențiunea monedei, cu mijloace tehnice ade-seori subtile, complicate, în lichidarea schimburilor internaționale, întunecă, pentru marele public, acest mecanism. Expus limpede, el este, însă, mult mai simplu decât pare la prima vedere.

La ce se reduce lichidarea creanțelor între po-poare ?

La adevărul spus de mult de economistul francez J. B. Say: „Produsele se schimbă contra produselor“, și „serviciile—transporturi, asigurări, onorarii de profesioniști, comisioane pentru servicii diverse, etc. — contra serviciilor“, adăugăm noi.

În ultimă analiză, o țară nu poate plăti mărfurile pe care le importă sau serviciile pe care le primește decât cu valoarea mărfurilor pe care le exportă sau cu aceea a serviciilor pe care le prestează. De asemenea, dacă a primit sau a dat, altădată, împrumuturi va trebui, acum, să dea mărfuri sau servicii, spre a achita acele împrumuturi, sau să primească marfă sau servicii din străinătate, spre a încasa sumele care i se datorează.

Dacă prestațiunile în afară pe care le face o țară — mărfuri și servicii, sarcini de împrumut — sunt egale cu cele pe care le primește, nu mai este locul la vreo mișcare de monedă, prestațiunile se lichidează, până la urmă, prin simplă compensație. Cel mult este nevoie de un stoc, relativ restrâns, de monedă, spre a lichida depășirile trecătoare.

Dacă, cazul cel mai frecvent, prestațiunile sunt inegale, este nevoie de un mijloc de lichidare a diferenței, a soldurilor, a „vârfulor“. Dacă soldurile sunt mici și de sens diferit dela un an la altul, ele se compensează pe o anumită perioadă și se pot lichida, între timp, prin plata în aur, sau într'o monedă internațională.

Când, însă, soldurile sunt mai mari sau sunt mai mici, însă constant defavorabile, stocul de aur sau de monedă internațională se epuizează repede. Echilibrul nu se poate realiza atunci, decât prin creditele pe care le primește țara debitoare, adică prin așteptarea țării care a făcut mai multe prestațiuni, ca țara debitoare, care a făcut prestațiuni mai restrânse, să-i plătească mai târziu diferența datorată.

Dacă din cauza situațiunii economice, financiare sau sociale, în care se află o țară debitoare, sau din cauza rezervei țărilor care ar putea să-i acorde credit, această țară nu primește creditul de care va avea nevoie, ea va ajunge, îndată ce va fi epuizat rezerva ei monetară, la

imposibilitatea de a-și respecta angajamentele față de străinătate. Ea va trebui, în acest caz, sau să-și sporească printr'un supliment de export de pildă, prestațiunile ei în afară, sau să reducă — restrângere de import de exemplu — pe cele ce primește din străinătate.

Putința unei țări de a face față angajamentelor sale față de străinătate depinde, cum am spus și mai sus, de structura și condițiunile ei de viață economică, socială și politică și de măsura în care poate obține credite din afară.

Stocurile de monedă internațională ce ar primi în momentul când s'ar crea o asemenea monedă, ca și cele de aur, pot asigura, trecător, lichidarea unor „vârfuri“ dacă nu sunt prea însemnate; nu pot asigura, însă, un echilibru durabil în schimburile internaționale ale unei țări.

Dacă, deci, structura și activitatea economică și financiară a unei țări sau condițiunile ei de existență socială și politică nu-i asigură posibilitatea de a-și echilibra prestațiunile ce primește din străinătate cu cele ce face străinătății sau nu-i asigură putința de a obține credite spre a acoperi dezechilibrul, eventual, în sistemul monedelor naționale bazate pe aur, acea țară va pierde mai curând sau mai târziu, stocul ei de aur — sau de devize, — și va fi în imposibilitate de a face față obligațiilor ei în străinătate.

De ce o monedă internațională alta decât aurul, moneda cea nouă, acea „panacée universelle“, de care vorbea profesorul american Machlup, leacul minune care ar vindeca lumea de toate relele monetare, ar avea, în împrejurări identice, o altă soartă?

Spunem în împrejurări identice, fiindcă istoria ne învață că dezordinele monetare isvorăsc nu atât din lipsurile tehnice pe care le-ar avea sistemele monetare, cât din împrejurările economice, sociale și politice, în care sunt chemate să funcționeze aceste sisteme.

Dați la un moment dat mai multor locuitori ai unei țări aceeași cantitate de monede cu dreptul, firește, pentru fiecare să o întrebuințeze nestânjenit, așa cum va voi, potrivit nevoilor sau preferințelor sale. Cercetați-i

peste câtăva vreme: cantitatea de monedă deținută de fiecare, nu va mai fi aceeași. Ei vor dispune de o cantitate mai mare sau mai mică, după operațiunile ce vor fi făcut între timp: încasare de creanțe sau plată de datorii, cumpărări sau vânzări de bunuri, împrumuturi date sau primite, consum intens sau economic.

Să nu uităm că, în ultima analiză, moneda nu este altceva decât un instrument de măsură și, temporar, un mijloc de a materializa o putere de cumpărare dobândită — prin bunuri produse sau vândute, servicii prestate, donațiuni primite — care așteaptă o întrebuințare viitoare: cumpărare de bunuri, obținere de servicii, liberalități.

Dacă cineva pierde stocul de stofă pe care îl deține sau bonul cu care putea căpăta stofă, vina nu este nici a metrului cu care se măsoară stofa, nici a bonului cu care ar fi putut să o capete.

SECȚIUNEA III

Rezoluțiunile dela Bretton Woods nu institue o monedă internațională

Expunerea mecanismului lichidării internaționale a creanțelor și precizarea rolului pe care îl joacă aurul, în această lichidare, făcută mai sus, explică, credem, de ce ideia unei monede internaționale, care ar înlătura aceste dificultăți, a fost considerată și altădată cu mult interes și a dat loc, în literatura monetară a lumii, de-a lungul timpurilor, la cercetări și planuri destul de numeroase pentru crearea de monedă internațională — metalică sau de hârtie — de bănci internaționale sau de instituțiuni speciale pentru lichidarea creanțelor internaționale. Niciunul din aceste sisteme sau planuri nu a ajuns, însă, la o realizare concretă de circulație efectivă de monede internaționale care să asigure lichidarea creanțelor internaționale în condițiuni mai bune decât a asigurat-o până acum, alături de monedele naționale, singura monedă internațională ce cunoaștem: aurul.

Ea mai explică de ce planurile monetare recente, care preocupă opinia mondială în momentul de față, cu deosebire în tabăra anglo-saxonă, nu prevăd înstituirea unei noi monede cu circulație efectivă, care să se substituie monedelor naționale sau să se așeze alături de acestea, în organizarea monetară de mâine a lumii.

Este adevărat că atât planul britanic, cunoscut sub numele de planul Keynes, cât și planul Statelor Unite, cunoscut sub numele de planul White, publicate în Aprilie 1943, la Londra și Washington, de care ne-am ocupat mai sus⁵, prevăd crearea unor unități monetare speciale :

„bancor“-ul, în planul britanic, și

„unitas“-ul, în planul american,

care aveau să servească la înregistrarea și lichidarea conturilor duse de națiunile participante la Fondul de stabilizare sau la Uniunea de Clearing prevăzute de aceste planuri. Și tocmai crearea acestor unități a provocat, probabil, în opinia unora, părerea, neîntemeiată, că planurile în chestiune ar prevedea o monedă internațională cu circulație efectivă.

Adevărul este că „bancor“-ul și „unitas“-ul au fost gândite nu ca monede de circulație, care să se substituie monedelor naționale sau să se așeze alături de acestea, ci ca monede, așa zise, „de cont“, menite, numai, să servească ca unitate de măsură pentru regularea raporturilor dintre Statele care ar participa la organizarea prevăzută de acele Planuri.

Tehnica modernă cunoaște și azi asemenea monede, francul-aur de pildă, care servește de monedă de cont pentru lichidarea serviciilor ce-și fac, reciproc, în traficul internațional, administrația poștelor sau căilor ferate. Plata efectivă a soldurilor, adică a diferențelor ce se constată în sarcina sau în favoarea uneia sau alteia dintre aceste administrațiuni, se face, însă, în moneda națională a țării debitoare, la un curs, față de francul-aur, care

5. Vezi *supra*, p. 4-5.

depinde de regimul monetar al fiecărei țări: paritate metalică față de aur, cursuri fixe ori convenționale, etc.

De altfel, Cartea Albă asupra proiectului referitor la crearea unui fond monetar internațional întocmit de experții anglo-americani în primăvara anului acesta, publicată la Londra la 22 Aprilie 1944, pe care am amintit-o mai sus⁶, nu mai cuprinde, nici chiar ca „monedă de cont“, vreo unitate ca bancor-ul sau unitas-ul prevăzute de proiectele din Aprilie 1943.

Din cele de mai sus rezultă:

că nici în planurile monetare întocmite de puterile Anglo-Saxone în primăvara anului 1943, nici în proiectele adoptate în primăvara anului acesta de guvernele din Washington și Londra — Cartea Albă din 22 Mai 1944 — nici în rezoluțiunile Conferinței dela Bretton Woods (U.S.A.), nu este vorba de crearea unei monede internaționale cu circulație efectivă care să se substituie monedelor naționale sau să se așeze alături de ele, și

că măsurile monetare prevăzute de acele planuri urmează să-și găsească aplicare în cadrul sistemelor monetare naționale ale țărilor participante⁷.

Adoptarea proiectelor care ne preocupă — cel puțin în forma în care ne sunt cunoscute azi — nu ar suprima, deci, monedele existente, nu ar înlătura diversitatea lor, nu ar rezolva problema cursului schimbului și a parităților dintre monedele naționale, nici nu ar scuti țările aderente, de grija pe care se cuvine să o aibă spre a-și asigura, în primul rând prin propriile lor puteri, mijloacele necesare pentru acoperirea nevoilor ori lichidarea obligațiilor lor în afară.

6. Vezi *supra*, p. 5.

7. Delegațiunea norvegiană a supus Conferinței dela Bretton Woods, un proiect care prevedea instituirea unei monede internaționale, „*demos*“-ul. Conferința nu a reținut această propunere.

CAPITOLUL II

Rezoluțiunile dela Bretton Woods și uniunile monetare internaționale

Instituirea unei monede internaționale presupune — ultimul aspect sub care mai avem de lămurit această chestiune — o înțelegere internațională între țările pe teritoriul cărora urmează să circule acea monedă, înțelegere care duce la o comunitate de organizare în domeniul monetar, cunoscută sub numele de uniune monetară, tot așa cum suprimarea sau, cel puțin, atenuarea barierelor vamale între două sau mai multe țări și instituirea, în totul sau în parte, a unui regim vamal unitar, duc la uniunile cunoscute sub numele de uniuni vamale.

Uniunile monetare — ca și cele vamale, de altfel — se bucură și ele, alături de moneda internațională, de favoarea publicului, care vede într'însele, iarăși, un mijloc de a se libera de dificultățile pe care le ridică, în relațiunile internaționale, diversitatea sistemelor monetare naționale în vigoare azi.

Interesant de constatat că, în general, publicul se pasionează în materie monetară, ca și în materie politică, cu deosebire în vremuri grele, pentru soluțiuni îndrăznețe. Voturile cele mai multe merg nu la partidele

de mijloc, socotite „călduțe“, ci la partidele extremiste cu soluții inedite, radicale, definitive!

Uniunea monetară e considerată, de mulți, ca un instrument de colaborare între națiuni, care înlătură, dintr'odată, efectele dificultăților pe care le ridică organizarea monetară actuală, fără a-și da seama că, de cele mai multe ori, aceste dificultăți nu sunt provocate de o anumită tehnică monetară, ci de structura însăși a unui mediu economic, care nu se poate modifica de azi pe mâine, sau de erori funcționale în acel mediu, care nu se pot corecta dintr'odată. De aci interesul deosebit care se manifestă pentru soluțiuni ca uniunea monetară și pentru moneda internațională.

Nici ideia de uniune monetară, însă, și nici cea de uniune vamală, fie zis în treacăt, nu au dus, până acum cel puțin, la înfăptuiri practice, cu rezultatele ce se doresc, în afară de cele câteva cazuri, în care, cum vom vedea, uniunea monetară a fost consecința imediată sau apropiată a unei uniuni politice.

SECȚIUNEA I

Scurtă privire asupra uniunilor monetare, în ultimii
o sută de ani

Cercetarea istoriei monetare ne arată existența mai multor uniuni monetare încheiate, între diferite țări, în cursul veacului trecut.

Unele din ele sunt consecința imediată a unei uniuni cu caracter politic, crearea de entități politice noi, ca acelea dintre Austria și Ungaria, în 1867, dintre Statele Confederațiunii Statelor Americii de Nord, în 1776, sau a Cantoanelor Confederației elvețiene, în 1848.

Altele sunt consecința unei uniuni vamale: simple — Franța cu Monaco (1861), Lichtenstein cu Austria (1852), apoi cu Elveția (1924), Luxemburg cu Belgia (1921), etc. — sau urmate de o uniune politică: cazul

țărilor germane intrate în Zollverein, dela 1819 la 1833, și apoi în Reichul german, după războiul franco-german din 1871.

Uneori — cazul Uniunii monetare scandinave, încheiate în 1873, între Scandinavia și Danemarca, la care a aderat în 1875 și Norvegia, care mai subsista, într'o oarecare măsură, în preajma războiului actual, — aceste uniuni sunt bazate pe legături economice și geografice regionale, legături așa de intime încât au dat loc, cum se știe, la crearea unei „clauze regionale“, clauza scandinavă, excepție admisă în jocul clauzei națiunii celei mai favorizate.

În toate cazurile de mai sus — în afară de ultimul — Uniunea monetară a dus, într'adevăr, la o circulație monetară unitară și la suprimarea diversității sistemelor monetare naționale, datorită, însă, nu unor preocupări de colaborare internațională pe teren monetar, ci ca o consecință naturală a unificării naționale și politice care stă la baza uniunilor monetare indicate.

Problema Uniunii monetare s'a pus și la noi acum câțiva ani, în cadrul Micii Înțelegeri alcătuite din Cehoslovacia, Iugoslavia și România, pe baza Pactului încheiat la Geneva, la 16 Februarie 1933.

În spiritul semnatarilor acestui Pact, gruparea politică ce se crea urma să fie întărită printr'o serie de înțelegeri, care să asigure, între țările participante, o colaborare cât mai intensă, pe terenul economic și financiar.

Articolul 7 al Pactului din 16 Februarie 1933 prevedea, într'adevăr, crearea unui Consiliu Economic al Micii Înțelegeri, pentru coordonarea progresivă a intereselor economice ale celor trei State, iar Consiliul Permanent al Micii Înțelegeri — format din miniștrii de externe ai Statelor semnatare — întrunit la Praga, la 1 Iunie 1933, a precizat textul art. 7, spunând că Pactul Micii Înțelegeri:

„a pus bazele, pentru a pregăti aceste State să colaboreze către o comunitate economică nouă“.

În aplicarea acestei idei, la prima întrunire care

a avut loc la Belgrad, dela 23 la 30 Noemvrie 1933, în vederea organizării Consiliului Economic al Micii Înțelegeri, la care am participat ca delegat al României, reprezentanții Cehoslovaciei au pus mai întâi, ca primă etapă, chestiunea Uniunii vamale.

Puțin mai târziu s'a pus și aceea a Uniunii monetare.

Față de dificultățile pe care le ridică realizarea practică a unor asemenea „Uniuni“, era prematur să se dea propunerii o urmare imediată. Chestiunea a rămas, însă, în discuțiunea Consiliului Economic al Micii Înțelegeri și a făcut obiectul câtorva convorbiri care au avut loc, cu prilejul întrunirilor periodice ale Micii Înțelegeri, între Președintele E. Beneș și Regele Carol al II-lea.

Ideea de Uniune monetară — sau vamală — între țările Micii Înțelegeri a căzut, firește, odată cu dislocarea politică suferită de această Înțelegere.

Se cuvine să reținem, din punctul de vedere care ne preocupă, că și în acest caz, ca și în cazurile pe care le-am enumerat mai sus, ideea de uniune monetară s'a născut în cadrul unei alcătuirii de apropiere politică, a cărei consecință avea să fie, cum am spus mai sus, o „Comunitate economică nouă“.

Singurul exemplu important de Uniune monetară, care nu a fost legată de o uniune politică, este Uniunea Latină, realizată, la 23 Decembrie 1865, între Franța, Elveția, Italia și Belgia.

SECȚIUNEA II

Uniunea Latină

Această uniune a fost realizată la 23 Decembrie 1865, între Franța, Elveția, Italia, Belgia, apoi și Grecia, la 1874, pe baza regimului bimetalist, aur și argint — instituit în Franța prin legea din 17 Germinal anul XI (7 Aprilie 1803) ale cărui norme se găseau și în legislația monetară a celorlalte țări indicate mai sus —

și a dăinuit, cu schimbări numeroase în ce privește unele monete metalice, până în 1932.

Uniunea Latină, însă, nu pornea dela preocuparea de a realiza, fie și prin etape, o unificare monetară a lumii sau a țărilor participante și de a ușura, astfel, schimburile dintre popoare și lichidarea creanțelor internaționale, așa cum se pune problema azi. Uniunea Latină a isvorât, numai, din necesități tehnice, din nevoia de a adapta bimetalismul, sistem monetar în vigoare atunci în Statele participante, la fluctuațiunile ce s'au produs în raportul legal de valoare între aur și argint 1-15,5 (3100 franci kg. aur și 200 franci cel de argint), stabilit de legea din 17 Germinal anul XI, raport care se găsea periodic răsturnat, într'un sens sau într'altul, de variațiunile însemnate pe care le-a înregistrat, în cursul veacului trecut, prețul aurului și al argintului.

Convențiunea din 1865 avea de scop, tocmai, să evite consecințele supărătoare pe care le avea modificarea aceluia raport asupra situațiunii monetare a țărilor interesate.

În acest scop, acordurile încheiate în cadrul Uniunii Latine au avut să determine titlul și greutatea monedelor de argint ce aveau să se bată de țările participante, să reducă sau să suprimă „dreptul de liberă batere” pentru particulari — atribut esențial al unei monede legale, chemat să asigure adaptarea între valoarea monedei ca marfă și valoarea ei legală — de care se bucurau anumite monede și să limiteze, în anumite condițiuni, și pentru guvernele Statelor participante, dreptul de emisiune al acestor monede.

Prin aplicarea Statutului Uniunii Latine, circulațiunea monedelor metalice ale acestor țări devenea internațională, în sensul că monedele emise de unul din Statele contractante puteau să circule, cu anumite rezerve pe întreg teritoriul Uniunii.

Din punctul de vedere care ne preocupă, arătat mai sus, trebuie să adăugăm, însă, că importanța monedelor metalice care aveau caracterul de monedă inter-

națională, pe teritoriile țărilor Uniunii, s'a redus foarte simțitor dealungul timpului, pe măsură ce biletul de bancă lua, tot mai mult, locul monedei metalice în circulațiunea efectivă a tuturor țărilor ce alcătuiau Uniunea Latină. Evoluțiunea politicii monetare a țărilor Uniunii Latine, în ultimele decenii, dovedește cu prisosință acest lucru.

Constatăm, într'adevăr, că moneda de hârtie a fost, în ultimele decenii, până la războiul din 1914, un element preponderant și dela 1914 încoace un element aproape exclusiv, în circulațiunea monetară efectivă a tuturor țărilor din Uniunea Latină. Emisiunea biletelor de bancă și politica monetară legată de această emisiune rămâneau, însă, cu totul în afara Statutului Uniunii Latine. Normele de organizare ale emisiunii de bilete în țările Uniunii, nivelul și cursurile schimbului, sensul și amplitudinea variațiunilor, în sfârșit, reformele făcute după dezordinele monetare, care s'au produs în urma războiului 1914—1919, au fost profund diferite dela una la cealaltă din țările Uniunii.

Din cele de mai sus rezultă nu numai că nu a existat vreo comunitate între aceste țări în ce privește puțința de utilizare reciprocă a principalului lor instrument legal de plată, moneda de hârtie — așa cum și-o înfățișează, cu drept cuvânt, marele public când se vorbește de uniune monetară — dar fiecare din monedele țărilor Uniunii Latine și-a trăit viața și necazurile ei, fără nicio legătură între ele. Câtă deosebire, de pildă, între evoluțiunea lirei italiene sau a francului francez și aceea a francului elvețian dela 1914 la 1930, deși aceste țări făceau încă parte, în acest timp, din Uniunea Latină.

S'a încercat, se cuvine să mai amintim, spre finele veacului trecut, pe terenul înțelegerilor monetare internaționale, în legătură cu Uniunea Latină, ceva mai mult.

Preocupările tehnice expuse mai sus, ca și grija țărilor producătoare de argint, Statele Unite și Mexicul, în deosebi, de a păstra argintului o întrebuințare monetară, — întrebuințare care fusese restrânsă, tot mai mult, prin extinderea etalonului aur, în ultimele decenii ale

veacului trecut, — au dus, în această perioadă, la o idee mai îndrăzneată: instituirea unui bimetalism internațional care urma să provoace constituirea unei Uniuni Monetare întinse, între țările care ar fi adoptat acest sistem. Sub acțiunea foarte puternică a producătorilor de argint, problema a preocupat serios cercurile internaționale în acea perioadă; nu s'a ajuns, însă, la niciun rezultat, în această privință, pe planul colaborării internaționale.

Din cele expuse mai sus reiese lămurit, credem, că uniunile monetare încheiate în trecut au fost: sau consecința firească a unor uniuni cu caracter politic, sau, cazul Uniunii Latine, rezultatul unor necesități tehnice cu acțiune limitată.

Planurile privind măsurile monetare internaționale, care s'au întocmit în anii din urmă, nu prevăd nici ele crearea unei uniuni monetare internaționale.

SECȚIUNEA III

Uniunea monetară în planurile White și Keynes

(Aprilie 1945)

Planul White nu prevede vreo uniune monetară, între țările care ar fi aderat la acest plan.

În planul britanic, planul Keynes pe care l-am anunțat mai sus¹, se prevedea crearea unei „Uniuni internaționale de clearing“. Planul însuși era intitulat „Proposals for an international Clearing Union“. Nu este vorba, însă, aci, de o uniune monetară, așa cum am definit-o mai sus, ci numai de o organizație de lichidare a creanțelor internaționale și de colaborare monetară internațională în cadrul sau alături de sistemele monetare naționale existente.

Ar fi vorba, aci, de o înțelegere asemănătoare cu acele „acorduri de clearing“ — plăți prin compensație

1. Vezi *supra*, p. 5.

și dispozițiuni speciale pentru lichidarea soldurilor eventuale — care se încheie, în mod obișnuit, între diferitele țări, de câțiva ani încoace, de când trăim în regimul de control al comerțului exterior și reglementare a mijloacelor de plată în străinătate. Numai că, în planul britanic, înțelegerea ar fi nu bilaterală, cum sunt aproape toate din acordurile de clearing în vigoare, în momentul de față, ci plurilaterale între toate țările participante la Uniunea de clearing. Aceasta ar da, firește, ideii de compensație în raporturile economice și financiare dintre popoare și măsurilor de lichidare o întindere și o eficacitate mult mai mare decât pot avea, azi, în acordurile bilaterale².

În sfârșit, proiectul britanic de uniune de clearing de care ne ocupăm, prevede ceva mai mult decât acordurile bilaterale de clearing ce se practică azi:

mai întâi, o colaborare internațională și eventual, un sprijin în vederea menținerii stabilității monetare;

apoi, măsuri referitoare la politica monetară a țărilor participante la Uniune;

măsuri de care nu este vorba, firește, în acordurile bilaterale, în vigoare azi.

Ideia Uniunii Internaționale de clearing nu a fost reținută în rezoluțiunile adoptate de ultima conferință internațională monetară, dela Bretton Woods.

În ce privește cele două puncte de mai sus — sprijin pentru menținerea stabilității monetare și colaborare în politica monetară între țările participante — le vom regăsi mai departe³, cu prilejul cercetării rezoluțiunilor conferinței ce ne preocupă.

2. Vezi și *infra*, p. 113 și urm. .

3. Vezi *infra*, p. 70 și urm. și 104 și urm. .

CAPITOLUL III

Rostul colaborării între popoare, în domeniul schimburilor internaționale

Am arătat, în capitolele precedente, că planurile monetare ce s'au adoptat la Bretton Woods nu prevăd, cum au crezut unii, nici crearea unei monede internaționale, care să înlătore dificultățile ce întâmpinăm azi în plățile internaționale, nici realizarea unei întinse uniuni monetare, care să înlătore diversitatea actuală a sistemelor de schimb naționale și să grupeze toate țările într'o armonioasă entitate monetară.

Cu prilejul cercetării acelor rezoluțiuni, am socotit că este cuminte să începem prin a spune, lămurit, ce nu putem aștepta dela aceste planuri; să arătăm, deschis, că ele nu ne pot aduce „miracolul“, înlăturarea de azi pe mâine a tuturor dificultăților cu cari am avut și cu cari vom mai avea să luptăm.

Un proverb românesc spune „la pomul lăudat să nu te duci cu traista mare“. Nu este bine, credem, ca „pomul“ proiectelor monetare internaționale să fie prea „lăudat“, să fie împovărat cu nădejdi ce nu se vor împlini sau cu alinări ce nu se vor putea da, pentru ca traista celor ce se vor duce la acel pom, să nu fie prea „mare“, față de roadele, mai modeste, ce vor putea culege.

Și, totuși, credem în îndreptarea pe care o pot aduce, în schimburile dintre popoare și funcționarea sistemelor monetare, colaborarea pe care o organizează și acțiunea de ajutorare eventuală pe care o prevăd planurile ce examinăm.

*

* *

Am urmărit de aproape, dela 1925 încoace: opera de ajutorare realizată de Societatea Națiunilor în favoarea câtorva țări, cel puțin, încercate de războiul celălalt; cercetările și acțiunea serviciilor tehnice dela Geneva, în chestiuni de cooperare intelectuală internațională, sănătate publică și ridicarea nivelului de viață al popoarelor; în sfârșit, realizările foarte însemnate ale Biroului Internațional al Muncii, în domeniul politicii sociale.

Am trăit, în ultimii ani din preajma războiului, ca membru în Comitetul Economic al Societății Națiunilor, efortul constant făcut de acest Comitet împotriva înălțării necontenite a „zidurilor chinezești“ — taxe vamale și piedici de tot felul — în relațiunile comerciale dintre popoare, împotriva sporirii neîncetate a restricțiunilor, sub diferite forme, în schimburile internaționale, cari reduc, văzând cu ochii, cooperarea economică dintre popoare și tind să împartă lumea într'o puzderie de „economii închise“, și care ar face să dispară până la urmă, și acel minim de diviziune internațională a muncii — impusă de realitatea inexorabilă a inegalității și diversității în înzestrarea naturală a popoarelor — fără de care nu se poate concepe prosperitatea sau ridicarea nivelului de viață al omenirii.

Opera de care vorbim s'a realizat în condițiuni tehnice și cu concursul unor oameni cu pregătire, adeseori excepționale, și a fost întemeiată pe o informare și o documentare pe care nu o pot agonisi, de cele mai multe ori, organizațiuni private sau naționale.

Este evident că lumina pe care o aruncă această

operă asupra activității Societății Națiunilor este acoperită, în clipa de față — clipă în care cele mai mari națiuni din lume se înfruntă în cea mai grozavă ciocnire ce s'a cunoscut vreodată — de norul gros al zădărniceii eforturilor făcute pe teren politic, spre a asigura pacea între popoare.

Ne aflăm azi, poate, prea adânc în vârtoare, spre a aprecia, cu seninătatea cuvenită, politica de pace dela Geneva și cauzele neisbutirii ei și pentru a judeca ce se va petrece ca urmare la Conferința preliminară, pentru organizarea securității mondiale, care s'a ținut acum, de curând, la Dumbarton Oaks (U.S.A.). Oricare ar fi, însă, aprecierea acțiunii de ieri, sau rezultatele ce se vor putea obține mâine, socotim că opera începută, cu așa de mare folos, pe atâtea terenuri, în sânul Societății Națiunilor, va trebui dusă mai departe, iar colaborarea internațională, în vederea înlăturării dificultăților de cari se vor isbi schimburile comerciale și relațiunile monetare dintre popoare, va trebui să se realizeze, chiar dacă înfăptuirea ei ar fi legată de oarecare sacrificii, în anumite sectoare ale activității materiale a fiecărei țări.

*

* *

Colaborarea internațională se impune și trebuie să dea roade, fiindcă ea răspunde, în afară de orice preocupări morale, unei nevoi materiale incontestabile.

Cunoscători ai slăbiciunilor omenești și nevoind, spre a evita controversa, să dăm factorului etic o importanță ce poate fi tăgăduită, admitem că suferințele economice, sărăcirea unei țări, ar putea fi nelimitate, dacă această sărăcire ar duce la o îmbogățire corespunzătoare a celorlalte țări. Cu dezvoltarea actuală a relațiunilor internaționale, acest lucru, însă, nu mai este cu putință. Sărăcirea unui popor, cu deosebire când e vorba de o națiune cu o viață economică și financiară intensă, statornic așezată, are, mai curând sau mai târziu, înrâuriri supărătoare, într'o măsură mai mare sau mai mică, asupra

tuturor țărilor cu cari acest popor ar avea relațiuni economice. Anumite țări se pot bucura, desigur, la un moment dat, de o situațiune privilegiată, pot să-și asigure avantaje ori să-și sporească bogăția, în timpul sau din cauza dificultăților ce încearcă alte țări. Dar această îmbunătățire nu este nelimitată.

„Die Bäume wachsen nicht bis in den Himmel“, „pomii nu cresc până în cer“, spune, cu multă înțelepciune, un proverb german. La un moment dat, Statele Unite, de pildă, au profitat, într'o largă măsură, poate, de dificultățile pe care războiul din 1914—1918 și urmările lui le-au pricinuit în Europa. Prosperitatea anumitor întreprinderi a putut spori din această cauză. O asemenea constatare a putut face să se creadă de unii, dincolo de ocean, că Statele-Unite se pot desinteresa de soarta Europei și pot să piardă din vedere importanța legăturilor financiare și economice ce au cu aceasta. Dificultățile Europei nu au întârziat, însă, să înrăurească activitatea economică a Statelor-Unite. Condițiunile în care s'a desfășurat, de o parte și de alta a Atlanticului, criza din 1931, învederează cu prisosință acest lucru.

Exemplul acesta este cu deosebire interesant, din punct de vedere al realității interdependenței economice dintre popoare, dacă ne gândim că Statele-Unite sunt mai mult decât o țară. Ele sunt, în fapt, un întreg continent, care — datorită întinderii sale și varietății nesfârșite a resurselor naturale ce se găsesc înlăuntrul granițelor sale — dispune de mijloace, materii prime, izvoare de energie, muncă, pe care nu le are niciuna din țările europene. Importanța unor asemenea mijloace ar trebui să-i permită o independență economică, poate chiar deplină. Și, totuși, nici Statele-Unite nu se pot sustrage înrâuririi pe care o exercită, asupra activității lor, dificultățile care se produc la un moment dat pe alte piețe ale lumii. Și tocmai aceasta explică interesul cu care Marea Republică Americană participă azi la întocmiri de planuri și creare de mijloace de ajutorare, spre a asigura pe acele piețe rânduiala monetară și economică.

Ca și David Hume, acum două sute de ani (1742),

în „essay“-ul său „Of the jealousy of trade“, gelozia comerțului¹, Dl Morgenthau, Ministrul Finanțelor Statelor-Unite și președintele Conferinței dela Bretton Woods, proclamă solidaritatea popoarelor în raporturile lor economice.

„Prosperitatea, a spus cu drept cuvânt Dl Morgenthau, în discursul ținut în ședința de deschidere², nu are granițe rigide, ea este, ca și pacea, indivizibilă“.

Dar mai e ceva. Necesitatea cooperării între națiuni trebuie să fie înțeleasă în clipa în care ne dăm seama că, în complexitatea vieții moderne, efortul unei națiuni — mare sau mică, indiferent — ori cât de drept i-ar fi cugetul și oricât de sârguitoare i-ar fi munca, nu este îndestulător, spre a învinge, singur, dificultățile ce i se ridică în cale.

O națiune mare ca Marea Britanie, de pildă, nu-și poate menține nivelul ridicat de viață, nici prosperitatea dobândită, dacă celelalte țări, printre care țări tinere sau țări mai puțin înzestrate, nu sunt în stare să absoarbă surplusul de mărfuri pe care îl produce acea națiune, sau să-și respecte obligațiunile financiare pe care le au față de ea. Imprejurările cari au dus Imperiul Britanic, de pildă, în Septemvrie 1931, la deprecierea lirei sterline ca mijloc de a ușura expansiunea sa economică³, învederează această afirmațiune.

Realizarea echilibrului balanței de plăți a unei țări și corecta împlinire a obligațiunilor ei de plată nu depind numai de țara debitoare. Politica comercială și monetară dusă de multe țări, în perioada dintre cele două

1. „De aceea, scrie David Hume, îmi îngădui să recunosc că nu numai ca om dar și ca cetățean britanic, mă rog pentru prosperitatea comerțului Germaniei, Spaniei, Italiei și chiar Franței. Eu cel puțin sunt sigur că Marea Britanie și toate aceste națiuni ar fi mai prospere dacă suveranii și miniștrii lor ar adopta unii față de ceilalți aceste simpatii sporite și binevoitoare“ (*Essays, Moral, Political and Literary*, vol. I, part. II, No. VI).

2. După *Neue Zuercher Zeitung*, No. 1124, din 3 Iulie 1944.

3. Vezi *infra*, p. 81 și urm..

războaie (1919—1939), oferă, în această privință, exemple de o interesantă actualitate.

Cei ce cunosc mecanismul lichidării creanțelor internaționale știu că o țară debitoare — ca a noastră, să zicem — nu-și poate îndeplini obligațiunile ei: plata dobânzilor și a amortizărilor capitalurilor împrumutate altădată, dacă țara creditoare nu acceptă să primească mărfuri, sau servicii dela țara debitoare, în afară și peste valoarea mărfurilor sau serviciilor necesare țării debitoare spre a plăti mărfurile sau serviciile curente ce primește, azi, dela țări creditoare. Negocierile cari s'au dus vreme îndelungată, cu Franța de pildă, în ultimii ani, înaintea războiului actual, constituie un exemplu tipic în această privință. De aci nevoia de înțelegere, de colaborare, de sprijin chiar, eventual, țărilor mai tinere sau mai slabe economicește, din partea țărilor pe care trecutul sau împrejurările de azi le-au adus, sau le-au menținut, într'o situație mai bună.

Firește, acțiunea internațională nu exclude necesitatea efortului propriu al fiecărei țări. Fără sfortarea dinăuntru, problemă de etică națională, nu există îndreptare, oricare ar fi concursul din afară ce ni s'ar aduce. Colaborarea internațională nu poate da roade decât atunci când, mai întâi, fiecare va fi făcut rânduială la el acasă.

*

* *

În mijlocul unei cercetări care urmărește expunerea unor probleme de politică și tehnică monetară, am socotit util să ne oprim o clipă, în rândurile de mai sus, asupra gândirii în cadrul căreia se așează, pentru noi, problemele ce examinăm.

Oricât de sigură i-ar fi „tehnicitatea“, oricât de mare și sinceră dorința de a fi obiectiv, tehnicianul este, și trebuie să rămână, „om“. Alcătuirea lui sufletească, formațiunea lui intelectuală, concepțiunea lui despre viață și lume nu pot să nu înrăurească gândirea sa teh-

nică oridecâteori — și este cazul la fiecare pas, în cercetările de natură financiară — această gândire se va afla în prezența unor fenomene în care funcționarea instrumentului tehnic este legat de om și de societate.

Cititorii noștri vor ști, astfel, în ce lumină judecăm problemele ce se pun și soluțiunile chemate să le rezolve. Ne va fi, astfel, mai ușor să-i lămurim și, poate, să-i convingem.

P A R T E A II

**Analiza rezoluțiilor Conferinței
monetare internaționale dela
Bretton Woods**

Telurile Conferinței dela Bretton Woods

Am arătat, în partea întâi a studiului nostru, ce nu a făcut Conferința dela Bretton Woods. Este locul acum să examinăm ce a realizat această Conferință, adică ce cuprind rezoluțiunile adoptate și ce putem aștepta din înlăptuirea lor¹.

Discuțiunile conferinței dela Bretton Woods au avut loc pe baza principiilor admise și propunerilor făcute de un comitet mixt de experți, englezi și americani, expuse în „Cartea Albă“, asupra „Fondului Monetar Internațional“, publicată la Londra la 22 Aprilie 1944, și care poate fi considerat ca un compromis între planul american, Planul White, și planul britanic, Planul Key-

1. In izolarea culturală în care trăim azi, documentarea noastră a fost, cum am spus și în prefața acestei cărți, destul de restrânsă. Vezi, în deosebi, în afară de telegramele apărute, sporadic și incomplet, în presa noastră, o serie de articole și informațiuni, publicate de *Neue Zuercher Zeitung*, *Handelsteil*, asupra Conferinței, sau în legătură cu ea, în No. 1124 din 3, No. 1144 din 6, No. 1153 din 7, No. 1165 din 9, No. 1180 din 11, No. 1186 din 12, No. 1208 din 16, No. 1216 din 17, No. 1225 din 19, No. 1235 și 1231 din 20, No. 1237 din 21, No. 1243 din 22, No. 1253 din 24, No. 1260 din 25, No. 1265 din 26, No. 1278 din 28 Iulie, No. 1326 din 6, No. 1336 din 8, No. 1342 din 9, No. 1366 din 13, și No. 1372 din 14 August 1944.

Vezi și *Schweizerische Handelszeitung*, din 20 Iulie 1944, *Journal de Genève*, din 26 și 27 Iulie 1944 și articolul lui Frédéric Jenny — cumoscutul cronicar financiar, altădată, al ziarului *Le Temps*, Paris, — intitulat, *Conclusion à Bretton Woods*, publicat în *Revue Commerciale et financière Suisse*, Zuerich, din 27 Iulie 1944.

nes, întocmite și publicate în Aprilie 1943, despre care am amintit mai sus².

Desbaterile au fost lungi, uneori destul de vii, între reprezentanții a 44 națiuni, sute de delegați a atâtor națiuni, cu pozițiuni și interese așa de variate. S'a ajuns, totuși, lucru îmbucurător pentru viitorul colaborării internaționale, de care vorbeam în capitolul precedent, la o serie de rezoluțiuni care au fost adoptate cu unanimitate.

Ce cuprind acele rezoluțiuni?

Rezoluțiunile dela Bretton Woods urmăresc organizarea unei colaborări internaționale care să ușureze schimburile dintre popoare și lichidarea creanțelor internaționale.

În acest scop ele prevăd măsuri diferite, care se pot grupa în punctele de mai jos.

1. Crearea unui „Fond monetar internațional“ care: va pune la dispoziția țărilor interesate, în anumite condițiuni, mijloace financiare, spre a ușura echilibrarea balanței lor de plăți și stabilitatea monetară;

va servi drept organ de cooperare și consultare, în problemele monetare internaționale.

2. Organizarea unei colaborări pentru:

înlăturarea, sau, cel puțin, îngrădirea măsurilor de depreciere a monedelor naționale ca mijloc de luptă în schimburile internaționale;

asigurarea stabilității monedelor naționale.

3. Suprimarea, sau atenuarea treptată, a restricțiilor, de tot felul, care stau în calea schimburilor comerciale și a mișcărilor internaționale de capital, pentru restabilirea și sporirea volumului comerțului mondial și dezvoltarea cooperării economice dintre popoare.

4. Înlesnirea întoarcerii la lichidarea plurilaterală a creanțelor, în locul lichidărilor bilaterale la care suntem siliți de câțiva ani încoace.

5. Crearea unei bănci internaționale care să înles-

2. Vezi *supra*, p. 4 și 5.

nească — cel puțin ca instrument de „démarrage“, de „pornire“ — reorganizarea vieții economice și refacerea lumii după război.

Vom examina în paginile următoare fiecare din aceste cinci puncte. Facem totuși, câteva observațiuni aci, care privesc întreg planul de colaborare monetară pe care îl examinăm.

Mai întâi, după cum se vede din enumerarea de mai sus și se va vedea și din expunerile noastre viitoare, nu este vorba de soluțiuni senzaționale, inedite, miraculoase. Măsurile ce se preconizează sunt măsuri bine cunoscute în doctrină, încercate și realizate, sub forme diferite, în politica și tehnica monetară a țărilor civilizate în ultimele decenii.

Credem necesar să accentuăm, azi, acest lucru spus în treacăt și în prefața cărții noastre. Dorința de prețuire, cu orice chip, a realizărilor lor a făcut, pe mulți, în ultimul timp, să uite acțiunea luminată și stăruitoare a atâtor generații, pe munca și sacrificiile cărora se razămă fără îndoială, multe din aceste realizări.

Ceea ce este nou, în proiectele ce examinăm, este întinderea pe care o pot lua măsurile preconizate, atât în ce privește importanța statelor care participă la organizarea propusă — teritorii imense și cea mai mare parte din populațiile globului — cât și însemnătatea mijloacelor ce se pun în joc, sub o acțiune unitară.

În al doilea rând, soluțiunile adoptate și tehnica admisă sunt rezultatul unui compromis cu atât mai greu de realizat, cum am mai spus, cu cât importanța națiunilor și intereselor ce s'au grupat este mai mare. Ele nu vor putea, deci, da tuturor satisfacție deplină, nici nu vor putea aduce alinare, pretutindeni unde a fost sau va fi suferință.

Am participat adeseori, în conferințe internaționale, la redactare de texte care trebuiau adoptate, cazul Societății Națiunilor de cele mai multe ori, în unanimitate. În fața obiecțiunilor, de multe ori justificate, ridicate de membrii diferitelor delegațiuni, proiectele inițiale de text se reduceau în cuprinsul lor obiectiv, se goleau de „sub-

stanță", și ajungeau, uneori, până la urmă, la acele formule de rezoluțiuni platonice, care au dezamăgit, de atâtea ori, pe cei care ar fi voit să ajungă, și în desbaterile internaționale, la soluțiunile concrete de realizare efectivă, pe care erau obișnuiți să le înfăptuiască, în activitatea lor pe teren național.

În cazul de care ne ocupăm, insuficiența, pentru unii, a măsurilor ce se recomandă sau a mijloacelor ce se pun în joc nu rezultă din „tehnica unanimității” sau din viciile inerente oricărui compromis. Ea derivă din obiectul însuși al acestor înțelegeri.

Așezarea monetară a unei țări și organizarea schimburilor ei cu străinătatea constituie probleme de politică și acțiune interioară, în primul rând, a căror rezolvare pune în joc interese legitime, atribute esențiale de suveranitate națională. Este sigur, credem, că în acțiunea factorului național va trebui să se țină seama, în viitor, mai mult ca până azi, de cerințele colaborării internaționale. Rămâne, totuși, adevărat că un plan internațional, care ar înlătura puțința de a da, cel puțin în parte, satisfacție preocupărilor sau nevoilor naționale ar fi sortit dela început, nereușitei.

CAPITOLUL I

Fondul monetar internațional

Primul din cele cinci puncte, în jurul cărora am grupat dispozițiunile admise la Bretton Woods, prevede constituirea unui „Fond monetar internațional“, prin vărșămintele de aur sau de monede naționale diferite, ce urmează să fie făcute de țările semnatare ale acelor rezoluțiuni, din care se vor pune la dispoziția țărilor interesate, în anumite condițiuni, mijloace financiare, spre a ușura:

echilibrul balanței de plăți a acestor țări și menținerea stabilității monetare.

Fondul monetar este, deci, o „casetă“, cu mijloace de plată, aur sau monede diferite, o sursă de credite internaționale, care urmează să fie acordate țărilor participante pentru realizarea scopurilor de mai sus.

Dar mai e ceva. „Fondul“ este mai mult decât un izvor de credit. El capătă, putem spune, o „personificare“, devine un organ al colaborării internaționale în materie monetară, colaborare care constituie preocuparea dominantă a rezoluțiunilor dela Bretton Woods.

Vom avea deci, să cercetăm organizarea și funcționarea Fondului sub aceste două aspecte:

izvor de credite internaționale,
organ de colaborare internațională.

Primul aspect are un caracter mai mult financiar,

cel de al doilea este legat și de preocupări economice ori politice.

SECȚIUNEA I

Fondul monetar, izvor de credite internaționale

Fondul monetar este chemat să procure statelor participante credite în vederea:

echilibrării balanței lor de plăți și asigurării stabilității monetare.

Cum se împlinește acest dublu rol?

Mai înainte de a păși la această cercetare credem necesar să reamintim mecanismul creditelor internaționale, ca mijloc de echilibru al balanței de plăți și de stabilitate monetară.

§ 1.

Rolul creditelor internaționale, ca mijloc de echilibru al balanței de plăți și de stabilitate monetară.

Am arătat mai sus¹, cu prilejul cercetării monedei internaționale ca mijloc de lichidare a creanțelor internaționale, că o țară plătește mărfurile și serviciile — transporturi, legături internaționale de telefon, poștă și telegraf, asigurări, servicii bancare, etc. — pe care le primește, în mod curent, din străinătate, precum și dobânda și amortizarea anuală a împrumuturilor pe care le-a contractat altă dată în afară, cu mărfurile ce exportă și serviciile pe care le prestează străinătății, precum și cu dobânda și amortizarea împrumuturilor pe care le-a acordat, în trecut acelor țări.

Intregul acestor prestațiuni reciproce constituie ceea ce cheamă balanța de plăți a unei țări.

Dacă — cazul cel mai frecvent pentru țări tinere ca România, de pildă, în perioada dezvoltării lor — su-

1. Vezi *supra*, p. 22.

mele pe care le are de plătit străinătății o țară, întrec pe acelea ce are de primit de peste graniță, dacă balanța ei de plăți este, deci, deficitară, echilibrul se asigură, adică deficitul se acoperă, prin creditele pe care străinătatea le face acelei țări, adică prin așteptarea țării creditoare, care a făcut mai multe prestațiuni, ca țara debitoare, România în exemplul nostru, care a făcut prestațiuni mai restrânse, să-i plătească, mai târziu, diferența.

Un exemplu schematic va lămuri mecanismul expus.

DEBIT		CREDIT	
In sarcina României	Millarde Lei	In favoarea României	Millarde Lei
Import de mărfuri din străinătate	45	Export de mărfuri în străinătate	50
Servicii primite dela alte țări	15	Servicii prestate străinătății	5
Dobânzi și amortizare pentru împrumuturi primite din străinătate	10	Dobânzi și amortizare la împrumuturile date străinătății	neglijabil
Total	70	Total	55

Din acest tablou rezultă că România are un deficit, în balanța sa de plăți, de 15 miliarde.

Cum se acoperă acest deficit?

Prin creditele pe care le va obține România din străinătate, fie dela instituțiuni de credit de acolo, fie chiar dela persoanele sau firmele străine, care i-au dat mărfuri sau i-au prestat servicii².

2. Omitem intenționat pentru simplificarea expunerii noastre, posibilitățile de acoperire a deficitului, prin utilizarea stocului de aur sau de devize — mijloace de plată, exprimate în monede străine, valabile pe piețe străine — pe care îl au, de obicei, din excedente anterioare ale balanței sau din credite străine anterioare, băncile de emisiune. Aceste disponibilități vor fi absorbite repede, dacă deficitul este de oarecare importanță sau dăinuește o anumită vreme. De cele mai multe ori, guvernele, sau băncile de emisiune, considerând acest stoc ca ultima rezervă de mijloace de plată a țării, refuză să-l consacre împlinirii deficitelor curente ale balanței de plăți și lasă piața să-și găsească, pe altă cale, mijloace de acoperire. Realitatea mecanismului ce descriem nu suferă, deci, o nesocotire însemnată, prin această omisiune. Vezi și *infra*, p. 123.

În primul an când, în balanța de plăți a unei țări, se va produce deficitul de care am vorbit mai sus, creditele necesare vor veni, am putea zice, dela sine: ori voluntar, dela instituțiuni de credit din străinătate dacă le-am cerut sau obținut acolo, ori silit, dela străinii exportatori, prestatori de servicii sau deținători de rentă, care, neplătiți până la concurența deficitului de 15 miliarde, vor trebui, vrând nevrând, să aștepte.

În al doilea an, sau în anii următori, însă, situațiunea se schimbă. Țara debitoare deficitară trebuie să-și găsească credit voluntar în străinătate, în măsura în care nu reușește să-și asigure prin mijloace proprii — sporirea exportului sau scăderea importului — echilibrul balanței sale. Dacă nu-și va fi îndreptat singură situația sau nu va fi obținut credite, exportatorii străini nu vor mai da marfă; prestatorii de servicii nu vor mai face servicii: administrațiile P. T. T., de pildă, vor refuza convorbirile telefonice sau tranzitarea telegramelor. Rentierii, adică purtătorii de cupoane sau titluri românești, mai oropsiți, nu pot decât să aștepte. Își vor aduce, însă, aminte și ei de această „așteptare silită“, în ziua în care țara debitoare ar mai face apel la credit în străinătate.

Cum modificarea situației structurii sau activității economice a unei țări, pentru înlăturarea deficitului balanței de plăți, nu se poate produce dela o zi la alta, creditele străine sunt, și au fost totdeauna, mijlocul prin care o țară își acoperă, cel puțin temporar, acest deficit.

§ 2.

Fondul monetar, mijloc de echilibrare a balanței de plăți.

Fondul monetar de care ne ocupăm nu este altceva decât o sursă de credite internaționale destinate să înlănească echilibrul balanței de plăți. Se cuvine, însă, să facem o distincțiune asupra împrejurărilor în care Fondul va avea să intervină în scopul arătat.

Deficitul balanței de plăți a unei țări poate să fie: de durată mai lungă, determinat de însăși structura economică a unei țări ori de gradul ei de dezvoltare, sau temporar, provocat de cauze trecătoare în funcționarea organismului economic.

Primul caz este, cum am mai spus, acel al țărilor tinere, ca România, sau ca Statele Americii Latine, în ultimele decenii ale veacului trecut. Asemenea țări au nevoie să se înzestreze, să-și creeze utilajul necesar ridicării nivelului vieții lor economice, nevoi care, neputându-se acoperi prin export curent de mărfuri sau servicii, trebuie să se împlinescă prin credite primite din străinătate. România, de pildă, s'a echipat economic și și-a echilibrat balanța de plăți prin împrumuturi externe contractate în Germania, până la războiul din 1914—1918. Exemplul este tipic în această privință.

„Fondul monetar“ de care ne ocupăm nu este chemat să joace în această ipoteză, el nu este un fond destinat unor credite de investițiuni pe termen lung. Rezoluțiunile dela Bretton Woods sunt categorice în acest sens.

În al doilea caz, din contră, creditul cu caracter temporar pe termen mai scurt, ne aflăm, tocmai, în categoria de credite în care intervine „Fondul monetar“.

Este vorba, în acest caz, de un dezechilibru în balanța de plăți, provocat nu de structura economică a unei țări, ci de împrejurări temporare, dificultăți trecătoare, precum: crize economice, sociale sau politice, recolte proaste, distrugerii excepționale, în care balanța de plăți a unei țări este deficitară, fie datorită unor nevoi de aprovizionare excepționale, fie din cauza scăderii exportului ei normal, fie din cauza sarcinilor prea mari ale datoriei sale externe.

În cadrul acestor credite se așează creditele internaționale care se vor acorda din resursele „Fondului monetar“, care ne preocupă.

Cu această constatare se lămurește primul caracter ce am precizat în definiția dată „Fondului monetar“, la începutul expunerii de față, și anume: „instrument menit să înlesnească echilibrul balanței de plăți a țărilor interesate“.

Urmează să cercetăm, acum, cel de al doilea caracter: mijloc de stabilitate monetară.

§ 3.

Fondul monetar, mijloc de stabilitate monetară.

Ideia creării unui fond special și organizării unei colaborări internaționale, în vederea asigurării stabilității monetare nu este, nici ea³, o idee nouă. Istoria monetară contemporană ne oferă un interesant exemplu de o asemenea încercare în cunoscuta „Declarațiune Tripartită“, făcută de Statele Unite, Marea Britanie și Franța, la 25 Septembrie 1936 — la care a aderat Belgia, imediat, și, la 21 Noembrie 1936, Elveția și Olanda — care avea de scop, din punct de vedere monetar⁴, să institue o colaborare între aceste țări, care să permită menținerea cursului dolarului, lirei sterline și francului francez la nivelul ce aveau, în acel moment⁵.

Spre a atinge acest scop, Acordul din 25 Septembrie 1936 prevede o colaborare tehnică, între așa numitele „Fonduri de egalizare a schimbului“, care existau în cele trei țări, fonduri care fuseseră create tocmai în vederea menținerii stabilității cursurilor monedelor acestor țări.

Nu s'a realizat, în Septembrie 1936, o contopire, „une mise en commun“, a acestor fonduri. S'a prevăzut, însă, o tehnică de sprijin monetar între băncile de emisiune și administrațiile Fondurilor țărilor participante,

3. Vezi *supra*, p. 47.

4. „Declarațiunea“ avea și un scop economic: o acțiune comună, în vederea limitării și suprimării treptate a restricțiunilor în comerțul internațional și restabilirii legăturilor economice normale dintre popoare.

5. „Declarațiunea“ mai urmărea și un alt scop: să evite, cel puțin între țările participante, deprecierea voită a monedei lor, ca mijloc de concurență pe piața internațională. Vom reveni mai pe larg asupra acestei chestiuni, *infra*, p. 73 la 107.

chemată să ușureze, temporar cel puțin, menținerea stabilității uneia sau alteia dintre cele trei monede.

Am indicat, ca precedent de acțiune de colaborare internațională, în vederea stabilității monetare, acțiunea Fondurilor de egalizare a schimbului, instituită de acordul din 25 Septembrie 1936, nu, însă, pe aceia a fondurilor de egalizare create, succesiv, de fiecare din țările participante la Declarația tripartită: Marea Britanie în 1932, Statele Unite în 1934, Franța în 1936. Constituite, toate, cu mijloace naționale — produsul reevaluării stocurilor monetare existente, bonuri de tezaur, mijloace diverse — aceste fonduri nu au avut, până în 1936, decât o acțiune și ea strict națională: menținerea stabilității — la nivelul hotărât în diferite momente — a monedei fiecărei țări.

În 1936, pentru prima dată, aceste Fonduri, aveau să contribuie, printr'o acțiune mutuală, la menținerea stabilității nu numai a monedei naționale, dar și a monedelor țărilor care semnaseră Acordul Tripartit sau aderaseră la el.

Autorii rezoluțiilor dela Bretton-Woods au fost stăpâniți de aceleași preocupări ca și semnatarii „Declarației din 1936“. Ei au mers, însă, mult mai departe în ce privește colaborarea internațională pentru menținerea stabilității monetare.

În primul rând, colaborarea organizată la Bretton Woods întrunește, nu trei națiuni ca aceea organizată de acordul din 25 Septembrie 1936, ci toate cele 44 țări, care au aderat, până acum, la acele acorduri.

Apoi, acțiunea fondului monetar internațional nu mai e limitată la sprijinul ce-și dădeau, reciproc, în anumite condițiuni, Fondurile de egalizare ale celor trei țări, care continuau, firește, să rămână naționale. Ea se exercită cu mijloace foarte însemnate — 10 miliarde de dolari din care 8,8 deja subscrise — mijloace proprii ale Fondului, care nu mai pot fi distrase în vederea altor scopuri. Diferența este considerabilă.

Nu am ezitat să ne oprim o clipă asupra ultimei realizări din trecut, în legătură cu rolul pe care îl va

juca „Fondul monetar“, în materie de stabilizare monetară, fiindcă din această apropiere tehnică se desprinde, credem, o idee politică.

Oricât de evidentă ar fi necesitatea unei colaborări internaționale, realizarea ei nu se poate face, de cele mai multe ori, dintr'odată. Ea se produce încet, pe măsură ce timpul și experiența arată celor interesați că roadele unei asemenea colaborări pot fi mai mari, pentru țările participante, decât sacrificiile materiale sau concesiunile în libertatea de mișcare pe care le-o impune acestor țări realizarea acelei colaborări.

*
* *
*

Cum va funcționa „Fondul Monetar Internațional“, creat la Bretton Woods, ca mijloc de stabilizare?

Existența și menținerea unui deficit al balanței de plăți, în lipsă de credite internaționale spre a-l acoperi, are o influență directă asupra cursului monedei naționale, în raporturile ei cu monedele străine, influență care se transpune, mai târziu, și asupra puterii ei de cumpărare în interior. Mecanismul este foarte simplu.

Să presupunem, pentru simplificarea expunerii, că lichidarea creanțelor și datoriilor internaționale ale României, 55 miliarde creanțe și 70 miliarde datorii, în exemplul schematic dat mai sus⁶, s'ar face într'un singur moment.

Ce s'ar întâmpla atunci?

Pe piața București, de pildă, s'ar produce, deodată, o cerere de „devize“ a debitorilor români față de străinătate: importatori de mărfuri, beneficiari de servicii prestate de străinătate și României — Statul în primul rând — care au de plătit dobânda și amortizarea datoriilor contractate în afară, cerere globală, în exemplul nostru, de 70 miliarde lei.

6. Vezi *supra*, p. 51.

De unde se pot procura aceste devize?

Dela toți creditorii din România față de străinătate, adică: exportatorii de mărfuri și cei ce au prestat servicii dincolo de graniță, pentru 55 miliarde lei⁷.

Până la concurența sumei de 55 miliarde ce figurează în balanța de plăți de mai sus în favoarea noastră, cererile de devize de 70 miliarde și-ar găsi ușor acoperire într'o ofertă corespunzătoare. Pentru 55 miliarde, deci, devizele s'ar putea vinde și cumpăra, fără ca vânzătorul sau cumpărătorul să poată asupra pe contractantul său, la cursurile ce se stabilesc, între moneda națională și cea străină, pe baza așa numitei „parități metalice“, adică a raportului dintre conținutul de aur al celor două monede, determinat, pentru fiecare monedă, de legea monetară națională.

Legea monetară română de stabilizare, din 9 Februarie 1929, definește leul, de pildă, ca o unitate de 10 miligrame aur; legea engleză fixează lira sterlină la aproximativ 8.160 miligrame aur, de aci cursul de 816 lei pentru o liră sterlină, valabil în momentul stabilizării.

Cum, însă, datorăm străinătății 70 miliarde și nu ni se datoresc decât 55, pe piața de devize se vor găsi în prezentă: o cerere de 70 de miliarde și o ofertă de 55, ceea ce provoacă o urcare a cursului devizelor, care poate fi importantă, dacă, cum am spus mai sus⁸, banca de emisiune nu mai are aur sau devize sau nu crede oportun să afecteze stocul ce mai are la acoperirea acestor deficite.

Și tocmai aci intervine creditul internațional sau „Fondul monetar“ de care ne ocupăm.

„Fondul monetar“ va fi acela care va oferi pe piața română cele 15 miliarde care lipsesc, spre a satisface în întregime cererea de 70 miliarde. Intervenția creditului dat de „Fond“ va restabili echilibrul, va face să

7. Nu vorbim de persoanele care au de încasat dobinzi sau vărsăminte pentru restituiri de capital din străinătate, fiindcă, cum am spus (vezi p. 51) aceste sume, sunt pentru România, neînsemnate.

8. Vezi *supra*, p. 51, nota 2.

dispară presiunea asupra cursului, ce se produce când cererea depășește oferta, — presiune care provoacă o urcare a cursului monedelor străine, deci scăderea monedei naționale — și va asigura, astfel, stabilitatea monetară necesară.

„Fondul“, firește, va interveni numai temporar, în așteptarea realizării echilibrului balanței prin propriul efort al țării interesate.

Dacă, în lipsa unui efort eficace pentru a realiza — prin sporirea exportului, prin diminuarea importului, sau prin ambele căi — echilibrarea balanței ori cel puțin reducerea deficitului sau pentru a căpăta, în altă parte, creditele internaționale de care am avea nevoie, apelul la „Fond“ ar fi repetat pentru sume importante, va veni, curând, ziua în care „Fondul“ va refuza ajutorul său.

*

* *

În explicațiunile de mai sus am raționat în ipoteza unui deficit al balanței, fiindcă aceasta este ipoteza care creează, în general, dificultăți mai mari și impune, mai imperios, o acțiune de ajutorare. Zicem în general, fiindcă, oricât de curios ar părea acest lucru pentru persoane mai puțin informate, și excedentul balanței de plăți, adică un exces de mijloace de plată, poate pricinui dificultăți serioase în anumite împrejurări. Politica de sterilizare a aurului practică de Statele-Unite, adică măsurile luate pentru a evita consecințele monetare ale acumulării aurului în acea țară, între 1935—1938, constituie un interesant exemplu în această privință.

Raționamentul nostru de mai sus joacă, însă, în întregime — în sens invers firește — și în caz de excedent. Plusul de devize adus pe piață în acest caz ar putea provoca căderea cursului monedelor străine, deci urcarea monedei naționale și scăderea prețurilor interne. Urcarea, însă, trebuie și ea evitată, fiindcă, — se cuvine să accentuăm acest lucru — dăunătoare pentru sănătatea economică și monetară a unei țări este nu numai urcarea

cursului monedelor străine și deprecierea monedei naționale, adică mărirea prețurilor, dar și căderea cursurilor monedelor străine, urcarea monedei naționale, adică scăderea prețurilor. Instabilitatea, în sine, oricare ar fi sensul ei, este dăunătoare.

Să nu uităm că moneda este o unitate de măsură. Un constructor ținut să execute cu precizie planurile primite va fi într'o foarte grea situațiune dacă lungimea metrului său s'ar schimba în fiecare zi, de seara până dimineața, indiferent dacă ea se mărește sau se micșorează.

Stabilitatea monetară se impune și pentru alte considerațiuni, în afară de cele expuse mai sus.

Țările participante urmează să primească, cum am văzut⁹, dela „Fondul monetar“, credite în vederea echilibrării balanței lor de plăți și, cum vom vedea mai departe¹⁰, dela Banca de Reconstrucție, credite de refacere și investițiuni. Cum aceste credite, cele din urmă, în deosebi, pot fi credite pe termen lung, este firesc ca împrumutătorul, „Fondul monetar“, să caute să asigure restituirea împrumutului fără pierderea care ar rezulta pentru el în cazul când moneda țării debitoare ar suferi, între timp, o depreciere importantă.

Este drept că libelarea, exprimarea împrumutului în aur — o anumită cantitate aur, de un anumit titlu — sau în dolari-aur — clauza aur¹¹ — pune pe împrumutător, din punct de vedere juridic, la adăpostul riscului deprecierei monedei țării debitoare. Din punct de vedere economic, însă, al capacității de plată a Statului debitor, dacă deprecierea este de oarecare importanță, cum adaptarea veniturilor individuale și a venitului național la deprecierea intervenită este mai tot-

9. Vezi *supra*, p. 52.

10. Vezi *infra*, p. 140 și urm..

11. Hotărâri răsunătoare ale unor instanțe naționale — deciziunea din 18 Februarie 1935, a Curții Supreme a Statelor Unite, de pildă — sau internaționale, date în litigii financiare importante, referitoare la valabilitatea sau funcționarea clauzei aur, în ultimii ani, justifică îndoiele serioase asupra valabilității acestei clauze în anumite împrejurări.

de-auna înceată, restituirea împrumutului la scadență poate constitui pentru acel Stat o sarcină mai mare decât ar fi suportat dacă nu intervenea deprecierea. Capacitatea de plată a debitorului poate fi astfel redusă. Este, deci, necesar ca, prin asigurarea stabilității monetare, să se evite o asemenea eventualitate¹².

Dacă, cum am arătat, stabilizarea este scopul urmărit, în caz de deficit al balanței de plăți, deficitul trebuie acoperit, cum am spus, aducând pe piață sumele necesare, spre a evita urcarea cursurilor; în caz de excedent, excedentul trebuie scos de pe piață, spre a împiedeca scăderea cursurilor.

12. Nu este locul să insistăm, aci, asupra inconvenientelor în deajuns cunoscute, pe care le are instabilitatea monetară din punct de vedere economic și financiar. Vom reaminti, numai, o clipă, aspectul social al acestei probleme, cu deosebire interesant în zilele noastre, aspect care scapă câteodată, atențiunii unora.

Schimbările care se produc în valoarea unei monede — scădere, adică depreciere, ori urcare, adică revalorizare, indiferent — ridică totdeauna, o problemă de repartiție a averilor sau veniturilor, în țara unde se produc aceste schimbări, problemă cu atât mai gravă cu cât schimbările monetare sunt mai importante. Modificând valoarea monedei, trecem avere din patrimoniul unora în patrimoniul altora, ceiace firește, poate avea, în anumite momente, din punct de vedere social, și economic, inconveniente foarte serioase.

Un exemplu concret va lămuri cu ușurință chestiunea. Să presupunem că cineva împrumută azi unei persoane, pe termen de doi ani, 1.000.000 de lei, cu care această persoană cumpără 10 hectare de pământ cu prețul de 100.000 lei hectarul. Dacă între momentul împrumutului, azi, și scadența lui, peste doi ani, intervine o depreciere monetară, moneda scăzând, exagerăm exemplul, la jumătate din valoarea ei, prețul pământului va crește în general, la îndoitul prețului ce avea azi, adică la 200.000 lei hectarul. Debitorul se va putea libera, față de creditorul său, vânzând 5 hectare pământ, care, la prețul de 200.000 lei, fac tocmai suma de 1.000.000 datoră de el. Debitorul va păstra, astfel, în mod gratuit 5 hectare, îmbogățindu-se, în dauna creditorului, care cu suma de 1.000.000 primită dela debitorul său, nu mai cumpără, în momentul restituirii împrumutului, decât 5 hectare, în loc de 10 hectare cât ar fi putut să cumpere în momentul când a dat împrumutul.

Lucrurile se petrec tot astfel, însă în sens invers, bine înțeles, în caz de revalorizare a monedei. În acest caz deplasarea de avere nu se face, ca mai sus, dela creditor la debitor, ci dela debitor la creditor.

„Fondul monetar“ va putea primi, astfel, dela țara care s'a împrumutat la el și a devenit, apoi, excedentară, un vărsământ de devize, așa cum a avansat acestei țări devize într'un moment de deficit. Datoria țării interesate, față de „Fond“, va scădea în consecință.

Cele arătate mai sus dovedesc cum am mai spus¹³ că instituirea „Fondului monetar internațional“ nu constituie o soluțiune nouă diferită de tehnica cunoscută a creditelor internaționale decât în ce privește modalitățile practice în care va funcționa acest „Fond“, datorită caracterului internațional foarte larg pe care îl au, deopotrivă, și alimentarea și gestiunea fondului și datorită importanței mijloacelor care se găsesc reunite sub o acțiune internațională unitară.

*

* * *

În explicațiunile date mai sus asupra rostului și funcționării „Fondului monetar internațional“, am socotit util să reamintim cetitorilor noștri — repetând, firește, lucruri în general cunoscute — mecanismul creditelor internaționale, destinate să servească ca mijloc de echilibrare a balanței de plăți și ca instrument de stabilizare monetară. Cunoașterea acestui mecanism este necesară azi, pentru judecarea nu numai a proiectelor monetare internaționale, care formează obiectul cercetărilor noastre, dar și a tuturor problemelor în legătură cu organizarea internă și externă a monedei, care se pun în clipa de față sau se vor mai pune la încheierea păcii.

SECȚIUNEA II

Fondul monetar, organ de colaborare internațională

Lămuririle ce am dat mai sus ne-au arătat rostul „Fondului monetar“ ca izvor de credite internaționale

13. Vezi *supra*, p. 47.

menite să asigure echilibrul balanței de plăți și stabilizarea monetară a țărilor participante.

„Fondul“ este, însă, cum am mai spus în treacăt, ceva mai mult. El capătă o „personificare“ și devine un organ, o instituțiune permanentă cu caracter internațional care are nu numai gestiunea sumelor vărsate de statele participante, dar și sarcina aplicării măsurilor prevăzute de conferința dela Bretton Woods, sau a celor ce s’ar mai lua ulterior, pe baza acordurilor ce vor mai interveni între „Fond“ și statele participante.

În primul rând, deci, „Fondul“ va avea:

să discute cu statele participante paritățile dintre monedele lor, raportul de schimb între aceste monede;

să asigure în anumite condițiuni, menținerea acestor parități, adică stabilitatea monetară¹⁴.

El va deveni, apoi, un organ de deliberare și consultare între statele participante, în chestiunile monetare internaționale.

Acțiunea la care este chemat „Fondul“ nu are numai, cum am mai spus¹⁵, un caracter de tehnică monetară. Dată fiind legătura strânsă care există între regimul monetar și politica schimburilor comerciale, acțiunea „Fondului“ se va întinde și asupra acestei politici.

Propunerea pentru crearea unui „Fond monetar“ are de scop, după declarațiunile D-lui H. White, expertul Statelor Unite, autorul planurilor de cari am vorbit mai sus¹⁶, nu numai să asigure o colaborare în vederea echilibrului și stabilității monetare, dar și să sprijine: dezvoltarea piețelor mondiale, instaurarea unui regim liber al schimburilor comerciale, în condițiuni egale pentru toate națiunile, înlăturarea restricțiunilor referitoare la comerț și producție și crearea unei atmosfere de încredere în care să se poată realiza, în viitor, stabili-

14. Vom reveni mai departe asupra acestei chestiuni. Vezi *infra*, pag. 104 și urm..

15. Vezi *supra*, p. 49.

16. Vezi *supra*, p. 4-5.

tea relațiilor monetare și economice internaționale¹⁷.

„Fondul“ va urmări să ajungă la o largă, dacă nu desăvârșită, descătușare a comerțului internațional și la restabilirea aceluși minim de specializare și de diviziune internațională a muncii între națiuni, fără de care nu se poate concepe o ridicare a nivelului de viață a lumii și o colaborare pașnică între popoare.

În jurul „Fondului“ se va grupa, deci, colaborarea internațională în materie economică și monetară care este obiectivul general al rezoluțiilor dela Bretton Woods¹⁸.

Colaborarea internațională, ca mijloc de a asigura sau ușura menținerea stabilității monetare, poate avea efecte mai întinse decât acțiunea imediată a mijloacelor materiale puse în mișcare. Ea poate înrâuri, foarte simțitor, „factorul psihologic“, care, cu deosebire în perioade de criză sau dificultăți, poate juca un rol însemnat în pozițiunea internațională a unei monede. Simplul fapt că o monedă națională se bucură, la un moment dat, de sprijinul „Fondului“, constituie, pentru acea monedă, un element de apărare tot atât de însemnat, uneori, ca însăși mijloacele materiale, puse în slujba acestei apărări.

SECȚIUNEA III

Constituirea și organizarea „Fondului monetar“

Rezoluțiunile dela Bretton Woods prevăd o reglementare destul de amănunțită a organizării și activității

17. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, No. 1144, din 6 Iulie 1944. Vezi și *supra*, p. 20.

18. Din cele de mai sus rezultă că „Fondul monetar“ nu este: nici un clearing central plurilateral, adică o casă de compensare, prin care s'ar lichida creanțele și datoriile țărilor participante așa cum, potrivit unor planuri germane, urma să se creeze una la Berlin; nici o uniune de clearing, ca aceea prevăzută de planul Keynes, din Aprilie 1943, de care am vorbit mai sus (*supra*, p. 4), prin care s'ar fi compensat între țările participante la această Uniune, soldurile finale ale balanțelor lor de plăți.

Fondului. Vom examina mai jos punctele principale ale acestei reglementări, așa cum apar din comentariile presei internaționale.

§ 1.

Mijloacele financiare ale „Fondului monetar” și cotele de participare ale țărilor membre.

Fondul monetar se constituie prin vărsămintele statelor participante.

Cifra acestor vărsăminte a fost stabilită la 10 miliarde de dolari U.S.A., din care:

8,8 miliarde s'au subscris de Statele care au luat parte la conferința de la Bretton Woods, restul de

1,2 miliarde urmând să fie atribuite, ulterior, statelor neutre, care, cum am spus¹⁹ nu fuseseră invitate la conferință și, eventual, țărilor foste inamice, care ar putea fi admise în momentul și în condițiunile ce urmează să fie stabilite de membrii „Fondului”.

În lei, la cursul oficial de 191,3 curs mediu, un dolar, subscrierile la „Fond” de 8,8 miliarde dolari înseamnă

1.683.440.000.000 lei,

adică, în cifre rotunde, un trilion șapte sute miliarde lei.

Suma în lei ar fi mult mai însemnată, firește, la un curs mai mare pentru dolar, care s'ar fixa pe baza așa zisei parități a puterilor de cumpărare a celor două monede, leu și dolar, adică ținând seama de raportul de prețuri în România și U.S.A.

*
* *

Stabilirea cotelor de participare a fiecărei țări a dat naștere la discuțiuni lungi și anevoioase, atitudinea

19. Vezi *supra*, p. 4.

acestor țări fiind dominată de două tendințe opuse :
pe de o parte, dorința unei participări însemnate, spre a obține, cum vom vedea mai departe, fie o poziție importantă în direcțiunea „Fondului“, chestiune de prestigiu sau de interes politic — cazul Uniunii Sovietelor sau al Franței, de pildă — fie posibilitatea de a face, la nevoie, un apel mai însemnat la mijloacele „Fondului“;

pe de altă parte, nevoia de a nu consimți, pentru alimentarea „Fondului“, sacrificii prea mari, în ce privește obligațiunea de a vărsa în aur o parte din cota subscrisă.

Primul punct de vedere, adică preocuparea de a participa cu sume mai mari la constituirea „Fondului“, pare să fi dominat în desbaterile dela Bretton Woods, ceea ce a avut ca rezultat ridicarea cifrei subscrisorilor dela 8 miliarde dolari, sumă inițială, la 8,8 miliarde, spre a se putea da satisfacție cererilor de sporire, prezentate de mai multe țări.

Suma de 8,8 miliarde de dolari a fost subscrisă astfel:

Statele Unite	2.750
Marea Britanie	1.300
Uniunea Sovietelor	1.200
China	550
Franța	450
India	400
Canada	300
Olanda	275
Belgia	225
Australia	200
Brazilia	150
Cehoslovacia	125
Polonia	125
alte țări	750
Total	<u>8.800</u>

Tendința de a spori participarea a fost, totuși, frânată de existența, în tehnica acordului încheiat, a unei obligațiuni de plată parțială a subscripției în aur, ceea ce, firește, constituie o dificultate pentru țările care dispun de stocuri mai mici sau vor să-și menajeze stocurile existente.

Fixarea cotelor de mai sus a avut, ca punct de plecare, o „cheie“ complexă în care intră cifra stocurilor de aur și devize ale diferitelor țări, participarea lor la comerțul mondial și venitul național.

Ce reprezintă suma de 10 miliarde dolari, capitalul „Fondului“? Este ea mare sau mică? Cum o putem judeca?

Ca cifră absolută nu spune nimic.

Ca valoare relativă, aprecierea ei se poate face din două puncte de vedere:

primul, al efortului pe care îl reprezintă pentru țările subscriitoare la „Fond“, ținând seama de puterea economică și financiară a fiecăreia;

al doilea, din punct de vedere al nevoilor la care va avea să răspundă acel „Fond“.

Cercetarea primului punct depășește cu mult cadrul expunerii noastre. Vom spune numai, spre a permite o apreciere asupra ordinei de mărime a valorii în joc, că cifra de 10 miliarde de dolari reprezintă:

ceva mai puțin decât volumul comerțului exterior — import și export — al Statelor Unite pe un an, 1942;

aproape jumătate din valoarea stocului de aur monetar al Statelor Unite, în acelaș moment²⁰.

Dacă considerăm nu totalul „Fondului“, ci cotele

20. Suma de 10 miliarde ar reprezenta, după datele cuprinse în Treizième Rapport Annuel, 1-er Avril 1942—31 Mars 1943, Banque des Réglements internationaux, Bâle, automne 1943:

76% din activele aparținând străinilor aflate în Statele Unite, la mijlocul anului 1941, în valoare de 13.152 milioane dolari (p. 55);

ceva mai puțin decât volumul comerțului exterior al Statelor Unite în 1942, cifrat la 10.569 milioane dolari (export 7.826 milioane dolari + import 2.743 milioane dolari (p. 90—91);

44% din valoarea stocului de aur monetar al Statelor Unite, la sfârșitul anului 1942, de 22,7 miliarde dolari (p. 136);

circa de 10 ori valoarea producției medii de grâu a Statelor Unite pe anii 1939—1943, de 1.057 milioane dolari (p. 125);

mai mult de 21 de ori valoarea producției medii de grâu a Canadei în anii 1939—1943, de 456 milioane dolari (p. 125).

primelor două țări cu cea mai mare subscripție, constatăm că cele 2.750 milioane dolari, pentru U.S.A. și 1.300 milioane dolari, pentru Marea Britanie, reprezintă cheltuiala de război, în 1943: pe două săptămâni pentru Statele Unite și pe trei săptămâni pentru Marea Britanie.

Azi, față de creșterea cheltuelilor de război, și mai puțin.

Adăugăm, criteriu de apreciere românesc, că împrumutul internațional de stabilizare din 1929 a fost de 107 milioane dolari;

despăgubirile de război, impuse României, în afară de alte sarcini, de Armistițiul încheiat la 12 Septembrie a. c. cu U.R.S.S. și Națiunile aliate sunt de 300 milioane dolari.

În ce privește al doilea punct, nevoia de a face apel la „Fond“, ea nu poate fi determinată azi. Ea depinde de importanța dezechilibrului care se va produce în balanța de plăți a unora din țările participante și de posibilitatea de a acoperi, la nevoie, deficitul prin alte mijloace decât ale „Fondului“. O precizie, nici chiar ca ordine de mărime, nu este posibilă azi.

Cotele subscrise urmează să fie vărsate o parte în aur: 25% din subscriere, sau, cel puțin, 10% din stocul de aur sau devize libere de care dispune țara subscriitoare, în cazul când disponibilitățile ei nu i-ar permite un vărsământ de 25%.

O măsură de favoare a fost adoptată în favoarea țărilor ocupate azi, care au subscris, totuși, la „Fond“. Prestațiunea lor în aur va fi fixată abia după ce se vor cunoaște disponibilitățile pe care vor putea conta, la încetarea ocupațiunii.

Vărsarea cotelor va avea loc cel mai târziu până în momentul când „Fondul“ își va începe activitatea, în general la Banca de emisiune a fiecărei țări. Aurul se va depune într-o localitate ce se va desemna ulterior.

Țările grav atinse de război pot obține înlesniri de plată.

Cotele stabilite pot fi modificate numai cu consim-

țimântul Statului interesat și cu o majoritate de patru cincimi.

Reajustarea generală a cotelor nu este posibilă decât după cinci ani dela intrarea în vigoare a dispozițiilor de creare a „Fondului“.

Dacă moneda uneia din țările participante se devalorizează, acea țară este ținută să-și mărească contribuția în monedă proprie la „Fond“, în proporție cu cota de devalorizare.

§ 2.

Conducerea și administrarea „Fondului monetar“.

Conducerea și administrarea Fondului sunt încredințate:

unui Consiliu General, compus din câte un reprezentant pentru fiecare țară participantă și unui comitet executiv de 12 membri:

5 membri permanenți: Statele Unite, Anglia, U. R. S. S., China și Franța; 2 membri permanenți desemnați de Statele latine ale Americii de Sud și 5 membri, aleși, pe o anumită perioadă, reprezentând celelalte țări participante.

Fiecare membru are 250 voturi, cota de bază, la care se adaugă câte un vot de fiecare sută de mii de dolari sumă subscrisă.

Astfel vor avea, primii trei mari subscriitori:

Statele Unite	27.750 voturi
Marea Britanie	13.250 voturi
U. R. S. S.	12.250 voturi

Țările cele mai mici, ca Panama sau Liberia, vor avea 255 voturi.

Foarte interesantă dispozițiunea potrivit căreia Statul care se împrumută la „Fond“ pierde un vot de fiecare 400.000 dolari pe care îi obține, vot care se atribue țărilor creditoare.

Totalul voturilor, după normele de mai sus, la capitalul subscris, ar fi de 99.000 voturi, la cari s'ar mai adăuga plusul de voturi corespunzător celor 1.200 milioane dolari încă neatribuiți.

Este imposibil de spus, azi cum s'ar putea grupa aceste voturi, spre a impune „Fondului“ o anumită politică.

Cele trei țări indicate mai sus reunesc aproape 54% din voturi; ele pot, deci, exercita în conducerea „Fondului“ o acțiune preponderantă. Pozițiunea lor este și mai tare dacă, la voturile Mării Britanii, adăugăm pe cele ale Dominioanelor și Coloniilor britanice, ale căror cote de subscriere se ridică, împreună cu cota Mării Britanii, la 2.300 milioane dolari, adică 23.250 voturi.

Statele Unite, Imperiul Britanic și U. R. S. S. ajung, deci, laolaltă, la 63,250 voturi, adică aproape 64% din totalul voturilor.

Evident că, dacă e puțin probabil ca Dominioanele și Coloniile să voteze altfel decât Marea Britanie, e posibil, însă, ca reprezentanții celor trei mari puteri, indicate mai sus să nu fie totdeauna de acord asupra chestiunilor ce se vor discuta. Grupări cu celelalte țări pot forma firește, altă majoritate. Orice s'ar întâmpla, însă, aceste prime trei țări păstrează, în orice caz o pozițiune predominantă în conducerea și politica „Fondului“, ceea ce poate avea o înrâurire serioasă asupra așezării de mâine a lumii.

Sediul „Fondului“ nu a fost încă stabilit. Determinarea lui depinde și de decisiunea ce se va lua în ce privește „Banca pentru reconstrucție“ de care ne vom ocupa mai târziu.

Se pare că Statele Unite și Marea Britanie, țările cu cotele cele mai mari, vor adăposti, fiecare, câte una din aceste instituțiuni.

Chestiunea sediului va fi, probabil, pusă în discuție cu prilejul ratificării rezoluțiunilor conferinței și ar pu-

tea, în anumite împrejurări, influența însăși această ratificare.

§ 3.

Acțiunea „Fondului monetar“.

Cum am arătat mai sus²¹ principala acțiune a „Fondului monetar“ este să acorde țărilor participante credite în vederea ușurării echilibrului balanței de plăți și menținerii stabilității monetare.

Mijloacele „Fondului“ nu vor putea fi cerute pentru:
alimentare de evaziune de capital;

investițiuni;

lichidare a datoriilor internaționale provenind din război.

În primul caz, evaziunea de capital va fi stăvilită prin menținerea restricțiilor în această privință²².

În cel de al doilea caz nevoile pot fi împlinite de Banca pentru reconstrucție.

În sfârșit, în ultimul caz, chestiunea urmează să facă obiectul unor înțelegeri speciale, la încheierea păcii.

Creditele se acordă în aur sau în devizele pe cari le posedă „Fondul“, în schimbul depunerilor în „Fond“, de monedă națională a țărilor împrumutătoare, la paritățile stabilite, față de aur sau de dolar.

S'a părăsit, deci, cum am mai spus²³ ideea creării unei monede de cont „*bancor*“-ul, în planul britanic, sau „*unitas*“-ul, în planul american, din Aprilie 1943, menite să servească la lichidarea relațiilor între țările participante la organismul internațional prevăzut de acele planuri.

Creditele sunt limitate la 25% din cota de participare a fiecărei țări, în primul an și la maximum îndoitul cotei pentru anii următori.

21. Vezi *supra*, p. 50.

22. Vezi *infra*, p. 131.

23. Vezi *supra*, p. 25-26.

În cazuri excepționale „Fondul“ poate acorda credite suplimentare.

În cursul desbaterilor s'a exprimat temerea că „Fondul“ va putea fi lipsit, foarte curând, de anumite monede, dolarul de pildă, care vor fi cerute intens de țările cu monede mai slabe și va vedea sporind, din contră, disponibilitățile de monede slabe. Răspunzând acestei temeri D-l H. White, expertul american, a arătat că Statele Unite își vor procura dela „Fond“ — remițând acestuia, firește, dolari — acele monede în vederea acoperirii nevoilor lor: călătorii în străinătate, import de materii prime și plasamente de capital în vederea creării de sucursale ale marilor întreprinderi americane, pe toate piețele mai importante din lume, etc..

Dacă totuși, „Fondul“ ar avea la un moment dat lipsă de dolari — sau de alte monede, lire sterline, de pildă — el poate să împrumute dolari din Statele Unite sau alte țări, sau poate cumpăra dolari cu aurul ce va fi primit, în contul sumelor subscribe de țările participante.

„Fondul“ va percepe o dobândă, care variază, după mărimea și frecvența împrumuturilor, între 0,5% și 5%, urcarea procentului având de scop tocmai să frâneze apelul la disponibilitățile „Fondului“.

Aceeași semnificare o are și dispozițiunea, de care am vorbit mai sus²⁴, referitoare la pierderea parțială a voturilor, pentru țările cari recurg la acele disponibilități.

Legăturile „Fondului“ cu țările participante vor fi asigurate prin Tezaurul, Banca de Emisiune, Fondul de egalizare, sau alte organe financiare similare ale fiecărei țări.

Acțiunea „Fondului“ nu stânjenește, întru nimic, nici nu exclude acțiunea băncilor și instituțiilor de credit din țările participante, care își păstrează întreaga lor activitate. Ele vor putea profita de stabilitatea monetară care urmează să fie realizată, precum și de reluarea

24. Vezi *supra*, p. 68.

relațiilor financiare internaționale și însuflețirea comerțului mondial, stânjenit, azi, de restricțiunile ce i s'au impus în ultimii zece ani și de tendințele autarkice ce s'au manifestat pe o scară așa de întinsă în timpul din urmă.

*

* *

În afară de distribuirea de credite „Fondul monetar“, ca organ de colaborare internațională, mai are, cum am mai spus²⁵, un rol însemnat în stabilirea și menținerea parităților monedelor Statelor participante.

Vom examina pe larg această chestiune, cu prilejul cercetării măsurilor adoptate la Bretton Woods, pentru stăvilirea deprecierilor monetare²⁶.

În vederea împlinirii misiunii sale „Fondul“ urmează să primească, de la membrii săi, informațiuni periodice asupra operațiunilor interesând „Fondul“ și anume: evoluțiunea schimburilor internaționale: mărfuri, servicii, investițiuni și mișcări de capital, variațiunile stocului de aur și disponibilităților de devize, cursul schimbului; venitul național; măsuri de reglementare a plăților externe, etc..

25. Vezi *supra*, p. 50.

26. Vezi *infra*, p. 104 și urm.

CAPITOLUL II

Stăvilirea deprecierilor și asigurarea stabilității monetare

Una din acțiunile cele mai importante ale „Fondului monetar internațional“, ca organ de colaborare internațională, este, cum am arătat mai sus, realizarea stabilității monetare, punctul doi al programului expunerii noastre¹.

Sub înrâurirea învățămintelor trase din istoria monetară a lumii, în ultimii cincisprezece ani, această acțiune tinde, în primul rând, să înlăture sau cel puțin să îngrădească deprecierile monetare voite, ca mijloc de concurență pe piețele internaționale.

SECȚIUNEA I

Mecanismul deprecierii monetare, ca primă de export

Este vorba aci de o acțiune a „Fondului monetar internațional“, tinzând către o înțelegere între Statele participante pentru ca aceste State să mențină stabilitatea monedei lor și să nu se servească de deprecierea acesteia, adică de urcarea cursului monedelor străine

1. Vezi *supra*, p. 46.

ca mijloc de efitinire a produselor naționale pe piețele străine, spre a înlesni exportul lor de mărfuri.

Și aci, ca și în ce privește primul punct din programul nostru, acțiunea „Fondului monetar“ nu constituie o noutate în politica monetară contemporană.

Ne aflăm într'adevăr, în prezența unei probleme, care s'a mai pus, de nenumărate ori, în multe țări — și în țara noastră, după războiul celălalt, între 1919 și 1926 — chestiunea, bine cunoscută, a așa numitului „dumping valutar“: deprecierea monedei naționale, ca primă de export, adică mijloc de concurență în schimburile comerciale internaționale, care a stăpânit, cu o deosebită tărie, politica monetară a lumii, în ultimii cincisprezece ani.

*
* *
*

Cum se pune problema?

În perioade de criză sau de dificultăți economice ori politice, ca acelea prin care a trecut țara noastră în primii ani după războiul din 1914—1918, se produc, adeseori, deprecieri monetare în timpul cărora cursul monedelor străine înregistrează fluctuațiuni, cu tendința generală de urcare, uneori foarte însemnată.

Să presupunem că într'o asemenea perioadă, cursul lirei sterline, de pildă, la București, este, la un moment dat, de 1.000 lei.

Să presupunem că un exportator de lemne face un export de chereștea, la Londra, pentru care urmează să primească 50 lire sterline. La cursul de 1.000 lei lira sterlină, el realizează 50.000 lei, sumă care acoperă prețul mărfii, cheltuielile și un beneficiu normal.

Dacă o asemenea tranzacțiune are loc într'o perioadă în care se produc deprecieri monetare — situațiunea la noi, de pildă, între 1919 și 1926 — atunci, din momentul în care exportatorul a făcut încheierea pentru chereștea vândută și până în momentul când încasează prețul și vinde lirele, a putut să intervină o

depreciere a leului, adică o urcare a cursului lirei sterline, la 1.200 lei, de pildă. În acest caz exportatorul va primi, pentru exportul său, nu 50.000 lei, cum socotise în momentul încheierii, ci 60.000 lei. El va realiza, deci, un beneficiu neașteptat de 10.000 lei.

În această ipoteză, deprecierea monedei naționale, sporul în lei pe care-l primește exportatorul, prin vânzarea monedei străine la un curs mai urcat decât acel din momentul încheierii tranzacțiunii, constituie, într'adevăr, un beneficiu suplimentar, neașteptat, o primă pentru export, a cărei existență permite exportatorului să-și reducă, la nevoie, prețul pe piața străină, adică să vândă aceiași cantitate de lemn cu un preț mai mic în lire sterline. De aci, noțiunea de „dumping valutar“.

În asemenea condițiuni, s'a putut naște întrebarea dacă deprecierea monetară nu creiază pentru o țară un avantaj, merit să asigure o situațiune privilegiată exportului ei pe piețele internaționale, în dauna celorlalte țări concurente și dacă deprecierea monedei nu poate constitui o măsură voită, a unui Stat pentru încurajarea exportului său.

*

* *

Chestiunea s'a pus, în acești termeni, de numeroase ori în istoria relațiilor comerciale dintre popoare. Ea a preocupat, în mod stăruitor, presa și opinia internațională după primul război mondial, în momentul în care deprecierea importantă, pe care a suferit-o moneda germană, permitea importul de mărfuri din Reich, la prețuri foarte avantajoase.

S'a spus, atunci, că cercurile industriale germane doritoare să-și desvolte exportul, ar fi fost ostile unei politici de îndreptare a schimbului, de însănătoșire a monedei, fiindcă deprecierea mărcii permitea Germaniei să susțină, mai ușor, concurența pe piețele străine.

S'a spus mai mult, chiar, în acel moment: Germania ar fi depreciat voluntar moneda ei, spre a creia di-

ficultăți în plățile internaționale, a îngreuna sarcina Reparațiilor și a obține, astfel, reducerea acestei sarcini. Multe organe de presă s'au făcut, atunci, ecoul acestor afirmațiuni.

Nu putem contesta, firește, că urcarea cursului monedelor străine, deci deprecierea monedei naționale, joacă, la un moment dat, ca o primă de export. Credem, totuși, că deprecierea monedei în exterior nu constituie un avantaj permanent pentru export.

Toată discuțiunea se reduce la a ști ce se întâmplă cu prețurile interne ale mărfurilor ce se exportă, în momentul în care se produce, sau după ce s'a produs, o urcare a cursului monedelor străine.

Avantaj pentru export, există atât timp cât deprecierea monetară față de mărfuri, este mai mică decât deprecierea față de monedele străine, adică, atât timp cât urcarea prețurilor în interior nu a atins încă nivelul deprecierei monedei în exterior.

În exemplul nostru, prima de export va exista atât timp cât prețul intern al mărfii exportate, plus cheltuieli și beneficiu, nu se va fi ridicat până la suma de 60.000 lei.

Avantajul dispare, însă, în momentul în care se va fi atins acest nivel, adică în momentul în care se va fi realizat ajustarea între prețurile interne și deprecierea monedei în afară.

Experiența a arătat, de nenumărate ori și în împrejurări diferite, că, în general, urcarea cursului monedelor străine, duce, mai curând sau mai târziu, la o urcare a prețurilor interne. Zicem mai curând sau mai târziu, fiindcă acțiunea deprecierei monedei în afară — adică urcarea cursurilor monedelor străine — asupra prețurilor mărfurilor interne, nu este uniformă nici ca durată, nici ca intensitate.

Ajustarea, de care vorbeam mai sus, se face repede, când este vorba de mărfuri importate, al căror

preț este dictat, în cea mai mare parte², de cursul monedelor străine în care se plătesc aceste mărfuri. Ajustarea se face, însă, mai încet pentru mărfurile produse în țară, din cauză că în compunerea prețului de cost sunt elemente: chirii, rente, arenze, redevențe, dobânzi, sau chiar salarii al căror quantum nu se mișcă cu iuțea cu care poate să se urce, sau să scadă, cursul unei monede pe piețele internaționale³.

Existența de stocuri mai mult sau mai puțin importante poate contribui și ea, câtăva vreme, la menținerea unor prețuri interne mai joase.

Urcarea prețurilor interne, ca rezultat al urcării cursului monedelor străine, nu este, deci, de obicei, nici generală nici imediată. Există o oarecare inerție în prețurile interne, urcarea acestor prețuri este mai lentă decât urcarea cursurilor monedelor străine. Prețurile interne tind, însă, către nivelul la care s'a ridicat cursul monedelor străine. Mai curând sau mai târziu, echilibrul se realizează, prima de export dispare.

Nu este mai puțin adevărat, însă, că prima de export, adică diferența între deprecierea monedei în exterior și prețurile interne, poate dura o perioadă, câteodată destul de lungă, atunci când scăderea cursului monedei naționale are loc în mod lent și continuu — cazul Ger-

2. În prețul de vânzare pe piața importatoare, al unor mărfuri importate, intră și taxe vamale și cheltuieli de transport, desfacere și beneficiu, care nu sunt înrâurite direct de fluctuațiunile monetare.

3. Este interesant de semnalat că, în perioade ca cele prin care am trecut în ultimele decenii, adaptarea între deprecierea în afară și nivelul prețurilor interne, se produce chiar pentru aceste mărfuri mai repede ca altădată, fiindcă cercurile interesate sunt mai bine informate, ca odinioară, asupra fenomenelor monetare și a consecințelor lor. Prima dispare, astfel, și ea mai repede ca altădată.

În exemplul dat de noi, mai sus, producătorul de cherestea va fi informat, foarte curând, de beneficiile suplimentare pe care le-a realizat exportatorul prin urcarea cursului lirei strelino. La primul contact pe care îl va avea cu acesta, va cere o sporire de preț și va declanșa, astfel, urcarea prețurilor interne, care duce, cum am spus, la echilibrul între cursul schimbului și prețurile interne, deci la dispariția primei de export.

maniei, între 1918 și 1921 — sau când deprecierea are loc în limite relativ restrânse.

Și tocmai acest fapt a produs o neliniște, exagerată credem, în privința concurenței Germaniei pe piața internațională, în perioada 1919—1921.

Intr'un discurs care a făcut multă vâlvă, ținut la Saint-Nazaire, la 9 Octombrie 1921, Aristide Briand, fostul Președinte al Consiliului de Miniștri francez, a spus că: „Germania găsește în slăbirea schimbului său, condiții care favorizează concurența sa economică pe piețele mondiale“⁴.

Aristide Briand avea dreptate, dacă voia să caracterizeze o situație temporară. Greșea, însă, dacă credea că deprecierea, adică deteriorarea monedei unei națiuni, poate asigura acestei națiuni avantajii constante și durabile în concurența internațională.

Când o țară cu monedă depreciată aruncă pe piața mondială produse cu prețuri scăzute, acea țară își face o armă pentru a învinge industriile străine tocmai din propriile sale greutăți financiare, din secătuirea substanței sale, din sărăcirea lucrătorilor și funcționarilor săi, ale căror salarii nu urmează decât târziu deprecierea. Ea face rivalilor o concurență bazată pe sacrificii naționale⁵,

In sfârșit, însăși sporirea cererii de produse pentru export, creată chiar de exportator — doritor să-și sporească afacerile spre a beneficia pe o scară mai întinsă de primă — joacă în același sens.

4. Pentru mai multe detalii asupra acestei chestiuni, a se vedea un articol remarcabil al lui F. W. TAUSSIG, profesor la Universitatea Harvard și fost președinte al Comisiunii Vănilor din Statele-Unite: „*Are cheap marks a menace?*“ în „*New-York Evening Post*“, din 27 August 1921, precum și tabloul referitor la raportul între schimbul cu străinătatea și puterea de cumpărare a monedei dela 1917 până la 1921, publicat de *Federal Reserve Bank*, din New-York, în „*Monthly Review*“, din Mai 1921. A se vedea de asemenea: „*La question monétaire*“, două articole foarte interesante, publicate în ziarul „*Le Temps*“, din 12 și 13 Oct. 1921 și „*La crise industrielle et le chômage en Suisse*“, în „*Bulletin de la Société de Banque Suisse*“, 1921, p. 173 și urm.

5. Sacrificiile pot fi și inutile, în momentul în care, caz frecvent, țara străină, atinsă de consecințele acestei situațiuni, pune asupra produselor ce importă o supra taxă: „*anti-dumping*“, care anihilează efec-

care pot deveni, la un moment dat, foarte grele. Deșteptarea vine curând și poate fi dureroasă.

Totuși, în condițiunile în care s'a produs deprecierea mărcii germane în primii ani după armistițiul din 1918, această depreciere a creiat, câtăva vreme, o situațiune, care a permis nu numai un import avantajos de mărfuri din Germania, deci export german intens, dar și, într'o măsură foarte întinsă, dobândirea de bunuri diferite — bunuri imobiliare, participațiuni industriale, valori mobiliare, etc. — o vânzare generală, „*Ausverkauf*“, care amenința la un moment dat, însăși substanța economică a Germaniei.

*

* *

Din cele de mai sus rezultă că deprecierea monedei naționale nu poate crea unei țări avantajii durabile, permanente, în comerțul său exterior, dar poate constitui o primă de export, un avantaj câtăva vreme, — mai îndelungată dacă deprecierea este lentă și continuă, — în concurența internațională. O politică care ar deprecia voluntar moneda poate, deci, ușura pentru câtăva vreme cel puțin, dificultățile cu care luptă producătorii unei țări, în cazul, foarte frecvent, în care un excedent de producție trebuie să fie neapărat plasat pe piețele străine.

O asemenea politică de „*dumping valutar*“ poate provoca, cum am spus în treacăt mai sus⁶, din partea țărilor interesate, măsuri așa zise de „*anti-dumping*“, adică:

fie supra-taxe vamale la intrarea produselor țării care practică o asemenea politică, care să absoarbă diferența rezultând din deprecierea monetară,

fie, lucru și mai grav, o politică identică de de-

mul obținut prin depreciere. Sacrificiile de care vorbim mai sus, nu vor fi servit, în acest caz, decât ca să procure un supliment de venituri Tezaurului țării importatoare.

6. Vezi *supra*, p. 78, nota 5.

precieri monetară, care să facă să dispară avantajul dobândit de țara care, cea dintâiu, va fi luat o asemenea măsură.

Să presupunem că, la București, un dolar cotează 200 lei și o liră sterlină 1.000 lei. Să presupunem că o mașină adusă din America costă 100 dolari, adică 20.000 lei, și adusă dela Londra costă 22 lire sterline, adică 22.000 lei. Avantajul este în favoarea celei dintâiu. Spre a înlătura acest avantaj și a ușura plasarea mașinei sale, Londra își depreciază moneda, să zicem cu 20%, ceea ce duce cursul lirei sterline dela 1.000 la 800 lei. Mașina dela Londra nu va mai costa decât 17.600 lei, în loc de 20.000 lei, prețul celei americane.

Stăpânit de aceeași preocupare, Guvernul american, la rândul său, spre a restabili situația inițială, poate face, însă, și el o depreciere monetară, reducând dolarul la 160 lei. Mașina americană va costa, atunci, 16.000 lei în loc de 20.000 lei, deci iarăși mai puțin ca cea engleză.

Angajați pe o asemenea cale, putem ajunge la o „cursă spre depreciere“, ca mijloc de luptă, între țări care vor să-și asigure, cu orice chip, întâietate pe piețele internaționale, cursă care poate duce mai curând sau mai târziu, la consecințe foarte grave în viața economică și socială a țărilor ce au participat la o asemenea întrecere și creia turburări adânci în schimburile comerciale și relațiunile financiare dintre popoare.

SECȚIUNEA II

Deprecierea monedei primă de export, în istoria monetară recentă

Am expus mai sus împrejurările în care o depreciere monetară poate creia o primă de export și am explicat de ce o asemenea depreciere nu constituie un avantaj permanent sau durabil în comerțul exterior al unei țări. Și, totuși, deprecierea monetară, ca mijloc de în-

lesnire, cel puțin temporară, a exportului, apare adeseori în istoria monetară a lumii în ultimii cincisprezece ani. Abandonarea etalonului aur de Marea Britanie, Septembrie 1931, deprecierea dolarului din Aprilie 1933, conferința economică și monetară dela Londra, Iunie 1933, în sfârșit „Declarația Tripartită“, din Septembrie 1936, iată câteva momente dominate de această preocupare.

§ 1.

Abandonarea etalonului aur de Marea Britanie și deprecierea lirei sterline (21 Septembrie 1931).

Dominat de necesitatea de a păstra pieței Londrei și lirei sterline locul pe care-l ocupau în viața financiară a lumii, în momentul izbucnirii războiului din 1914—1918, stăpânit de preocuparea prestigiului Imperiului Britanic, care reclama o monedă stabilă și sănătoasă, Guvernul Englez a făcut, în primii zece ani după războiul din 1914—1918, sforțări foarte mari spre a readuce cursul lirei sterline la paritatea de 25,22 franci elvețieni lira sterlină.

La 7 August 1918, cursul lirei sterline, în Elveția, a fost de 18,56 franci, cursul cel mai jos înregistrat în tot timpul războiului; o scădere deci de 26%, față de paritatea de mai sus.

În 1925, după urcări succesive, cursul lirei sterline, la Zürich, atinge cursul mediu anual de 25 franci și se menține la acest nivel până în Septembrie 1931⁷.

Cu readucerea lirei la nivelul ei din 1914 și revalorizarea lirei, adică urcarea puterii de cumpărare a lirei, scăderea prețurilor, țelul politicii monetare britanice definit de rapoartele cunoscute sub numele de rapoarte Cunliffe (1918—1919) și confirmat de raportul Comisiunii Bradbury (1924) era atins.

7. Vezi *Bulletin de la Société de Banque Suisse*, Bâle, 1931, p. 227.

Această politică a redat, desigur, pieții engleze ca piață mondială și lirei sterline, ca instrument de plată internațional, prestigiul lor de altă dată. Ea a impus însă țării din punct de vedere economic sacrificii foarte importante, printre care se cuvine să menționăm: lipsa de lucru, care a atins un nivel necunoscut vreodată în istoria economică a Angliei, precum și declinul exportului britanic.

Sub presiunea necesităților interne și nevoii de a ajuta comerțul britanic și a reduce lipsa de lucru, în împrejurări dramatice, Anglia avea să renunțe, în toamna 1931, la această politică.

Urmărind, cum am spus mai sus, realizarea echilibrului bugetar, într'o politică de deflație, adică de urcare a valorii interne a monedei și de scăderea prețurilor, Guvernul lui R. Mac Donald redusese salariile în vara lui 1931. Reducerea atingea și marina. Cu prilejul manevrelor din toamna anului 1931, unele echipagii, nemulțumite de această reducere, refuză să răspundă ordinelor primite. Umbra dezordinei amenință o clipă, flota de război, temeliea Imperiului Britanic. Opinia publică engleză se alarmează.

Cereri însemnate de franci și de dolari — exemplul tipic de evaziune de capital din motive de insecuritate politică sau socială de care am vorbit⁸ — pun Banca Angliei într'o situațiune grea. Larga intervențiune a lui Banque de France și a lui Federal Reserve Bank, care se produce, ca și altă dată dela 1844 încoace, nu reușește să oprească scăderea disponibilităților de aur britanice.

Spre a apăra stocul său, Banca Angliei decide să nu mai dea aur și îndrumază cererile spre piață. Uncia de aur⁹, care dela 1844 fusese menținută de Banca Angliei la cursul de 84 shillingi, se urcă la 86, la 90 și apoi la 120 shillingi! Raportul fix dintre aur și lira sterlină nu mai există.

8. Vezi *supra*, p. 20, vezi și *infra*, p. 122.

9. Uncie: *ounce troy*, unitate de măsură pentru metale prețioase, are 31,1035 grame.

În asemenea împrejurări, Anglia avea de ales între monedă și situațiunea sa politică și economică. Cum era firesc, moneda a fost sacrificată.

La 21 Septemvrie 1931, zi memorabilă în istoria monetară a Angliei și a lumii, Marea Britanie abandonează etalonul aur, care de 70 ani dăduse Londrei rolul de „*Clearing-House*“ al lumii.

Desprins de aur, cursul lirei sterline avea să fie fixat și ținut, în viitor, prin acțiunea unui „Fond de egalizare a schimburilor“ creat în Aprilie 1932, de care am mai vorbit¹⁰, la nivelul pe care îl indica situațiunea economică a Angliei și pozițiunea ei pe piața internațională¹¹. Marea Britanie acceptă, astfel, o politică de slăbire a monedei sale, pentru a înlesni exportul său în străinătate, a asigura capitaluri eftine, a reduce lipsa de lucru și înlătura dificultățile cu care lupta de câțiva ani economia britanică.

La finele anului 1931, cursul lirei sterline, care la sfârșitul lui August era de 24,97 franci la Zürich, se așează în urma actului din 21 Septemvrie, după scăderi succesive, la 17,36, o pierdere de aproximativ 31%, față de paritatea de 25,22.

La finele lui 1932, cursul era de 17,19, iar în Iunie 1933, în momentul deschiderii Conferinței monetare și economice dela Londra, el este de 17,53.

*

* *

Politica de depreciere a lirei sterline continuă, încet, după Conferința dela Londra, determinată de data acea-

10. Vezi *supra*, p. 55.

11. Interesant de semnalat, din punctul de vedere care ne preocupă, deprecierea primă de export, este faptul că „Fondul de egalizare a schimburilor“, creiat de Marea Britanie în primăvara 1932 (vezi și *supra*, p. 55), a urmărit, în primul timp cel puțin, să împiedice urcarea lirei sterline, adică să mențină deprecierea. Această constatare este o dovadă că măsurile monetare din 21 Septemvrie 1931, nu erau numai o reacțiune la dificultățile trecătoare, ce am semnalat, ci o politică

sta și de deprecierea dolarului, ce a intervenit în Aprilie 1933. La finele anului 1935, lira cotează, la Zürich 15,17.

În August 1936, ultima lună înainte de devalorizarea francului elvețian, lira cota la Zürich 15,41.

La 27 Septembrie 1936 intervine devalorizarea francului elvețian, de aproximativ 30%.

Deprecierea lirei sterline a continuat după această dată. Din cauza devalorizării francului elvețian, însă, cursul Zürich nu mai este comparabil cu cotațiunile anterioare, decât dacă facem acelui curs cuvenita rectificare, spre a ține seama de deprecierea francului elvețian ce s'a produs între timp.

Tabloul de mai jos, recapitulând evoluția cursului lirei sterline dela 1918 la 1939, exprimă această preocupare.

		în franci elvețieni	
		anterior 27 Septembrie 1936	după 27 Septembrie 1936
Paritate		25,22	—
1918	August	18,56	—
1925	medie anuală	24,98	—
1931	August ¹³ .	24,97	—
1931	Decembrie	17,36	—
1932	„	17,19	—
1933	„	16,90	—
1934	„	15,21	—
1935	„	15,17	—
1936	August	15,41	—
1937	„	15,18	21,69
1938	„	14,92	21,32
1939	„	14,35	20,50
1939	5 Septembrie	12,47	17,82

Cursul din 5 Septembrie 1939 — începutul războiului actual — fixat de Banca Angliei, înseamnă, față de cursul din momentul abandonării etalonului aur, Septembrie 1931, — curs care practic era aproape paritatea legală — o depreciere de 50%, care s'a produs succesiv în acești opt ani.

menită să asigure realizarea scopurilor economice arătate mai sus.

Vezi un articol al D-lui G. Paish, ale cărui Studii asupra Fondului de egalizare britanic, sunt cunoscute, în *L'Europe Nouvelle*, Nr. 977, din 31 Octombrie 1936, p. 1087 și urm..

13. Dela 1931 la 1939, media lunii indicate.

Dela Septemvrie 1939 la Septemvrie 1941, cursul s'a menținut în jurul cotei de 17,82, de atunci înapoi la 17,35.

§ 2.

Deprecierea dolarului (19 Aprilie 1933).

Preocupări asemănătoare celor ce au stăpânit politica britanică, expusă mai sus, caracterizează cei dintr-un pașii ai politicii Președintelui Roosevelt, la începutul primului său mandat, în primăvara anului 1933.

Ingrijorarea care stăpânea opinia publică americană, în primele zile ale anului 1933, urmare a crizei mondiale care afectase Europa încă din 1931, se transformă în panică, la finele lui Februarie, când Bank of Michigan din Chicago încetează plățile. La 6 Martie 1933, în ziua în care intra în Capitol, Președintele Roosevelt hotărî închiderea tuturor băncilor, pe patru zile.

După dificultățile grave pe care le-a provocat această măsură în circulația monetară a Statelor-Unite și în urma măsurilor luate prin Banking Act din 9 Martie, situațiunea se restabilește. Rând pe rând, cu concursul larg și activ al Băncilor Federale, băncile comerciale își redeschid porțile. Furtuna trecuse, dolarul își păstrează pozițiunea. Scăderea ce suferise la Zürich nu era importantă, cursul se menținea încă în limita „gold point“-urilor, deci în cadrul normal al etalonului-aur. Situațiunea dolarului era încă intactă, în timp ce lira sterlină și atâtea alte monede fuseseră avariate.

Pericolul deprecierei plutea, totuși, în jurul dolarului.

Statele Unite și Președintele Roosevelt se găseau, în primăvara 1933, într'o situațiune foarte grea.

De o parte, în marile centre industriale, 13 milioane de oameni fără lucru¹⁴ cereau indemnități, — a căror sarcină putea dezorganiza finanțele publice — sau posibilități de lucru.

14. Vezi *Bulletin de la Société de Banque Suisse*, 1934, p. 186.

Răsunătoarea politică de „*New-Deal*“, pe care o inaugurasă Președintele Roosevelt, trebuia să asigure reîntoarcerea la prosperitate. O asemenea politică cerea urcarea prețurilor pe piața internă, sau cel puțin menținerea unei tendințe ferme, fără a primejdui, însă, pozițiunea americană pe piețele străine, adică posibilitatea de export a Statelor Unite. Aceasta însemna, în împrejurări ca cele din primăvara 1933, slăbirea monedei.

Pe de altă parte, cinci-șase milioane, poate, de producători agricoli — pe care scăderea prețului produselor lor îi punea în imposibilitate să suporte povara datoriilor care grevau proprietatea sau exploatarea lor — cereau măsuri imediate de ușurare.

Pentru a face față acestei situațiuni nu erau decât două mijloace:

reducerea quantumului acelor datorii, așa cum s'a făcut la noi prin așa numita „conversiune“ — în realitate concordat — instituită prin legea pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane din 7 Aprilie 1934, sau devalorizarea monedei, care avea să fie urmată de o urcare de prețuri.

În chiar acești termeni s'a produs, la 5 Aprilie 1933, apelul prezentat Guvernului american de „Uniunea Națională a Fermierilor“, care se întindea peste un mare număr de State și care amenința cu înfometarea orașelor, prin oprirea livrărilor de produse agricole, dacă, până la 13 Mai, Guvernul nu va fi asigurat deslegarea problemei.

Situațiunea era serioasă.

Între aceste două soluțiuni, Președintele Roosevelt a ales pe cea din urmă, care, în concepția Administrației Americane, avea să rezolve deopotrivă și problema lipsei de lucru și pe aceea a lichidării datoriilor agricole.

La 19 Aprilie 1933 — încă un moment de seamă în istoria monetară a lumii — faimosul amendament al senatorului Thomas:

proclamă abandonarea etalonului aur;

acordă Președintelui Roosevelt puterea să deprecieze dolarul, să reducă, la nevoie, conținutul de aur

al dolarului până la 50% din cel existent, adică până la 0,75 dela 1,50 grame aur fin, paritatea din 1900.

La 19 Aprilie 1933, dolarul cotează la Zürich 5 franci, paritate 5,18. În Mai, mijlocie lunară: 4,41, în Iunie: 4,23.

Urcarea cursurilor valorilor mobiliare, acțiuni în deosebi, în Wall Street, apoi urcarea prețului grâului la Chicago, sau al bumbacului la St. Louis, au fost consecințele imediate ale acestei depreciări.

Amenințarea pentru 13 Mai fusese înlăturată, Statele Unite ieșeau dintr'unul din momentele cele mai critice ale existenței lor. Ca și lira sterlină, însă, doi ani mai devreme, pentru motive de politică internă și în vederea stimulării expansiunii economice, dolarul luase, și el, calea depreciării.

Aceasta era situațiunea în momentul în care, cum vom vedea mai departe, Statele Unite aveau să ia, și ele, parte la Conferința economică și monetară dela Londra¹⁵.

*

* *

Deprecierea dolarului a continuat în cursul anului 1933. Cursul la Zürich scade dela 4,23 în Iunie, până la 3,11 în Noemvrie, apoi 3,26 în Decemvrie 1933 și 3,10 în Ianuarie 1934.

Politica de depreciere a dolarului a luat sfârșit, însă, la 31 Ianuarie 1934, când a fost fixată noua definiție de 889 miligrame aur fin, pentru un dolar — paritate 3,06 franci elvețieni, pentru un dolar — ceea ce reprezintă, față de 1505 miligrame aur fin, definiția legală stabilită din 1900, o devalorizare de numai 41%, adică o depreciere mai mică decât aceea de 50%, pe care avea dreptul să o facă, la nevoie, Președintele Roosevelt, potrivit amendamentului Thomas din 19 Aprilie 1933, de care am vorbit mai sus.

15. Vezi *infra*, p. 91 și urm..

Uncia de aur fin a fost fixată la 35 dolari, curs care este încă în vigoare în momentul de față.

Dela 1934 până azi valoarea dolarului nu a mai suferit nicio modificare.

§ 3.

Deprecierile monetare în celelalte țări.

Lămuririle date în paragrafele anterioare au arătat cum, după desprinderea lirei sterline de aur, fără a se preciza limita deprecierei care putea să intervină, s'a produs împuternicirea dată Președintelui Roosevelt să reducă până la jumătate, la nevoie valoarea dolarului. Cursa la depreciere între cele mai mari puteri financiare din lume era deschisă.

Măsurile ca cele de mai sus, adoptate de cele mai mari puteri economice și financiare, ale căror monede jucau, în fapt dacă nu în drept, rolul de monede internaționale, nu puteau să rămână fără înrăurire asupra orientării politice a celorlalte țări și asupra desfășurării relațiilor economice internaționale.

Imprejurările care au dus, în Septembrie 1931, Marea Britanie la abandonarea etalonului aur și, în Aprilie 1933, Statele Unite la deprecierea dolarului, aveau să provoace consecințe similare și în alte țări.

Criza din 1929—1931 zdruncinase serios așezarea economică a Europei. După turburările produse de prăbușirea marilor bănci din Viena : Oesterreichische Credit Anstalt, la 23 Mai 1931 — prăbușire care se întinde, curând, la o serie de alte instituțiuni financiare însemnate din Centrul și Estul Europei, — continuarea scăderii prețurilor produselor agricole creează dificultăți tot mai mari țărilor din aceste regiuni ale Europei.

Conferința internațională agricolă întrunită la București, dela 22 la 24 Iulie 1930, din inițiativa profesorului Virgil Madgearu, Ministru al Agriculturii în acel moment, pentru a organiza o acțiune comună a acestor țări, se încheie fără rezultat.

Conferința dela Stresa pentru reconstrucția economică a Europei centrale și orientale adoptă, în Septembrie 1932, o serie de proiecte, care nu au ajuns însă, nici măcar la un început de înlăptuire.

Scăderea volumului sau valorii exportului și diferența însemnată între prețul de cost al produselor lor și prețul de vânzare pe piețele mondiale creează, pentru cele mai multe țări europene, dificultăți tot mai mari în împlinirea angajamentelor lor față de străinătate. Stocurile de aur sau devize, constituite cu prilejul stabilizărilor monetare ce s'au făcut, până în 1929, în cele mai multe din aceste țări, se reduc văzând cu ochii. Starea de îngrijorare care stăpânește lumea și situațiunea însăși a țărilor de care am vorbit au oprit cursul normal al creditelor internaționale, care, cum am arătat mai sus¹⁶, ar fi trebuit să le ajute, ca altădată, să iasă din această situațiune.

Controlul devizelor — instituit și în România la 17 Mai 1932 — pentru a apăra ultimele rezerve de devize ale acestor țări și a le ușura în viitor echilibrul balanței lor de plăți, a fost consecința acestei situațiuni.

Devalorizarea, directă sau indirectă, a monedei devine, în politica acestor țări, un mijloc de a ușura exportul și de a reduce diferența semnalată mai sus între prețurile interne și cele mondiale.

Indată după abandonarea etalonului-aur de Marea Britanie, în toamna anului 1931, 21 de State printre care — în afară de Dominioane și țările legate de Anglia, ca Egiptul sau Canada — 13 țări europene: Austria, Italia, Belgia, Suedia, Cehoslovacia, țările baltice și balcanice, etc., se desprind și ele de etalonul-aur și reduc direct sau prin mijloace deturnate, valoarea monedei lor. Curând, apoi, câteva state Sud-Americane iau aceeași atitudine¹⁷.

16. Vezi *supra*, p. 22 și urm. și 51 și urm.

17. Vezi DELAISI (F.), *Die Revolution der Europäischen Wirtschaft*, Deutsche Verlagsanstalt. Stuttgart-Berlin, 1943, p. 92.

Mișcarea continuă în anul 1932 și se accentuează, sub înrâurirea deprecierei dolarului, în 1933.

„Cursa la depreciere“ în care se angajaseră, cum spuneam mai sus, Marea Britanie și Statele-Unite, cuprindea, astfel, încetul cu încetul, lumea.

În Iulie 1933, în momentul când urma să se întrunească, cum vom vedea mai departe, Conferința dela Londra, în mai puțin de doi ani, 51 din cele 64 țări invitate la Conferință depreciaseră moneda lor¹⁸.

Unde și când avea să se oprească această mișcare?

La situațiunea ce se crease prin măsurile monetare expuse mai sus, se adaugă consecințele pe care le aveau restricțiunile de tot felul — prohibițiuni, contingente de import și export, controlul devizelor, îngrădiri foarte grave în mișcarea capitalurilor — introduse în toate țările și care au afectat adânc schimburile internaționale și au restrâns considerabil volumul comerțului mondial.

În același sens a jucat extinderea sistemului acordurilor bilaterale, care excludeau lichidarea, normală altădată, a creanțelor internaționale prin operațiuni plurilaterale¹⁹.

Sub acțiunea acestor cauze volumul global al comerțului mondial care era 37.797 milioane dolari aur, în 1913²⁰, și care atinsese 68.606 milioane, în 1929²¹, scade, la

55.559	milioane dolari aur	în 1930
39.703	„	„
26.867	„	„
24.224	„	„

În asemenea condițiuni era firesc să se încerce, pe

18. Din acestea: 21 în Europa, 17 în America, 9 în Asia, 4 în Africa și Oceania. Vezi *DELAISI (F.), op. cit.*, p. 98.

19. Vom mai reveni asupra acestei chestiuni. Vezi *infra*, p. 113 și urm. .

20. *Aperçu général du Commerce mondial et Balances des Paiements*, vol. I. Publications de la Société des Nations, II, Questions économiques et financières 1928, II 531, pag. 11.

21. Cifrele dela 1929 la 1933, vezi *Aperçu général du Commerce Mondial*, 1934, Société des Nations, Genève 1935, II, Questions économiques et financières 1935, II, A. 8, pag. 10.

22. Datorită și scăderii prețurilor intervenite dela 1929 la 1932.

de o parte, stăvilirea politicei de depreciere ca mijloc, fie și numai temporar, de încurajare a exportului, pe de alta, atenuarea dacă nu suprimarea restricțiilor în comerțul dintre popoare.

O îndreptare nu putea să vină decât prin măsuri pe plan internațional.

SECȚIUNEA III

Înțelegerea internațională, ca mijloc de a opri cursa la depreciere

Oprirea cursei la depreciere ca mijloc de concurență internațională a fost încercată, din primăvara lui 1933 până în toamna lui 1939, izbucnirea războiului actual, în mai multe rânduri.

Pentru cei cari au participat la aceste încercări — ca autorul rândurilor de față, membru al delegațiilor române la Geneva, sau membru al Consiliului Economic al Societății Națiunilor — ele stârnesc o dublă amintire:

amintirea unui insucces: Conferința monetară și economică dela Londra, Iunie-Iulie 1933;

amintirea unei înfăptuiri: Declarația tripartită, din 25 Septembrie 1936.

§ 1.

*Conferința monetară și economică dela Londra
(12 Iunie—27 Iulie 1933).*

A fost prima încercare, după devalorizarea dolarului, de a stăvili, printr'o înțelegere internațională, cursa la depreciere de care am vorbit mai sus.

Ținerea acestei conferințe fusese decisă, în Iulie 1932, în Conferința dela Lausanne, spre a se căuta mijloacele de a învinge dificultățile economice și financiare provocate de criza mondială și, în deosebi, posibilitățile de a înlătura obstacolele tot mai mari care se ridicau, de pretutindeni, în calea schimburilor internaționale.

În neputința de a realiza o înțelegere monetară între țările așa de numeroase, care, cum am arătat, depreciaseră moneda lor în ultimii doi ani, primul pas de făcut era realizarea unei înțelegeri restrânse între Statele-Unite, Marea Britanie și Franța — principalii deținători de aur și piețe financiare cu caracter mondial — în vederea unei politici care să înlăture pe cât ar fi fost posibil, instabilitatea monetară și cursa către depreciere.

Chestiunea a fost pusă, în Aprilie 1933, cu prilejul vizitei făcute Președintelui Roosevelt la Washington, de D. R. Mac Donald, Premierul britanic și de E. Herriot, Președintele Consiliului de Miniștri francez.

Vizita are loc în împrejurări neașteptate. D-nii Mac Donald și E. Herriot erau pe vapor, în drum spre U.S.A., când au aflat, cu surprindere desigur, la 20 Aprilie, că Președintele Roosevelt a proclamat embargo-ul pe aur, după ce la 19 Aprilie, prin adoptarea faimosului amendament Thomas, se hotărîse abandonarea etalonului-aur și deprecierea dolarului.

Această atitudine a făcut pe unii să creadă că Statele Unite nu vor mai participa la conferința dela Londra. Și, totuși, comunicatele anglo-americane și franco-americane, date la 26 și 28 Aprilie, recunosc, în termeni și cu nuanțe diferite, utilitatea întrunirii Conferinței dela Londra și necesitatea unei colaborări pe planul monetar, cu rezerva, însă, ca toate eforturile să ducă la o ridicare a prețurilor. Se putea crede, astfel, că măsurile monetare luate în U.S.A. nu însemnau înlăturarea ideii de colaborare, ci erau menite, numai, să dea Guvernului dela Washington o pozițiune de negociere mai puternică la Londra.

*

* *

În aceste împrejurări, într'o dimineață fumurie de vară, 12 Iunie 1933, se întrunesc, în sala cea mare a Muzeului de Geologie Kensington din Londra, reprezentanții a 64 națiuni, veniți unii de dincolo de ocean, după călătorii de săptămâni de zile.

Conferința a fost deschisă, cu o deosebită solemnitate, de Regele Angliei George al V-lea, în acea atmosferă de misticism — același misticism cu care opinia engleză, ca și cea americană de altfel, urmărise lucrările conferinței de dezarmare — care caracterizează adeseori manifestările britanice, în momente grele. Ea a fost prezidată de R. Mac Donald, Președintele Consiliului de Miniștri britanic. De 10 ani, din 1922, dela Genua, nu se mai întrunise o conferință așa de importantă. Și, totuși, cum vom vedea mai departe, rezultatele obținute nu aruncă o lumină favorabilă asupra ideii de colaborare internațională.

Prima chestiune care s'a pus, în așteptarea realizării unui acord asupra politicei monetare, a fost încheierea unui „armistițiu monetar“, adică o stabilizare, valabilă pe durata Conferinței, a celor trei monede mari: dolarul, lira sterlină și francul francez.

Un proiect de armistițiu asemănător, un „armistițiu vamal“, având de scop să stăvilească urcarea taxelor vamale și agravarea măsurilor restrictive în comerțul exterior pe o perioadă limitată, fusese semnat în preajma Conferinței, după propunerea Comitetului Economic al Societății Națiunilor, de o bună parte din Statele invitate la Conferință.

Armistițiul monetar a fost discutat între D-nii Moret, Guvernatorul Băncii Franței, Montagu Norman, Guvernatorul Băncii Angliei și D. Harrison, Guvernatorul lui Federal Reserve Bank din New-York. Se ajunsese la un proiect de acord, care fu supus Președintelui Roosevelt.

Care avea să fie deciziunea Președintelui?

Hotărîrea era așteptată cu îngrijorare. De pozițiunea pe care aveau să o ia delegații Statelor Unite, depindea nu numai succesul Conferinței, dar, lucru mult mai important, orientarea politicei monetare a lumii.

Preocupat, cum am arătat, de urcarea prețurilor, în vederea căreia două luni mai înainte pășise la deprecierea dolarului, d-l Roosevelt nu se pronunță imediat. El publică proiectul de „armistițiu“ și așteaptă reacțiunea pieții. Reacțiunea veni imediat și neted.

O stabilizare, fie ea numai provizorie, la cursul de 4 dolari pentru o liră sterlină, așa cum o prevedea acordul, nu corespundea, dincolo de ocean, cu nădej-dile de urcare de prețuri, pe care le stârnise acolo po-litica inaugurată de Casa Albă. Urmarea a fost: cădere de cursuri în Wall Street, scădere de prețuri la grâu în Chicago, apoi la lână, cupru, petrol, etc.

Președintele era lămurit.

În dimineața zilei de 22 Iunie, delegațiunea americană dela Londra publică o notă, prin care comunică Conferinței că Guvernul din Washington socotește că „măsurile de sta-bilizare temporară ar fi actualmente inoportune“. Semna-rea acordului era înlăturată. Armistițiul monetar căzuse.

Pozițiunea luată de Statele-Unite a creat, cum era firesc, o atmosferă foarte grea în lucrările Confe-rinței. Negocierile au continuat, totuși, între Marea Bri-tanie — care la 1931 părăsise, cum am arătat mai sus, etalonul-aur și era foarte preocupată de experiența mo-netară a Președintelui Roosevelt și de politica lui de depreciere monetară și urcare a prețurilor interne — și țările așa zise ale „blocului-aur“ — Franța, Italia, El-veția, Belgia, Olanda, Polonia — hotărâte să rămână credincioase etalonului-aur.

Aceste negocieri au dus la un proiect de declarație comună, stabilit de țările „blocului“, destul de suplu pentru a fi acceptat de Marea Britanie, pe care D-l Mac Donald îl supuse delegației americane, spre a fi prezentat Președintelui Roosevelt și care a fost acceptat, la 1 Iulie, de D-l Cordell Hull, atunci ca și acum mini-stru al Afacerilor Străine al Statelor Unite și de D-l Moley, unul din membrii cei mai de seamă ai faimosului „Brain Trust“, trustul creierului, colaboratorii intimi ai Președintelui Roosevelt.

Proiectul fu transmis la Washington. Între timp, do-larul era ferm pe piețele internaționale, prețurile in-terne rămâneau sub nivelul la care Președintele Roose-velt ar fi voit să le vadă.

Iarăși așteptare înfrigurată a răspunsului dela Casa Albă.

În dimineața zilei de 3 Iulie, D-l Cordell Hull citi, în plenul Conferinței, „Mesajul” prin care, în termeni de o neobișnuită tărie, Președintele Roosevelt califică etalonul-aur ca un „bătrân fetiș”, socotește stabilitatea monetară ca o iluzie „specios”, și consideră că această chestiune nu este de resortul Conferinței.

Mesajul a provocat o vie surprindere. După dezavuarea D-lui Harrisson, pe chestiunea „armistițiului monetar”, de care am vorbit mai sus, dezavuarea D-lor Cordell Hull și Moley era fără îndoială neobișnuită, întrecută, poate numai, tot în Statele-Unite, de pozițiunea luată, în 1919, de opinia americană, față de opera dela Versailles a Președintelui Wilson.

Atitudinea D-lui Roosevelt, ca și termenii „mesajului” său, se explică totuși. Ele erau dictate de preocupări interne. Opinia americană era acum lămurită asupra intențiilor Guvernului cu privire la pozițiunea dolarului și nivelul prețurilor. Dela 4,23 franci, media lunară, a dolarului la Zürich, în Iunie 1933, cursul cade, în Iulie, la 3,54, cădere însoțită de urcarea acțiunilor și mărfurilor în U. S. A.

Dolarul atingea, astfel, nivelul deprecierei pe care o înregistrase lira sterlină, în urma desprinderii ei de aur, din 1931. Prima de export de care se putuse bucura Londra, la un moment dat, ca rezultat al deprecierei lui, era înlăturată. Tipic exemplu de cursă la depreciere!

Inutil să adăugăm că, în asemenea condițiuni, soarta înțelegerii internaționale pe terenul monetar, ca și soarta Conferinței era pecetluită.

*
* * *

Venite la Londra, de peste mări și țări, spre a ajunge la o înțelegere asupra monedei și schimburilor internaționale, delegațiunile țărilor participante aveau să plece, la sfârșitul Conferinței, pe drumuri diferite. Lumea se împarte, din punct de vedere monetar, în patru grupe. „Mesajul” Președintelui Roosevelt lăsase Statelor-

Unite mână liberă să-și încerce mai departe politica de întoarcere la prosperitate, prevăzută de New-Deal. Dollarul, mândru de puterea marei Republici, își căuta singur calea.

În ziua chiar a senzaționalei citiri a „Mesajului“, puterile blocului-aur, al doilea grup, dau publicității o rezoluțiune prin care proclamă „voința lor formală de a menține libera funcționare a etalonului-aur“ la paritățile actuale, ceea ce însemna, cel puțin pentru acele țări, angajamentul de a nu se angaja în cursa la depreciere.

Puțin mai târziu, la 27 Iulie 1933, se creează prin „Alianța Imperială Monetară“ încheiată între Marea Britanie, India și Dominioane — la care se raliază apoi Suedia și Danemarca — blocul lirei sterline, „*sterling area*“, — al treilea grup — ai cărui membri se legau să păstreze monedele lor într'un raport constant cu lira sterlină și să nu-și stabilizeze monedele, fără o înțelegere între ele.

În sfârșit, alături de aceste trei grupe, toate celelalte țări, printre care U.R.S.S., Germania, Italia, Japonia, Statele Sud Americane, Statele Centrului și Sud-Estul Europei, — România, între ele — aveau să-și caute singure sau prin acorduri bilaterale — într'un regim de restricțiuni, desprins de aur și cu parități stabilite convențional — rezolvarea dificultăților economice și monetare cu care luptau.

Conferința nu votă nicio rezoluție. Ea nu fu închisă oficial. „Lucrările sunt întrerupte numai“, a spus R. Mac Donald, președintele Conferinței, în ultima ședință plenară, din 27 Iulie.

Nereușita era evidentă, desamăgirea generală. Conferința dela Londra, spunea Comisiunea pregătitoare de experți în proiectul de ordine de zi ce urma să fie prezentat Conferinței²³, va avea de ales între „dezarmarea

23. Vezi documentul publicat de Societatea Națiunilor, la Geneva, la 21 Ianuarie 1933, sub Questions Économiques et Financières, 1933. II. Spec. 1, p. 7.

economică", adică largă colaborare internațională, și „autarkie“.

Intorși acasă, sub povara dezamăgirii, mulți, cei mai mulți poate, din delegații la Conferință — adeseori oameni de Stat cu vază — aveau să sfătuiască:izolare monetară, acorduri bilaterale, poate chiar autarkie!

§ 2.

Declarația tripartită (25 Septembrie 1936).

Declarația tripartită din 25 Septembrie 1936 constituie un eveniment important în istoria monetară a lumii.

După cele petrecute la Londra, era firesc, într'o lume stăpânită de o politică de izolare economică — menținerea restricțiilor în schimburile internaționale și accentuarea tendințelor de autarkie în unele țări — ca sistemele monetare să sufere mai departe prefacerile impuse de cursa la depreciere, constatată înainte de Conferința dela Londra.

Dolarul — primul din grupurile ce s'au constituit după Conferința din 1933 — a continuat să scadă, cum am arătat mai sus, dela 4,23 cât era în Iunie 1933, până la 3,10 în Ianuarie 1934. La 31 Ianuarie 1934, însă, el a fost stabilizat la cursul de 3,06, paritate legală cu francul elvețian — după definiția acestuia anterioară lui 27 Septembrie 1936²⁴, curs în jurul căruia s'a menținut până azi.

Lira sterlină — din al doilea grup — continuă și ea deprecierea: 17,53 la Zürich în Iunie 1933, șcade la 15,41 în August 1936.

Blocul aur, al treilea grup, — Franța, Elveția, Olanda, Belgia, Italia, Polonia — care proclamase, la Londra, menținerea parităților monetare și etalonului aur, se împarte:

până la 25 Septembrie 1936, Franța, Elveția și

24. Vezi *supra*, p. 84 și *infra*, p. 101.

Olanda rămân credincioase angajamentului luat la Londra, prin faimoasa declarație din 3 Iulie 1933²⁵;

Belgia, la 1 Aprilie 1935, procedează la o depreciere monetară, reducând valoarea monedei ei cu 28%;

Italia, prin majorarea prețului aurului, la 27 Noiembrie 1935 și prin legea monetară din 5 Septembrie 1936, consacră deprecierea lirei cu 40,94% — aceeași depreciere ca a dolarului;

Polonia nu depreciază zlotul, dar institue la 26 Aprilie 1936, un control al schimburilor foarte sever, care însemna în fapt suspendarea convertibilității, ceea ce a provocat o ușoară scădere a cursului zlotului.

Celelalte țări — al patrulea grup — printre care și România²⁶, desprinse și mai departe de aur, continuau o politică de control și restricțiuni monetare însoțită, pentru multe din ele, de deprecieri mai mult sau mai puțin importante²⁷.

Din cele de mai sus rezultă că din vara lui 1933, când avusese loc conferința monetară și economică dela Londra, până în vara lui 1936, cursa la depreciere continuă, între multe din țările lumii.

Un fapt important avea să aducă din nou această

25. Din aceste trei țări: Elveția și Olanda erau singurele țări care mai mențineau, încă, paritatea lor dinainte de 1914.

26. Stabilizarea monetară și funcționarea normală a etalonului aur, instituită din nou — după turburările monetare produse de războiul din 1914—1918 și consecințele lui — prin legea din 7 Februarie 1929, s'au menținut în întregime până la Jurnalul Consiliului de Miniștri din 17 Mai 1932 și legea din 1 Octombrie 1932. Aceste texte au instituit controlul devizelor, alături de măsurile de control al comerțului exterior și plăților internaționale, ceea ce — chiar în lipsa unui text de proclamare expresă a cursului forțat (vezi *infra*, p. 124) — însemna practic, suspendarea convertibilității biletului.

Din Mai 1932 până în vara lui 1936, nu a intervenit nicio măsură cu caracter monetar. Sub presiunea necesităților exportului și a nevoii de adaptare la nivelul prețurilor externe și la situațiunea monetară pe piețele străine, România s'a angajat, însă, în această perioadă, într'o politică de intervențiune monetară complicată, instabilă și empirică — prime și subvențiuni, libertate de negociere în târgul liber a unor anumite devize, provenite din export la alte cursuri decât cel

problemă pe primul plan al preocupărilor internaționale: atitudinea Franței, leader-ul „blocului-aur“.

Condițiunile generale ale comerțului internațional, situațiunea care s'a creat exportului francez, prin deprecierea dolarului și lirei sterline de o parte și politica de stabilitate adoptată de blocul aur de alta, nivelul general al prețurilor în Franța, consecințele aplicării faimosului acord Matignon din 7—8 Iunie 1936 — încheiat între Confederația Generală a Muncii (C. G. T.) și Confederația Generală a Producției franceze în împrejurări dramatice — urmat de o serie de legi cu caracter social, votate în Iulie al aceluiași an — limitarea duratei muncii la 40 de ore săptămânal, urcarea salariilor, concedii plătite, etc. — au avut efecte grave asupra prețurilor și asupra situațiunii economice și financiare din Franța. Pentru a doua oară, dela 1914 încoace²⁸, s'a pus din nou în Franța problema unei deprecieri a francului, încă odată ca mijloc de adaptare, dacă nu chiar de concurență, în schimburile internaționale.

Deciziunea Franței depășea cadrul unei măsuri de

oficial, compensații, etc. — care echivalează, practic, cu o depreciere monetară.

Sistemul se unifică și se simplifică prin Jurnalul Consiliului de Miniștri din 25 Noembrie 1935, care institue o primă de 38% — numită primă economică — care se aplică la cursurile oficiale de vânzare și cumpărare a devizelor, stabilite conform legii monetare din 7 Februarie 1929.

Instituirea primei de 38% își găsește o expresiune, pe teren monetar, în Jurnalul Consiliului de Miniștri din 27 Iunie 1936, care autoriza Banca Națională a României să cumpere aurul nu la cursul de 111.111 lei kgr. de aur fin, prevăzut de legea din 7 Februarie 1929, ci cu prima de 38%, adică la cursul de 153.333 lei, ceea ce echivalează cu o depreciere de 27,54%.

27. Deprecieri directe sau indirecte: prin scăderea conținutului legal al monedelor lor sau un joc de măsuri diverse: prime și subvențiuni, vânzare de devize pe piață, la alte cursuri decât cele oficiale, compensații, etc.

28. Prima oară, deprecierea din 25 Iunie 1928, francul Poincaré, cu 79,69% mai jos decât francul din 1914.

ordin intern. Luată fără altă considerare, deprecierea francului — dată fiind importanța pozițiunii monetare a Franței și efectul pe care avea să-l aibă, cum vom vedea, atitudinea ei asupra celorlalte țări din „blocul-aur“ — putea să provoace o nouă „cursă la depreciere“, de data aceasta între primele monede ale lumii, într'un moment în care deprecierea lirei sterline își încetinise foarte simțitor mișcarea și în care dolarul își păstra stabilitatea, instituită la 31 Ianuarie 1934.

Situațiunea era gravă. Soluțiunea nu putea veni decât printr'o înțelegere internațională.

După nereușita, recentă și răsunătoare a Conferinței dela Londra, era inutil și primejdios să se mai încerce realizarea unui acord general, în vederea stabilizării monetare.

Spre a evita reacțiunea de care vorbeam mai sus, se putea încerca, însă, o înțelegere restrânsă, un acord limitat, între principalele puteri monetare ale lumii, acord care putea primi, ulterior, adeziunea altor țări. Declarațiunea tripartită din 25 Septembrie 1936 este expresiunea unei asemenea încercări.

*

* * *

„Declarațiunea tripartită“ din 25 Septembrie 1936 este rezultatul acordului monetar intervenit între Franța, Marea Britanie și Statele Unite.

Din punctul de vedere care ne preocupă, această declarațiune afirmă:

că Marea Britanie și Statele Unite „au primit favorabil“ deciziunea Guvernului francez de a-și „ajusta“²⁹ moneda;

29. Interesant de semnalat că expresiunile „depreciere“ sau „devaluare“, sunt sistematic evitate, spre a fi înlocuite, cu cele de „ajustare“, sau „alinare“, care tind să înlăture îngrijorarea pe care o provoacă deprecierea și să nu dea operației un caracter intern, ci pe acela al unei operațiuni economice mondiale.

că aceste țări urmăresc menținerea echilibrului pe piața internațională a devizelor și că nu vor neglija nimic pentru a evita turburarea acestui echilibru prin vreo acțiune monetară, ceea ce înseamnă — rezultat esențial al acordului³⁰ — că aceste țări nu înțeleg să procedeze la o nouă depreciere; în sfârșit că, toate țările semnatare doresc și solicită cooperarea celorlalte țări, în vederea realizării scopurilor de mai sus, și contează că nicio țară nu va stânjeni efortul pe care îl fac țările semnatare pentru atingerea acestor țeluri, încercând să obțină avantajii de schimb exagerate.

Prin legea din 1 Octomvrie 1936, Franța da monedei sale o nouă definiție în aur, fixând conținutul francului între 43 și 49 miligrame aur, titlul 9/10, (francul Auriol), ceea ce reprezintă o depreciere medie de 30%.

Cum era de așteptat, deciziunea Franței de a devvaloriza moneda avea să fie urmată de măsuri asemănătoare din partea celorlalte țări din blocul-aur.

Prin deciziunea din 26 Septemvrie 1936, Consiliul Federal Elvețian decide „aliniera” francului elvețian care, cum am mai spus, își păstrase încă, paritatea din 1914. Intr’o tehnică identică celei adoptate de legea monetară franceză din 1 Octomvrie 1936, deciziunea stabilește conținutul francului elvețian între 190 și 215 miligrame de aur fin, ceea ce reprezintă, ca și pentru francul francez, o depreciere medie de 30%.

Ca și Franța, Elveția creează un fond de egalizare, alimentat cu sumele rezultate din reevaluarea stocului ei de aur și devize, destinat — cum am mai spus³¹ — să ușureze menținerea cursului francului între limitele legale stabilite la 27 Septemvrie 1936. Elveția aderă la Declarațiunea Tripartită din 25 Septemvrie 1936.

Olanda care, ca și Elveția, menținea încă paritatea ei din 1914, suspendă la 27 Septemvrie 1936, etalonul-

30. Pe care revista „Economist” din Londra îl numește, cu drept cuvânt, „pact de neagresiune” monetară.

31. Vezi *supra*, p. 54.

aur și oprește exportul de aur. Adoptând o politică asemănătoare celei pe care o făcuse Marea Britanie, cu prilejul deprecierei lirei sterline la 21 Septembrie 1933, Olanda nu fixează noua definiție a florinului, urmând ca nivelul cursului, deci și al deprecierei, să se stabilească prin jocul liber al tranzacțiilor în târgul de devize.

Olanda creează și ea, ca și Franța și Elveția, un Fond de egalizare.

La 21 Noiembrie 1936, odată cu Elveția, Olanda aderă și ea la Declarația Tripartită.

Belgia și Italia, care, cum am arătat mai sus, depreciaseră monedele lor în 1935, nu mai iau nicio măsură monetară, ca urmare la deprecierea intervenite după 26 Septembrie 1933. Belgia aderă, însă, la Declarația Tripartită, la 25 Septembrie 1936.

Polonia, ultima țară din blocul aur nu instituie nici ea vreo măsură de depreciere.

În ce privește celelalte țări, în afară de cele din blocul aur, ca Germania, de pildă, ele nu au luat de asemeni nicio măsură în legătură cu deprecierea de mai sus.

România adoptă aceeași atitudine³².

Din cele de mai sus rezultă că acordul monetar care a dus la Declarațiunea Tripartită din 25 Septembrie 1936, a împiedicat deschiderea cursei la depreciere între Franța, Statele Unite și Marea Britanie. El nu a putut împiedica, însă, „aliniera”, adică deprecierea francului francez, urmată, cum am arătat, de aceea a principalelor monede din blocul aur și a altor țări din afara acestui „bloc”, ca Cehoslovacia, Grecia, etc.

32. România nu a procedat la vreo măsură de depreciere, ca urmare a „alinierilor” de care ne-am ocupat mai sus. Decretul din 6 Noiembrie 1936 prevede, însă, întâi, reevaluarea, în bilanțul Băncii Naționale a României, a aurului Băncii, la cursul de 153.333 pentru kgr. de aur fin, fixat prin J. C. M., No. 1228 din 27 Iunie 1936, de care am vorbit mai sus (*supra*, p. 98, nota 26), apoi atribuirea beneficiului realizat prin reevaluare, ceea ce constituie consacrarea definitivă a deprecierei de 27,54%, consfințită la 27 Iunie 1936.

*
* * *

Larga expunere de istorie monetară contemporană, făcută în paginile precedente, a arătat îndeajuns, credem, importanța depreciierilor, care s'au produs între 1931 și 1936 și instabilitatea provocată de ele în raporturile economice și monetare dintre popoare.

Mișcarea a continuat, în multe țări dela 1936 până în toamna lui 1939, momentul izbucnirii războiului actual.

Cursul lirei sterline la Zürich scade, dela 21,26 în prima jumătate a lunii Octombrie 1936, la 20,72 la 15 August 1939, cu puțin înainte de intrarea în războiu a Angliei și la 17,35 în Ianuarie 1941. Cursul se menține la acest nivel de atunci încoace³³.

Francul francez, care suferise, în 1936, a doua depreciere dela 1914 încoace, este depreciat, pentru a treia oară, la 30 Iunie 1937, când Guvernul francez nu mai fixează un conținut precis francului, francul Bonnet, acesta urmând să fie stabilit ulterior, procedeu asemănător cu acel aplicat de Anglia, Olanda, etc.³⁴, cu prilejul ultimelor lor intervențiuni monetare.

Alte monede urmează și ele o mișcare similară.

În aceste condițiuni era firesc ca problema stabilității monetare și, în special, aceea a deprecierei monetare ca mijloc de concurență internațională, să constituie una din preocupările principale ale unei Conferințe ca aceea dela Bretton Woods, chemată să statornicească bazele viitoare ale așezării monetare a lumii.

33. Vezi și *supra*, p. 84-85.

34. Ținând seama — în lipsa unei parități metalice legale definite — de prețul la care Banca Franței și-a evaluat aurul, în Noemvrie 1938, ca urmare a deprecierei din vara 1937, francul din 1937, franc Bonnet, reprezintă o depreciere de 91,45% față de francul din 1914, de 58% față de francul Poincaré și de 40% față de francul Auriol.

La 10 Noemvrie 1939, intervine o nouă depreciere de 15,46% față de francul Bonnet, care duce, inclusiv deprecierea anterioară, la o depreciere a francului francez, față de francul din 17 Germinal, Anul XI (7 Aprilie 1803) de 92,77%.

Am socotit util, chiar cu riscul de a spori întinderea expunerii noastre, să prezentăm problema tehnică a depreciierilor monetare în ultimii cincisprezece ani, în atmosfera politică, socială și economică în care s'a pus această problemă, în fiecare țară. O asemenea prezentare permite, credem, cititorilor noștri să treacă mai ușor peste ariditatea acestei tehnici și, mai ales, să-și dea seama, încă odată, de strânsa legătură ce există, în complexitatea așezărilor moderne, între viață și monedă³⁵.

SECȚIUNEA IV

Cuprinsul rezoluțiilor dela Bretton Woods pentru asigurarea stabilității monetare

Expunerea făcută asupra instabilității, care caracterizează politica dusă în ultimii cincisprezece ani și asupra încercărilor care urmăreau prin măsuri pe plan internațional să pună capăt cursei la depreciere, explică, îndeajuns credem, de ce asigurarea stabilității monetare nu putea să rămână în afara preocupărilor rezoluțiilor dela Bretton Woods.

Aceste rezoluțiuni dau, într'adevăr, Fondului un rol important în fixarea și menținerea parităților monetare, adică a raportului de schimb dintre monedele țărilor participante.

Cum era firesc, Conferința dela Bretton Woods nu a putut să fixeze aceste parități acum, când unele țări participante sunt în plin război, altele sunt ocupate și

35. Pentru o mai adâncă cercetare a principalelor momente din istoria monetară recentă a lumii, în ultimii douăzeci de ani, atât din punct de vedere politic și economic, cât și din punct de vedere tehnic, se va cerceta, cu mult folos, revista *L'Europe Nouvelle*, Paris, pe această perioadă.

Foarte utilă, de asemenea, cu deosebire din punct de vedere tehnic, folosirea buletinelor mensuale, bilunare, sau trimestriale, pe care le publică, regulat, *Société de Banque Suisse*, (*Schweizerischer Bank Verein*), Bâle.

când, pentru cele mai multe din aceste țări, condițiunile așezării lor politice sau economice de mâine sunt încă necunoscute. Fixarea parităților urmează, deci, să aibă loc ulterior.

S'a stabilit însă, că paritatea monetară a fiecărei țări membre trebuie să fie exprimată în aur, ca unitate comună de măsură, sau în dolari ai Statelor Unite, pe baza greutateii și titlului acestei monede la 1 Iulie 1944.

Odată stabilite, paritățile monetare urmează să fie menținute.

Fiecare țară participantă se obligă:

să colaboreze cu „Fondul“, în vederea asigurării stabilității monetare și

să evite deprecierea monetară ca mijloc de concurență.

Dat fiind, totuși, că împrejurări neprevăzute pot impune în viitor, în unele țări, anumite ajustări monetare, rezoluțiunile adoptate recunosc țărilor participante dreptul de a modifica paritățile fixate, cu 10%, cu singura obligațiune a înștiințării prealabile a „Fondului“.

În cazuri excepționale și în anumite condițiuni, aceste parități se mai pot modifica cu alte 10%, însă numai cu asentimentul „Fondului“.

Țările membre pot modifica, fără adeziunea „Fondului“, paritățile lor, însă numai în măsura în care o asemenea modificare nu influențează tranzacțiunile cu țările membre.

Rezoluțiunile prevăd și modificări generale ale parităților stabilite, în anumite condițiuni.

Din cele de mai sus rezultă că, în sistemul admis la Bretton Woods, paritățile monetare au o elasticitate mai mare decât aceea prevăzută în planul expertului american White, ceea ce constituie o concesie făcută Lordului Keynes, autorul planului britanic.

Aceasta nu înseamnă însă, că autorii rezoluțiunilor au dat preferință „monedei elastice“ față de „moneda stabilă“, care rămâne țelul principal al Planului.

Ne-am propus, a spus d-l Morgenthau, ministrul Finanțelor Statelor Unite, în ședința de închidere a Con-

ferinței, să construim un sistem monetar care să facă posibilă punerea în valoare a produselor, pe bază stabilă.

Elasticitatea de care am vorbit mai sus, se justifică prin incertitudinea care va mai dăinui încă în condițiile economice și sociale ale lumii, în momentul când va trebui să se fixeze paritățile monetare³⁶.

Rezoluțiunile dela Bretton Woods prevăd și sancțiuni pentru statele membre care nu s'ar conforma dispozițiilor referitoare la stabilitățile monetare:

înlăturarea țării în culpă dela folosirea mijloacelor de ajutorare ale Fondului;

în anumite condițiuni, decăderea din calitatea de membru al Fondului.

Amestecul „Fondului” în fixarea parităților monedelor statelor participante constituie, firește, o măsură foarte gravă din punct de vedere al suveranității monetare a acestor țări. Rămâne ca fiecare țară să aprecieze, dacă roadele colaborării internaționale pe care o asigură „Fondul”, constituie o suficientă compensare, pentru îngrădirea libertății monetare ce i s'ar impune, spre a face posibilă această colaborare.

36. Vezi *Revue commerciale et financière suisse*, din 27 Iulie 1944.

CAPITOLUL III

Inlăturarea restricțiunilor și descătușarea schimburilor internaționale

În acest capitol ne vom ocupa de al treilea punct al programului nostru de cercetare a rezoluțiilor dela Bretton Woods, ce am adoptat.

Preocuparea de a înlătura sau, cel puțin, de a atenua treptat restricțiunile foarte însemnate ce stăpânesc azi schimburile internaționale, constituie o reacțiune firească la îngrădirile tot mai grave pe care le-au suferit comerțul și schimburile internaționale în ultimii cincisprezece ani, ca urmare a crizei din 1931, a politicii de autarkie dusă, în deosebi, de statele totalitare și a economiei dirijate, practicate, în timpul din urmă atât de aceste State, cât și de celelalte.

Și în acest punct, ca și în cele două examinate în capitolele precedente, preocuparea nu este nouă. Atenuarea restricțiunilor și întoarcerea treptată către libertatea schimburilor internaționale a făcut obiectul acțiunii constante a Societății Națiunilor, exprimate prin lucrările Comitetului Economic al acesteia și o serie de conferințe sau încercări pe plan internațional, care au avut loc între 1922 și 1938. Conferințele dela Genua (1922), Geneva (1927), Londra (1933), recomandările sau proiectele Comitetului Economic al Societății Națiunilor (1935, 1936 și 1937), „Declarațiunea tripartită“

(1936), conferința materiilor prime (1936-1937), în sfârșit, în preajma războiului actual, raportul Van Zeeland (1938) sunt momentele principale ale acestei acțiuni¹.

Dispozițiunile referitoare la înlăturarea restricțiilor privesc:

pe de o parte, schimburile de mărfuri dintre popoare, adică comerțul exterior;

pe de alta, mecanismul plăților internaționale, adică lichidarea creanțelor sau datoriilor, care se nasc între popoare, din schimbul de mărfuri ca și din orice alte cauze: servicii și prestațiuni diverse, mișcări de capital și care constituie balanța de plăți a unei țări.

O bună înțelegere a dispozițiilor Conferinței dela Bretton Woods, referitoare la aceste restricțiuni, presupune cunoașterea mecanismului schimburilor și tehnica plăților internaționale, restricțiunilor care turbură azi funcționarea lor și a motivelor care au impus instituirea acestor restricțiuni. Vom încerca să schițăm acest mecanism în paginile ce urmează.

SECȚIUNEA I

Schimburile internaționale și lichidarea lor în regim liberal și în economie dirijată

Cercetarea noastră va cuprinde pe de o parte mecanismul comerțului exterior, pe de alta pe acel al lichidării creanțelor internaționale.

§ 1.

Mecanismul comerțului exterior și al schimburilor internaționale.

Până la primul războiu mondial, schimbul de mărfuri, comerțul exterior al tuturor țărilor, se făcea în

1. La această acțiune se adaugă eforturile însemnate făcute, în același sens, de Camera de Comerț Internațională și de numeroase organizări de colaborare tehnică și intelectuală internațională, în aceeași perioadă.

regim de libertate economică și liberă concurență.

Organizarea și orientarea comerțului exterior, potrivit disponibilităților țărilor exportatoare și necesităților piețelor consumatoare, nu aveau loc după un plan întocmit dinainte, executat de o autoritate conștientă, Statul de pildă, ci se exercita prin acțiuni individuale foarte numeroase, ale persoanelor care făceau comerț cu țările străine.

Datorită unei organizări³ cu caracter privat, nu de Stat, ajutați de dezvoltarea considerabilă a mijloacelor de comunicații — transport fizic și transmisiunea gândirii — acești comercianți reușeau să obțină condițiuni optime, pentru piața pentru care lucrau și, firește, beneficii pentru ei, limitate, însă, prin concurența ce se stabilea dela sine între importatori sau exportatori.

Mobilul de acțiune al fiecăruia era interesul individual: realizarea unui profit. Mijlocul de adaptare, între nevoi și între posibilitatea de a le satisface: mecanismul prețurilor, în regim de liberă concurență.

Singurul element de intervenție de Stat, în vasta rețea de schimburi comerciale internaționale înainte de războiul din 1914, era, în țările care practicau o politică protecționistă, taxa vamală⁴, care prin acțiunea pe care o are asupra prețurilor — cu atât mai energică cu cât nivelul taxei este mai ridicat — poate modifica sensul sau structura comerțului exterior al unei țări.

Chiar în aceste țări, însă, schimbul de mărfuri se făcea în regim de libertate și liberă concurență⁵.

3. Studii, informațiuni, statistici, liste de prețuri, legături comerciale diferite, etc.

4. Sau mijloacele tehnice echivalente: prime, subvențiuni, încurajări sau avantajii diverse, etc.

5. Este adevărat, că în funcționarea acestui sistem interveneau, uneori, înțelegeri internaționale, fie temporare: „corner“ sau „ring“, fie durabile: „cartel“ sau „pool“ care introduceau, în anumite sectoare ale comerțului internațional, o politică conștientă, cu țeluri precise. Această politică ducea la restricțiuni sau la oarecare reglementare a comerțului exterior, în acele sectoare: împărțirea teritorială a piețelor, atribuire de contingente de export, fixare de prețuri de desfacere, etc.

Mișcările mărfurilor, import și export, se înregistrează, ca și azi de altfel, de statisticile vamale din care reeșea apoi, la finele fiecărui an, balanța comercială a acelui an, adică situațiunea importului și exportului — cantități și valori — și diferența, soldul, dintre ele.

Balanța poate fi, după împrejurări sau după structura fiecărei țări, echilibrată, excedentară, sau deficitară.

Primul caz nu se realizează, practic, niciodată. Complexitatea schimburilor comerciale ale unei țări duce totdeauna — chiar în cazul când diriguim aceste schimburi, cum vom vedea mai jos — la un plus, într'o parte sau într'alta. Echilibrul balanței comerciale rămâne, însă, un țel către care poate tinde politica comercială a unei țări în anumite împrejurări.

În al doilea caz, excedentul balanței comerciale, înseamnă că prin comerțul său exterior o țară a reușit să-și asigure un sold creditor față de străinătate, cu care va putea să acopere alte nevoi.

În sfârșit, în al treilea caz, balanță deficitară, țara are un sold debitor față de străinătate, adică a rămas datoare față de aceasta și va trebui să găsească o modalitate de plată a datoriei sale⁶.

În sistemul liberal, balanța comercială nu este, cum am spus, rezultatul unui plan de export și import stabilit dinainte de o autoritate. Ea nu apare decât „post festum“, după ce s'au înregistrat operațiunile efectuate individual și independent, de exportatori și importatori, într'o perioadă dată.

În perioade normale, în regimul liberal, balanța comercială se stabilea periodic, considerând importul și exportul unei țări, în întregul lor, cu totalitatea țărilor străine cu care acea țară era în relațiuni comerciale.

Acțiunea unor asemenea înțelegeri, — cu caracter privat, trebuie să accentuăm — a rămas, însă, totdeauna limitată și ca întindere (cartel regional, european sau american) și ca obiect (fier, oțel, șine, produse chimice, material electric, etc.). Operațiunile lor nu ocupă, deci, decât un loc relativ restrâns, în cifra globală a comerțului mondial.

6. Vezi și *supra*, p. 50 și urm. .

Statisticile vamale conțineau și atunci, firește, detaliul importului și exportului pe țări — cifre necesare pentru a ne da seama de orientarea comerțului — nu ne preocupă, însă, sensul balanței comerciale cu fiecare țară în parte, fiindcă excedentul sau deficitul într'o țară nu are importanță, din punct de vedere al lichidării creanțelor internaționale, atât timp cât excedentele și deficitele se pot compensa între ele. Rezultatul final al balanței comerciale generale singur interesează, din punct de vedere al țării — creditor sau debitor — față de străinătate.

Am spus: „atât timp cât excedentele se puteau compensa între ele“. Compensația era, într'adevăr, posibilă în regimul liberal al plăților internaționale, așa cum a funcționat până acum cincisprezece ani.

În acest regim, dacă, de pildă, — cifre cu titlul de exemplu — România era excedentară, cu 5 miliarde, în comerțul său cu Franța să zicem, și deficitară cu 3 miliarde în Anglia și cu 1 miliard în Elveția⁷, ea n'avea decât să transfere, din cele 5 miliarde ce avea în Franța: 3 miliarde în Anglia și 1 miliard în Elveția, spre a-și plăti datoriile de acolo și rămânea, la Paris, cu disponibilități de 1 miliard, care reprezintă excedentul global al balanței sale comerciale generale.

Franța putea plăti cele 5 miliarde datorate României, pe mai multe căi.

În primul rând, folosind sumele ce ar fi avut de primit dela alte țări pentru mărfuri livrate, adică excedentul balanței sale comerciale în alte țări.

În al doilea rând, folosind sumele ce i s'ar fi cvenit pentru servicii prestate acestora sau pentru plasamente de capital făcute altădată, în acele țări, sub diferite forme — împrumuturi de Stat, sau particulare, plasamente pe termen scurt sau lung, etc., — adică servindu-se de disponibilitățile balanței ei de plăți.

7. Presupunem, pentru simplificare, că făcea comerț numai cu aceste trei țări.

Relațiunile economice internaționale nu se mărginesc, într'adevăr, numai la schimbul de mărfuri. Mai întâi o țară face diferite servicii altei țări sau primește servicii dela aceasta: transporturi — terestre, maritime, fluviale sau aeriene — servicii bancare, asigurări, servicii făcute de lucrători calificați sau profesioniști, întreținerea turiștilor sau a personalului diplomatic, etc. Apoi, țările își împrumută între ele capitaluri, pentru care se plătesc anuități, dobânzi și cote de amortizare, adică sume destinate să asigure, într'un termen dat, restituirea capitalurilor împrumutate.

Aceste elemente pot constitui pentru o țară, sau o sarcină, adică să figureze în pasivul ei — serviciul datoriei publice externe de pildă, pentru România — sau un izvor de venit, să figureze în activul ei — produsul transporturilor maritime, de exemplu, pentru Marea Britanie.

Posturile de mai sus, servicii diverse și prestațiuni de capital, exprimate în valori, împreună cu balanța comercială, constituie balanța de plăți a unei țări.

Revenind la exemplul ce am luat mai sus, reținem că din disponibilul pe care Franța îl putea avea în balanța ei comercială cu alte țări sau în balanța ei generală de plăți, ar fi putut acoperi deficitul, ce se produsese în balanța ei comercială față de România, pe care l-am presupus în acel exemplu.

În sfârșit, dacă situațiunea balanței de plăți a Franței nu i-ar fi permis, la un moment dat, acoperirea sumei de 5 miliarde, ea și le-ar fi putut procura printr'un împrumut contractat pe una din piețele internaționale: Amsterdam ori New-York, de pildă⁸. În acest caz, aceste piețe ar fi vărsat ele României cele 5 mi-

8. Sau chiar pe piața Londra ori Zuerich. În acest caz, constatare interesantă, sumele împrumutate Franței pentru plata datoriei acesteia față de România, nu eșeau din Anglia ori din Elveția: bancheri englezi sau elvețieni ar fi plătit pe exportatorii englezi sau elvețieni, ale căror exporturi în România totalizau cele 4 miliarde indicate în exemplul nostru.

liarde pe care România le avea de primit dela Franța, iar România ar fi plătit din ele cele 4 miliarde datorate în Anglia și în Elveția, deficitul ei în balanța comercială cu acele țări. Cu restul de un miliard ar fi acoperit alte nevoi, în balanța ei de plăți: serviciul datoriei publice, de pildă Lichidarea schimburilor se face în acest caz prin așa numitele operațiuni triumphiulare sau plurilaterale⁹.

*

* *

Sistemul a funcționat în condițiuni, în general, mulțumitoare, până acum vreo cincisprezece ani, adică până la criza economică și financiară care a început în 1929, s'a accentuat în anii următori și ale cărei efecte au înrâurit vieța economică și schimburile internaționale până la războiul actual.

Mecanismul plăților internaționale a fost turburat. Operațiunile triumphiulare sau plurilaterale de compensare, între diferite țări, de care am vorbit mai sus și care permiteau lichidarea soldurilor balanței comerciale sau de plăți, cum am arătat, au întâmpinat mai întâiu dificultăți și s'au oprit, mai pe urmă, cu totul, la început numai în unele țări, apoi, încetul cu încetul, în toate țările europene.

Din cauza situațiunii ce le-a creat criza de care am vorbit, agravată poate și de împrejurări politice, țările deficitare în raporturile lor comerciale refuzau să pună

9. Lichidarea operațiunilor de comerț exterior făcute de România s'ar fi produs în realitate în condițiuni diferite de expunerea intenționat schematică ce am făcut. Ea nu ar fi avut loc printr'o singură operațiune care să înglobeze tot soldul, — cum am presupus pentru simplificarea cercetării noastre — ci printr'o serie de operațiuni individuale, fiindcă, cum am mai spus, în acea perioadă soldul comerțului exterior nu apărea decât ca rezultat al operațiunilor individuale de export sau de import, făcute fără vreo diriguire. Expunerea noastră rămâne însă exactă în ce privește modalitățile posibile de lichidare.

la dispoziția partenerului lor de schimb excedentul balanței acestuia, spre a-l utiliza, cum am spus, fie la acoperirea deficitului ce avea din schimbul de mărfuri cu alte țări, fie la plata altor angajamente din balanța de plăți — serviciul datoriei publice, de pildă. Ele ofereau, numai, utilizarea pe loc a excedentului, adică, în primul rând, cumpărare de mărfuri¹⁰.

Odată cu turburările în mecanismul plăților internaționale, arătate mai sus, s'a mai produs, ca efect al crizei de care am mai vorbit, — în multe țări din Europa Centrală și Sud Estul Europei, printre cari și România:

o reducere, în unele cazuri a volumului exportului;
o scădere pe piața mondială a prețurilor produselor de export¹¹, căreia i-a corespuns

o scădere și a prețului mărfurilor importate, într'o măsură mai mică, însă, ca a celor exportate¹².

Prin jocul ambelor cauze, excedentul balanței comerciale a acestor țări a suferit o reducere considerabilă¹³.

O asemenea situațiune nu putea rămâne fără efect asupra atitudinii acestor țări, în relațiunile lor economice și financiare cu străinătatea. În țări ca a noastră,

10. Aceasta însemna, practic, a obliga partenerul de schimb să aibă o balanță comercială sau de plăți, echilibrată cu acele țări.

11. Valoarea exportului nostru: 29 miliarde de lei, în 1929, cade la 14 miliarde, adică la jumătate, în 1934.

12. Indicele prețurilor de import și export se prezintă, într'adevăr, astfel:

	Export	Import
1929	100,0	100,0
1933 } cifrele cele mai joase	38,5	64,2
1934 }	37,7	65,1
1937	69,7	91,6
1938	60,0	92,2

(Vezi GEORGESCU-ROEGEN (N.), *Comerțul Exterior al României întregite, 1919—1938*, în *Enciclopedia României*, Vol. IV, p. 487, București, 1943).

13. Soldul balanței comerciale a României scade dela 6.442 milioane de lei, în 1931, la 447 milioane de lei, în 1934.

într'adevăr, soldul balanței comerciale este singurul post important din balanța de plăți. Sarcina datoriei publice rămăsese nominal aceeași, în timp ce prețurile în afară ale produselor noastre și excedentul balanței comerciale scăzuse; în sfârșit, mișcările internaționale de capital, care ar fi putut ușura temporar sau durabil situațiunea noastră, fuseseră și ele reduse sau oprite de criza din 1931.

În aceste condițiuni, restabilirea și menținerea unui excedent important în balanța comercială devenea problema capitală a politicii schimburilor noastre cu străinătatea.

Sub imperiul acestei necesități, România — alături de celelalte țări din Centrul și Sud Estul Europei — trece la sfârșitul anului 1932, în ce privește comerțul exterior, dela o economie liberală, la măsuri de economie dirijată care aveau de scop, prin mijloace tot mai cuprinzătoare, să comprime importul și să favorizeze exportul, spre a asigura un excedent al balanței comerciale considerate în întregul ei¹⁴.

Diriguirea comerțului exterior spre a ajunge la un excedent al balanței comerciale, considerând comerțul în întregul lui, nu era însă, suficientă din momentul în care acoperirea deficitului pe care îl aveam în balanța comercială cu anumite țări nu se mai putea face,

14. Interesant de semnalat este faptul că turburările în schimburile internaționale, ca cele pe care le-am descris mai sus, și măsurile de intervențiune chemate să le facă față, se întind mai curând sau mai târziu, dela o țară la alta, adeseori nu numai din cauza situațiunei în care se află fiecare din ele, ci din nevoia de a se adapta la măsurile de restricțiune luate în anumite țări. România, de pildă, a fost unul dintre ultimele State din Europa centrală și orientală, care au introdus măsuri de control, în ce privește mișcarea mărfurilor și capitalurilor și, la început cel puțin, numai în mod limitat ca mijloc de apărare sau adaptare față de țările care ele înseși introduseseră asemenea măsuri. Vezi în această chestiune, *BADULESCU (VICTOR V.), La politique commerciale et monétaire de la Roumanie, devant le problème du retour à la liberté*, în *Revue Economique Internationale*, Bruxelles, 1938, p. 233 și urm.

cum am arătat mai sus, prin operațiuni plurilaterale, adică prin utilizarea liberă a excedentului pe care îl aveam într'o țară, spre a face plăți în altă țară. Am fost siliți, atunci, să ne preocupăm, în mod special, de balanța noastră comercială cu fiecare țară în parte, spre a ajunge :

la un echilibru al balanței comerciale, adică la un export egal cu importul, în țările unde nu aveam de onorat angajamente financiare, datorie publică de pildă, nici sume de primit pe baza unor posturi active în balanța de plăți; un excedent de export într'o asemenea țară nu ne-ar fi folosit, fiindcă nu era îngăduit să-l utilizăm în altă parte, iar deficitul însemna imposibilitate de a plăti importul făcut;

la o balanță excedentară, în țările în care aveam de plătit, în afară de import, datorii financiare sau servicii.

În asemenea condițiuni, balanța comercială și, ceva mai târziu, și cea de plăți, nu avea să mai apară dela sine „post festum“, cum am spus mai sus, pentru întregul comerț exterior, ca rezultat al unei serii de operațiuni individuale independente, ci avea să fie întocmită dinainte, prin negocieri între Guverne, cu fiecare țară în parte.

Planurile de schimburi — mărfuri, servicii, creanțe financiare — astfel stabilite se consfințesc prin acorduri speciale:

acorduri de clearing sau de plăți, privind traficul de mărfuri și regimul plăților între cele două țări,

compensațiuni, adică operațiuni de troc, ca în vremurile primitive, perfecționate numai prin intervenția monedei.

În sfârșit, controlul periodic al executării acestor acorduri, termene de valabilitate foarte reduse — mult mai mici decât termenele pe care se încheiau, altădată, convențiunile comerciale — sau clauze de denunțare cu preavize foarte scurte, asigură executarea efectivă a planurilor de schimburi stabilite și adaptarea acestor pla-

nuri și a acordurilor încheiate la prefacerile ce se pot produce, de azi pe mâine, în situațiunea țărilor contractante.

*

* *

Expunerea evoluțiunii schimburilor comerciale în ultimii cincisprezece ani, făcută mai sus, ne îngăduie să rezumăm acum prefacerile pricinuite, în comerțul exterior, de trecerea dela regimul liberal la economia dirijată.

Altă dată comerțul exterior al unei țări era rezultatul a foarte numeroase operațiuni individuale și independente de comerț cu străinătatea ale firmelor particulare care se ocupă cu export și import, operațiuni diriguite de interesul individual, prin jocul prețurilor interne și externe, în liberă concurență, îngădite numai de acțiunea măsurilor de protecționism.

Astăzi schimburile, nu numai de mărfuri dar și de servicii, ca și lichidarea creanțelor financiare se fac după planuri stabilite de Guverne, pentru perioade definite, consfințite prin acorduri bilaterale, iar cei interesați sunt siliți să-și încadreze operațiunile în aceste planuri.

De unde, altădată, în regimul liberal, exportatorii și importatorii vindeau și cumpărau după aprecierea lor acolo unde găseau prețuri mai avantajoase, calitate mai bună ori tipuri de mărfuri mai potrivite nevoilor — fără a se preocupa de posibilitățile de plată, asigurate, cum am arătat, prin mecanismul operațiunilor plurilaterale — acum intervine o diriguire a comerțului exterior:

importul se va face numai din țările unde exportul nostru a constituit în prealabil, sau va constitui, pe baza acordurilor existente, mijloace de plată;

exportul se va îndrepta numai către țările de unde putem cumpăra ce ne trebuie, sau unde avem de plătit servicii sau creanțe financiare și numai până la concurența acestor posibilități sau nevoi¹⁵;

15. În unele cazuri — spre țările care mai păstrau, în total sau în parte, regimul de devize libere — exportul putea întrece aceste nevoi, fiindcă țara importatoare sau creditoare autoriza, în anumite condițiuni, utilizarea triumghiulară a diferenței.

Importul și exportul se vor face, în condițiunile de mai sus, chiar dacă prețul, calitatea ori tipul¹⁶ produselor indică o altă orientare.

În sfârșit, dacă raportul dintre prețurile noastre interne și cele de pe o anumită piață nu permit exportul pe acea piață, se vor acorda prime sau subvenții pentru a face, totuși, posibil exportul pe acea piață¹⁷.

Așa s'a născut în ultimii cincisprezece ani — în cadrul acordurilor de clearing și de plăți și a operațiunilor de compensație de care am vorbit — o tehnică foarte complicată de diriguire a comerțului exterior: permise și contingente de export, autorizații și contingente de import, prime și subvențiuni, taxe de contingentare, organizațiuni interne obligatorii de import și export — cu atribuire administrativă de cote între participanți — monopoluri chiar, în favoarea unor particulari sau a unor organizații, în sfârșit, măsuri administrative de tot felul, spre a controla sau dirigui producțiunea ramurilor exportatoare sau activitatea întreprinderilor de export sau import.

Așa s'a ajuns la seria nesfârșită de restricțiuni și îngrădiri, la amestecul întins și adânc, al autorității în schimburile internaționale, restricțiuni și amestec a căror înlăturare a fost, timp de cincisprezece ani, țelul acțiunii internaționale de care am vorbit mai sus¹⁸ și este și azi unul din obiectivele de seamă ale rezoluțiunilor dela Bretton Woods.

16. Am adus în ultimii ani bumbac din Turcia, în loc de a-l aduce din Egipt sau Anglia, deși filaturile noastre erau utilizate pentru bumbacul din ultimele țări, fiindcă cu Turcia aveam posibilități de plată, care trebuiau utilizate.

17. Cazul primelor date direct sau indirect, între 1933 și 1939, la noi, pentru a face posibil exportul nostru spre țările cu devize libere, adică spre țările care, ca Anglia de pildă, erau în măsură să ne dea mărfuri pe care nu le puteam căpăta în alte țări — materii prime de pildă — sau păstrau încă o libertate suficientă în relațiunile lor internaționale, care ne permitea să utilizăm pe alte piețe excedentul pe care ni-l procuram acolo prin export.

18. Vezi *supra*, p. 107.

Dar mai este ceva. Aplicarea măsurilor de care am vorbit mai sus a dus la restrângerea, dacă nu chiar suprimarea jocului cunoscutei clauze a „națiunii celei mai favorizate“, care avea de scop să înlăture „discriminarea“ între țările legate prin convențiuni comerciale și să asigure acestor țări egalitate de tratament. Practica discriminării a pricinuit, adeseori, stânjeniri serioase în relațiunile economice dintre popoare.

Sub acțiunea măsurilor enumerate mai sus — la care se adaugă îngrădirile intervenite în mecanismul monetar al lichidărilor internaționale de care ne vom ocupa mai la vale — era firesc să se ajungă foarte curând la izolarea economică a națiunilor, care, sprijinită și de preocupări politice, a dus la politica de autarkie, practică în ultimii ani, în deosebi în țările totalitare.

Protecționismul, care a prins a se desvolta în mai toate țările în ultimii ani ai veacului trecut și se ridicase la un nivel destul de ridicat în primele decenii ale veacului nostru, găsește, în metodele de diriguire și intervențiune indicate mai sus, o întărire care depășește, adeseori, efectele sporurilor obișnuite ale taxelor vamale.

Scăderea volumului comerțului mondial, pe care am semnalat-o mai sus¹⁹, stânjenirea schimburilor normale dintre popoare, reducerea nivelului de viață pe care îl provoacă pretutindeni izolarea economică și autarkia, aveau să fie consecința firească a unei asemenea situațiuni.

Reacțiunea trebuia să vină. Ea s'a produs, la Bretton Woods ca unul din punctele programului de acțiune, în așezarea economică a lumii de mâine.

§ 2.

Tehnica lichidării creanțelor și datoriilor internaționale.

Am expus mai sus mecanismul schimburilor comerciale în regim liberal și împrejurările care au dus,

19. Vezi *supra*, p. 90.

în ultimul timp, la o politică de diriguire tot mai accentuată a acestor schimburi și la restricțiunile, tot mai numeroase și mai întinse, pe care le-a impus pretutindeni înfăptuirea acestei politici. O evoluțiune identică, impusă de aceleași împrejurări, s'a produs și în domeniul organizării monetare privind lichidarea creanțelor și datoriiilor internaționale.

După o serie de reforme realizate în ultimele decenii ale veacului trecut, cele mai de seamă țări ale lumii, cu excepția celor asiatice, se găseau în primii ani ai veacului nostru în regim de etalon-aur. Caracterul esențial, dominant după părerea noastră, a acestui regim, în ce privește mecanismul plăților internaționale, este convertibilitatea biletului, adică dreptul pe care îl are purtătorul unui bilet de a obține, la cerere, nelimitat, în schimbul biletului său: aur²⁰ sau devize²¹, adică mijloace de plată în străinătate.

În acest sistem, aurul sau devizele se obțin²² la cursuri ce se stabilesc pe baza parităților metalice, adică a raportului dintre conținutul de metal galben al mo-

20. Aurul constituie, firește, un mijloc de plată și în interior. În afară de preocuparea de teaurizare, aurul interesează, însă, puțin din punct de vedere al nevoilor interne, fiindcă acestea își găsesc, în circulația biletelor, satisfacție deplină.

21. Este indiferent, din punctul de vedere care ne preocupă, forma tehnică de etalon aur în care ne găsim, în ce privește conversiunea biletului: *gold specie standard*, etalon aur în monede, convertire în monede de aur, ceea ce permite, firește, circulațiunea efectivă internă de aur; *gold bullion standard*, etalon aur în bare, convertirea biletelor în bare, pentru sume care nu pot scobori sub un anumit minim; și *gold exchange standard*, etalon aur în devize, conversiune în devize — trate, polițe, cecuri, valori diverse libelate în monede străine — servind ca mijloace de plată în străinătate.

Etalonul aur joacă, cu nuanțe diferite, în fiecare din aceste trei sisteme. În toate cazurile, însă, sistemul pune la dispoziția purtătorului de bilete, mijloacele necesare spre a face plăți în străinătate.

22. Pe piață sau la Banca de emisiune, cea dintâiu fiind alimentată, la nevoie, de cea din urmă.

nedei naționale și conținutul monedei străine. Aceste cursuri variază în limite foarte restrânse²³.

Banca de emisiune asigură convertibilitatea²⁴ bilețului ei cu aur sau devize provenind: din exporturi, din stocul ce posedă potrivit legilor monetare, din împrumuturile pe care ea sau particularii²⁵ le obțin, la nevoie, din străinătate.

Sistemul funcționa în condițiuni mulțumitoare în regimul liberal, în perioade normale. Alimentarea cu aur sau devize, la care se adăugau la nevoie, împrumuturile pe piețele străine, permiteau acoperirea nevoilor pieții interne — plata importului, serviciilor primite din străinătate și anuităților datoriiilor în străinătate — stocul de aur al Băncii de emisiune având numai, în general, să dea sau să primească diferențe relativ mici, pe perioade foarte scurte.

*

* *

Imprejurări ca cele ce am semnalat în paragraful precedent: criza economică din 1929—1931 și consecințele ei; scăderea prețurilor mondiale, intervenită în aceeași perioadă; incertitudinea sau îngrijorarea socială sau politică ce s'a născut în unele țări; în sfârșit, dificultățile produse în comerțul internațional de restricțiunile expuse mai sus, au turburat funcționarea normală a etalonului-aur.

Aceste împrejurări au provocat, în primul rând diminuarea intrărilor de devize datorită:

23. Așa numitele *gold-point*-uri, puncte de ieșire sau de intrare a aurului, determinate de paritatea metalică, plus sau minus cheltuielile de import sau export ale aurului: transport, asigurări, diverse.

24. Legalmente Banca are obligațiunea de convertire. În fapt, devizele se procură pe piață, Banca nu intervine — vânzând sau cumpărând devize contra monedă națională — decât atunci când disponibilitățile pieții sunt mai mici sau mai mari decât nevoile acesteia.

25. În mod normal, particularii vând devizele obținute din aceste împrumuturi pieții sau Băncii de emisiune, contra monedă națională.

scăderii masei ori prețurilor mărfurilor exportate, refuzului exportatorilor de a remite Băncii de emisiune, sau pieții, totalitatea devizelor obținute prin export²⁶; sau

dificultăților de a obține credite pe piețele străine. Ele au pricinuit, în al doilea rând, sporirea ieșirilor de devize datorită:

creșterii cererilor importatorilor, care solicită devize nu numai pentru importuri făcute, dar, în prevederea unor dificultăți de plată și pentru importuri viitoare²⁷;

solicitărilor persoanelor, care, cu aceeași preocupare, doresc să se libereze, neîntârziat, de obligațiunile lor în străinătate: servicii primite, datorii diverse, etc.;

cererilor străinilor, bănci sau particulari, care au făcut credite și care acum, în fața amenințării de a vedea periclitată restituirea lor, stăruie să le „repatrieze“ ori de câte ori este posibil, ceea ce, bine înțeles, sporește cererea de devize pe piață și poate agrava foarte simțitor situațiunea²⁸;

26. Cele spuse pentru exportatori sunt valabile pentru orice creditor față de străinătate, sub orice titlu: servicii, operațiuni financiare, etc.

27. Restrângerea sau denunțarea creditelor de care beneficiază, în general, firmele importatoare, care se produce de obicei în asemenea împrejurări, contribuie la înrăutățirea situațiunei.

28. Cererile de devize în asemenea momente pot fi foarte mari într'o țară în care se găsesc plasate capitaluri străine importante, mai ales atunci când plasamentul este pe termen scurt.

Istoria ultimelor decenii oferă exemple interesante în acest sens. Unul din cele mai instructive este cazul Germaniei, cu prilejul cunoscutei chestiuni a Agadir-ului, 1911, când ancorarea intempestivă a unui cuirasat, trimes de Wilhelm II, în apele marocane, a dus Europa până pe pragul războiului. Panica produsă pe marile piețe financiare de această amenințare, a avut ca rezultat o retragere masivă a creditelor, pe termen scurt, acordate Berlinului de acele piețe, retragere care a primejduit, la un moment dat, așezarea financiară a Reich-ului. Criza dela Agadir și consecințele ei financiare au determinat o politică imediată de finanțe de război, caracterizate prin constituirea unui tezaur de război — aurul dela Spandau — instituirea unei contribuțiuni de război, faimosul, *Wehrbeitrag* (1913) și reorganizarea pieții

în sfârșit, lucru mult mai grav, cererilor persoanelor care vor să-și transfere, adică să plaseze în străinătate, disponibilitățile lor, fenomen cunoscut sub numele de evaziune de capitaluri.

În asemenea condițiuni: sporirea, uneori, intempestivă a cererii de devize, de o parte, restrângerea însemnată a ofertei de alta, duc, inevitabil, la un dezechilibru serios pe piața de devize și pun în joc, curând, ultima rezervă de aur sau devize de care dispune o țară: stocul de acoperire al Băncii de emisiune.

Dacă acest fenomen este limitat, ca amploare sau durată, utilizarea parțială a stocului ei poate permite Băncii de emisiune să facă față obligațiunii de convertire. Dacă, însă, mișcarea persistă sau se întinde, Banca de emisiune se va vedea amenințată să piardă întreg stocul ei de devize sau de aur, mai înainte ca să fi izbutit să satisfacă toate cererile de devize, adică mai înainte de a-și fi împlinit în întregime obligațiunea ei de convertire.

Ingrijorarea, dacă nu chiar panica, care cuprinde uneori piața și marele public la un moment dat, cunoscuta acțiune a factorului psihologic, poate agrava simțitor situațiunea.

Și cum, în asemenea împrejurări, sacrificarea fie ea și totală a stocului de acoperire nu va îngădui totuși Băncii de emisiune să-și respecte angajamentele, stocul ei capătă, în vederea unor nevoi viitoare inexorabile, o valoare excepțională. Apare, atunci, ca sin-

germane spre a reduce grava ei dependență față de Paris, Londra și Amsterdam.

Alt exemplu, mai apropiat, este acela al țărilor din Centrul și Sud-Estul Europei, după crach-ul lui *Oesterreichische-Credit-Anstalt*, din Viena, Mai 1931, care a provocat o gravă criză bancară în această regiune. S'au produs și atunci retrageri importante de capitaluri străine, care au provocat cereri însemnate de devize, urcări de cursuri și scăderea disponibilităților Băncilor de emisiune, care au determinat — cel puțin în parte, — instituirea unor măsuri de restricțiuni în comerțul de devize al țărilor afectate de criză.

gură soluțiune posibilă, prima intervențiune a autorității: cursul forțat, adică suspendarea convertibilității biletului.

Funcționarea normală a etalonului aur încetează. Moneda de hârtie, biletul convertibil, se transformă în hârtie-monedă, bilet neconvertibil.

O nouă cauză de îngrijorare poate agrava situațiunea în asemenea împrejurări: spectrul inflației, adică pericolul unor emisiuni importante de bilete, pentru a face față nevoilor Statului²⁹, care poate duce și ea la sporirea evaziunii de capital, deci la creșterea cererii de devize pe piață.

Sub acțiunea cererilor însemnate de devize de o parte și a rezervei sau abținerii exportatorilor vânzători de devize de altă parte, sub acțiunea îngrijorării, pe care a agravat-o, poate, însăși suspendarea convertibilității, cursurile devizelor — care se menținuseră în regim de bilet convertibil, în limite foarte apropiate de paritatea legală — vor cunoaște urcări importante. Prin jocul răsturnat al aceluiași cauze sau altor cauze, reale ori aparente, urcarea poate fi urmată de scăderi, însemnate și ele. Ajungem, astfel, la regimul de instabilitate, de fluctuațiuni intempestive al așa numitului schimb „eratic“.

Față de inconvenientele serioase ale instabilității monetare³⁰ și de pericolul urcării cursurilor, în imposibilitate de a-și procura devizele necesare spre a opri, la nevoie, această urcare³¹, Statul va merge și mai departe pe drumul pe care s'a angajat prin suspendarea convertibilității — a doua intervenție a autorității — și va institui: controlul devizelor, reglementarea plăților

29. Emisiunea pentru Stat poate să fie impusă fie de sporirea sarcinilor publice provocate de criză — indemnități pentru lipsa de lucru, prime economice, cheltuieli militare, etc., — fie de scăderea veniturilor ordinare ale Statului, provocate de aceeași cauză.

30. Vezi *supra*, p. 58 și urm..

31. Scăderea cursurilor este ușor de oprit cumpărând, cu emisiune de bilete, tot excedentul de devize ce s'ar oferi pe piață la un moment dat.

externe și va suprima sau îngreună serios libertatea mișcării internaționale a capitalurilor.

Reglementarea plăților externe are de scop să înlăture tocmai acțiunea factorilor pe care i-am indicat mai sus.

Ea va trebui să asigure, prin organismul creat în acest scop:

controlul, cantitativ și calitativ, al exportului și intrarea tuturor devizelor ce se cuvin exportatorilor, la termenele stabilite și la prețurile obținute efectiv de aceștia, în străinătate;

controlul importului, restrângerea lui la nevoie³², spre a-l adapta posibilităților de plată, adică intrărilor de devize;

limitarea plăților și stabilirea unei ordine de preferință pentru servicii diverse;

restrângerea dacă nu chiar — la nevoie și în lipsă de disponibilități — suprimarea plăților financiare: dobânzi, dividende; în sfârșit,

suprimarea transferurilor de capital: evaziune de capital național, în primul rând, retragere de capitaluri străine investite, amortizări ori restituiri parțiale de împrumuturi, în al doilea rând.

Iată o serie de măsuri importante, ca adâncime și întindere, dictate de considerațiuni monetare, care constituie restricțiuni foarte serioase în schimburile internaționale.

Descrierea de mai sus asupra mecanismului plăților internaționale cu regim de etalon aur și bilet convertibil și asupra evoluțiunii dela acest regim la acel al schimbului eratic și apoi al reglementării operațiunilor de devize, nu este o expunere abstractă a unui sistem teoretic. Ea înfățișează, schematic, calvarul celor

32. Aceasta presupune prohibirea importului pentru anumite produse, cele de lux de pildă, stabilirea unei ordine de preferință în importurile admise: materii prime și produse de primă necesitate mai întâi, operațiuni în care stabilirea obiectivă a principiilor și a normelor de aplicare este foarte anevoioasă.

mai multe monede din lume, în ultimii cincisprezece ani³³ înainte de războiul actual³⁴ și regimul legal în care se găesc azi — cu deosebiri de măsură, firește — aceste monede, printre care se înscrie chiar lira sterlină.

Înlăturarea treptată a restricțiilor cu caracter monetar enumerate mai sus, ca și a acelor care stăpânesc schimburile internaționale, de care am vorbit în paragraful precedent, a fost și ea, țelul acțiunii internaționale ce s'a produs dela 1931—1939³⁵ și este, și azi, unul din scopurile urmărite de autorii rezoluțiilor dela Bretton Woods.

*

* *

Explicațiunile noastre din ultimele două paragrafe dau o imagine succintă, dar completă, credem, asupra mecanismului schimburilor internaționale și condițiilor de lichidare ale creanțelor izvorând din aceste schimburi precum și asupra evoluției care a dus dela sistemul de altădată, libertatea schimburilor și etalonul-aur, la cel de azi; restricțiuni în schimburile internaționale și reglementarea plăților externe³⁶.

33. Calvar trăit de multe din ele — printre care și leul nostru — și dela 1919 la 1931, cu scurte perioade de îndreptare, stabilizare legală și bilet convertibil, ca aceea dintre 7 Februarie 1929, stabilizarea legală a leului și 17 Mai 1932, instituirea controlului devizelor în România.

34. Vezi *supra*, p. 80 și urm..

35. Nu ne oprim asupra moratoriului extern, adică asupra unei dispozițiuni legale de ordin intern, care nu împiedecă pe debitor să-și îplinească obligațiunile față de creditorul străin, cum se crede adeseori, dar refuză acestuia mijloace de urmărire silită a debitorului său, care ar înțelege să beneficieze de moratoriu.

Această măsură a fost practică de multe ori, altădată, în împrejurări ca acele care duc azi la instituirea reglementării plăților în străinătate. Ea a intervenit, însă, mult mai rar, în ultimii ani, fiindcă este, în general, mai supărătoare și mai puțin eficace decât reglementarea.

36. Nu am ezitat să ne oprim o clipă asupra acestor chestiuni.

Se mai cuvine, numai, pentru deplina înțelegere a atitudinii Conferinței dela Bretton Woods, în ce privește suprimarea restricțiilor, de care ne ocupăm mai departe, să punem în evidență un ultim aspect al acestei probleme.

Măsurile de restricțiune enumerate mai sus, atât cele în domeniul schimburilor internaționale, comerciale sau altele, cât și cele în domeniul monetar, au devenit, în mai toate țările, cum am mai spus-o în treacăt³⁷, tot atâtea elemente de agravare serioasă³⁸ a protecționismului, a cărui întindere și nivel a atins limite pe care nimeni nu le-a crezut posibile altădată³⁹. La adăpostul situațiunii excepționale și nevoilor de războiu s'a născut, astfel, în opinia publică, o tendință de autarkie și s'au creat sau desvoltat industrii fără temeiu serios de existență — chiar în țări ca Franța, de pildă, în care autarkia nu era, ca în Germania, consecința unei atitudini politice. Această tendință a dus la izolarea economică a națiunilor și la restrângerea considerabilă a comerțului mondial, în ultimii ani, de care am vorbit mai sus⁴⁰.

Problema restricțiilor, care a preocupat opinia internațională în ultimii cincisprezece ani — am spus-o de mai multe ori — a fost pusă în conferința dela Bretton Woods și va mai apare, fără îndoială, de multe ori, de aci încolo, mai înainte de a fi primit o soluție definitivă. Era absolută nevoie, credem, să cunoaștem exact restricțiunile de care este vorba și împrejurările în care au fost instituite, spre a putea aprecia cum și când se va ajunge la înlăturarea lor.

37. Vezi *supra*, p. 118-119.

38. Restricțiunile, de tot felul, impuse comerțului exterior, intervențiunea administrației, sub diferite forme, formalismul birocratic, dificultățile de plată a mărfurilor importate, rezultat al reglementării plăților în străinătate, constituie, fără nicio îndoială, o frână pentru import mult mai eficace decât ar fi o sporire, chiar de oarecare importanță, a nivelului taxei vamale. Unanimitatea importatorilor confirmă acest lucru.

39. Prin jocul diferitelor taxe și sarcini puse, sub diferite titluri, asupra mărfurilor care intrau în țară, pentru unele din ele, la anumite momente, nivelul protecției a atins, la noi, 300—400%!

40. Vezi *supra*, p. 90.

Alături, sau din cauza tendințelor de autarkie s'a dezvoltat în toate țările și economia dirijată⁴¹, care a creat situațiuni noi de care, firește, nu se va putea să nu ținem seama, în ziua când, la încetarea ostilităților, vom avea să statornicim așezarea economică de pace a lumii.

Iată de ce, oricât de evidentă ar fi, pretutindeni — în Germania chiar⁴² — reacțiunea contra apăsării, ca să nu zicem tiraniei, autorității în activitatea economică, întoarcerea la libertate, descătușarea vieții economice și înlăturarea restricțiunilor nu se vor putea produce odată.

41. Economia dirijată se poate concepe fără preocupări de autarkie: cazul politicii de *New-Deal* a Președintelui Roosevelt, dela 1933 încoace. O politică de autarkie, însă, nu se poate concepe într'un regim de liberalism economic. Ea cere, neapărat, o intervențiune energetică a Statului, care merge, în fapt, până la o întinsă dirijare a vieții economice.

42. Dificultățile pe care le ridică, în mod firesc, diriguirea vieții economice în măsura, nebănuită vreodată, pe care această diriguire a atins-o azi în Germania, birocrațismul la care a dat naștere, stânjirile pe care le produce în desfășurarea activității individuale și în folosirea puterii creatoare a acestei activități, nemulțumirile pe care le provoacă, în mod fatal, o asemenea politică, atingerea pe care asemenea nemulțumiri o poate aduce autorității — devenită responsabilă, fără voința ei uneori, de lipsuri pe care nu le poate împlini sau de greșeli pe care nu le poate evita — au creat în ultimul timp în Germania o reacțiune serioasă în contra „planificării excesive“ — „*die Hyperorganisierung*“ — la care s'a ajuns, cel puțin în anumite domenii.

Această reacțiune tinde și acolo către limitarea acțiunii Statului, către o descătușare a vieții economice și reșezarea inițiativei și răspunderii individuale la locul ce li se cuvine.

Intr'o conferință, care a stârnit mult interes, ținută nu de mult la Viena, profesorul Hunke, președinte al „*Werberat*“-ului german, vorbind de situațiunea întreprinderilor particulare și de raporturile dintre Stat și vieța economică, recunoaște necesitatea absolută a proprietății individuale și a întreprinderilor private și nevoia de a limita acțiunea Statului.

„Recunoaștem, spune, între altele, profesorul Hunke, acțiunea și inițiativa personalității economice ca putere hotărâtoare în vieța economică“, rolul Statului este să îndrumeze, nu să administreze. *Staat*

Autorii rezoluțiilor dela Bretton Woods nu puteau, firește, nesocoti această realitate.

SECȚIUNEA II

Rezoluțiunile Conferinței dela Bretton Woods și reducerea restricțiilor

Am arătat mai sus, cu prilejul cercetării mecanismului schimburilor internaționale și împrejurărilor care au dus dela libertatea foarte largă a acestor schimburi — până chiar după războiul din 1914—1918 — la regimul de gravă încătușare instituit în ultimii cincisprezece ani, că o țară chiar doritoare de a păstra un regim de libertate nu se poate sustrage multă vreme înrâuririi pe care o exercită, asupra poziției sale în schimburile internaționale, restricțiunile instituite în alte țări⁴³.

Ca și în materie de stabilizare monetară, înlăturarea sau cel puțin atenuarea restricțiilor impune, deci, o acțiune de înțelegere, de colaborare, pe plan internațional.

Am enumerat mai sus numeroasele încercări făcute de Consiliul și Comitetul Economic al Societății Națiunilor, dela 1922 la 1939, spre a înfăptui o asemenea colaborare⁴⁴. Rezultatele au fost destul de reduse⁴⁵.

În aceste condițiuni, este firesc ca aceeașe n'au putut realiza eri atâtea încercări de acțiune internațională, timp de peste cincisprezece ani, nu vor putea înfăptui mâine conducătorii „Fondului“ pretutindeni și dintr'odată, chiar dacă, cum nădăjduim, suferințele grele pricinuite de războiul actual vor face să apară, cu mai

und Wirtschaft, în *Süd-Ost Echo*, Budapesta și Viena, din 15 Octombrie 1943).

Asupra problemei liberalismului și intervenționismului în așezarea economică de mâine a lumii, vezi și articolul nostru, intitulat „Tendențele actuale în așezarea economică a lumii“, în *Analele Economice și Statistice*, Ianuarie—Martie 1944, în deosebi, p. 48 la 53.

43. Vezi *supra*, p. 115, nota 14.

44. Vezi *supra*, p. 107.

45. Vezi în această privință, o foarte interesantă publicațiune recentă a Secțiunii economice, financiare și tranzit a Societății Națiu-

multă putere ca altădată, deșertăciunea agresiunii și necesitatea unei colaborări pacinice între popoare.

Suprimarea sau atenuarea restricțiilor în schimbul internațional de mărfuri este, fără îndoială, după declarațiunile citate mai sus⁴⁶, ale expertului american D. Harry White, țelul urmărit de Conferință. El nu va fi realizat, însă, decât treptat, pe măsura ce se vor fi înlăturat turburările adânci pricinuite de războiu.

De asemenea nu este, deci, vorba de reducerea tarifelor vamale sau de suprimarea imediată a restricțiilor cantitative: prohibițiuni, contingente. Asupra ultimelor măsuri însă — de a căror existență se leagă adeseori o atitudine discriminatorie față de diferite națiuni — va trebui să se exercite prima acțiune de descătușare a comerțului exterior.

Acceași observațiune în ce privește restricțiunile privind lichidarea creanțelor internaționale și raporturile monetare.

Programul experților anglo-americani și rezoluțiunile dela Bretton Woods tind, fără îndoială, la restabilirea unui sistem monetar internațional, care să pună capăt izolării monetare a celor mai multe țări, în clipa de față. Controlul național al devizelor este, fără îndoială, negațiunea însăși a unui asemenea sistem. Suprimarea controlului este, deci, una din condițiunile reușitei planului monetar.

Pentru a atinge acest scop, în concepțiunea anglo-americană, restricțiunile urmează să fie înlăturate îndată ce o țară va avea certitudinea că și fără ele este în stare să-și echilibreze balanța de plăți, deci să-și asigure stabilitatea monetară, fără a face apel în mod excesiv la mijloacele „Fondului monetar“.

nilor, apărută în 1942, sub titlul *Commercial Policy in the interwar period: international proposals, and national policies*. (L. a. F. 1942, II, A. 6), care face istoricul relațiilor comerciale internaționale în această perioadă și analiza cauzelor succesului sau insuccesului încercărilor de înțelegere care s'au făcut.

46. Vezi *supra*, p. 62.

Cele mai multe țări însă, cel puțin în primii ani după războiu, nu se vor găsi în această situațiune. Multe din țările semnatare ale Acordurilor de la Bretton Woods, printre care Marea Britanie, în primul rând, au datorii în străinătate foarte importante, din care o parte cel puțin pe termen scurt. Retragera imediată a acestor capitaluri, posibilă în ziua în care s'ar suprima controlul de care am vorbit mai sus în ce le privește⁴⁷, ar crea, în balanța de plăți a acestor țări, un dezechilibru pe care mijloacele „Fondului monetar“, instituit, cum am arătat, tocmai spre a interveni în asemenea caz, nu l-ar putea acoperi.

În fața acestei situațiuni, s'a ajuns la un compromis. Suprimarea restricțiunilor monetare rămâne „scopul ultim“, către care tind rezoluțiunile dela Bretton Woods. Se va păstra, totuși, controlul în ce privește mișcările de capital de care am vorbit mai sus, controlul urmând să fie înlăturat pentru celelalte plăți derivând din operațiuni curente: import, export, plată de servicii, etc.

Se naște, însă, o întrebare: în ce măsură libertatea pentru aceste operațiuni este ea compatibilă cu controlul mișcărilor de capital.

Este știut într'adevăr, că unul din mijloacele prin care, într'un regim de control de devize, se poate ajunge la evaziune de capital național sau retragere de capitaluri plasate, este diminuarea valorii exportului sau exagerarea valorii importului, diferența urmând să fie afectată unei mișcări de capital. În momentul în care vom renunța la controlul plăților derivând din import și export, mai poate fi eficace controlul pe care vrem să-l păstrăm asupra mișcărilor de capital? Problema rămâne deschisă.

*

* *

Chestiunea suprimării sau reducerii restricțiunilor care au încătușat schimburile internaționale nu are numai

47. Vezi *supra*, p. 124 și urm..

un caracter tehnic. Pe deasupra preocupărilor tehnice, se desprinde în tendințele Conferinței ceva mai mult, o atitudine de principiu, de orientare generală: liberarea treptată a vieții economice din îngrădirile ce i-au impus autarkia și economia dirijată.

Constatarea este importantă, fiindcă problema depășește, cu mult, preocuparea tehnică, cadrul vieții materiale a societății sau individului, spre a se așeza pe un plan mai înalt.

Ajungem, astfel, să punem în discuție toată problema reglementării în viața economică și socială și, față de întinderea tot mai accentuată a intervenției Statului, să definim locul ce se cuvine individului, în așezarea de mâine a societății, și raporturile dintre acesta și Stat.

În zilele noastre, când ideea de economie dirijată se bucură de o deosebită favoare, când la adăpostul nevoilor morale și materiale create de război sau de pregătirea lui, etatizarea vieții economice a Europei a luat proporțiuni așa de întinse, intervențiunea Statului poate să apară pentru mulți ca singura metodă capabilă să asigure echilibrul și buna funcționare a mecanismului economic și satisfacerea interesului general.

Și totuși, oricât de surprinzător ar părea acest lucru, azi — într'o lume stăpânită de ani de zile de o intensă și costisitoare propagandă în favoarea intervenției „statale” în toate manifestările individuale — trebuie să recunoaștem că regimul liberalist, care are la bază interesul individual, a putut să asigure, mai bine de un veac, în mod destul de mulțumitor, satisfacerea imensității nevoilor popoarelor civilizate, în cadrul intereselor generale ale societății, și ridicarea netăgăduită a nivelului de viață al omenirii.

Dela mașinile minunate care echipează industria modernă sau impunătoarele locomotive cu care se mândresc azi căile ferate, la puzderia de obiecte mărunte — unele chiar neînsemnate — pe care le folosim zilnic în gospodăria și în consumul nostru, dela masele enorme de alimente de primă necesitate — pâine, carne, etc. — care se vând zilnic în marile centre urbane ale lumii

— Londra sau New-York, Paris ori Los-Angeles — până la florile care aduc, în viforul iernilor noastre aspre, un strop din soarele Mediteranei, toate bunurile se produc, se transportă, se desfac apoi, la locul și în clipa în care este nevoie de ele, fără ca vreo voință sau vreo organizare centrală a-tot-puternică să conducă și să stăpânească această mișcare. Interesul individual și mecanismul prețurilor, prin jocul liberei concurențe, asigură, în condițiuni multumitoare, funcționarea unui număr considerabil de întreprinderi de tot felul, împrăștiate pe tot cuprinsul teritoriilor stăpânite de lumea civilizată, în cadrul unei vaste rețele de schimburi economice care se întind până în colțurile cele mai îndepărtate ale globului.

Este adevărat că sistemul a dat loc, adesea, la dificultăți serioase sau la abuzuri. Stăpânită numai de preocuparea interesului personal, activitatea individuală a luat, uneori, forme supărătoare pentru interesul general și a putut duce la rezultate de o vădită inechitate.

Față de această constatare și după o politică de intervențiune activă, urmărită pretutindeni — chiar în țările ce nu au adoptat forme totalitare — pe o scară tot mai întinsă, de câteva decenii încoace, nu ne vom putea întoarce la liberalismul școlii individualiste, care a caracterizat sfârșitul veacului trecut și primii ani ai veacului nostru. Oricât am fi de puțin stăpâniți de „mirajul economiei dirijate“, trebuie să recunoaștem că intervențiunea Statului este necesară sau oportună în numeroase momente ale vieții economice moderne.

Se pune, însă — și aici e nodul problemei — o chestiune de măsură. Până unde mergem?⁴⁸.

48. Comisariatul Prețurilor, la noi, a mers până la fixarea prețului: pentru „călcarea borului unei pălării“ sau pentru „ras capul“ ori „legat părul“ în saloanele de coafură (Deciziile Nr. 310 și 279, publicate în Monitorul Oficial, Partea I, Nr. 252, din 27 Octombrie și Nr. 216, din 15 Septembrie 1943).

Chestiunea a continuat să preocupe Comisariatul, care se temea, de sigur, că libertatea ce ar lăsa la „ras capul“ ar putea primejdui echilibrul economic al Țării. La 26 Iulie 1944, în zilele în care tru-

Controlul devizelor și necesitatea de a menaja disponibilitățile de mijloace de plată în străinătate au dus în toate țările, în ultimii ani, la restrângerea și chiar la suprimarea posibilității, pentru individ, de a părăsi țara.

Necesitatea de a economisi combustibilul sau materialul întreprinderilor de transport — căi ferate, autobuze — a dus la limitarea și uneori la oprirea deplasării chiar în interiorul țării.

Lipsa de hârtie sau nevoia de a menaja stocurile existente poate fi un pretext ușor pentru un guvern spre a opri aparițiunea unui ziar, ale cărui idei n'au darul să-i placă.

În sfârșit, preocupări demografice, sau urmărirea unor țeluri de eugenie, pot duce la măsuri restrictive privitoare la anumite manifestări individuale, la familie, la căsătorie și să pună, astfel, în joc laturile cele mai gingașe ale ființei și acțiunii omului.

În asemenea condițiuni, se naște firește întrebarea, chestiune de măsură, unde ne oprim? Până unde poate, până unde se cuvine să se întindă acțiunea Statului, în organizarea sau controlul activității economice și sociale?

Problema nu se pune azi, în plin război, în împrejurări care justifică, poate, îndrăzneala și impun resemnarea. Ea se va ridica, însă categoric, mâine, când nu va mai fi vorba să facem față la nevoile excepționale

pele Sovietice înaintau vijelios spre Centrul Moldovei, în care se juca, poate, soarta țării, „Delegația Interministerială a Guvernului“ reexaminează chestiunea „frizerilor“ și Comisariatul publică o nouă decizie (Decizia Nr. 490, Monitorul Oficial, Nr. 190, din 16 August 1944, Partea I, p. 6014/15).

Străin de orice gând de polemică, puteam să trecem peste acest exemplu. Semnalăm totuși, până la urmă faptul, mărunț fără îndoială, fiindcă el este mai mult decât un exemplu de atmosferă sau un pretext de ironie ușoară. El este expresia unei preocupări, unei stări de spirit de „dirijare“, cu orice chip și pretutindeni. Cu o asemenea stare de spirit nu se va ușura niciodată povara intervenției autorității, — neconținut și pretutindeni — care apasă așa de greu asupra activității tuturor, de câțiva ani încoace.

ale războiului, ci să clădim așezarea de pace a lumii.

Problema va trebui să se pună, atunci, fiindcă nu putem crede că omul, așezat în societate, a creat Statul, pentru ca să fie dus, mai curând sau mai târziu, la totala sa asuprire.

CAPITOLUL IV

Lichidarea plurilaterală a creanțelor și datoriilor internaționale

Cercetarea acestei chestiuni nu ne va reține prea mult. Ea a fost lămurită în primul paragraf al secțiunii întâi, din capitolul precedent, în care, cercetând mecanismul comerțului exterior și schimburilor internaționale, am arătat cum a evoluat, în ultimele decenii, acest mecanism de la regimul liberal în care funcționa altă dată, la regimul de economie dirijată în care este încadrat azi. Am arătat, cu acel prilej, cum lichidarea triumfiulară sau plurilaterală a creanțelor internaționale a fost înlocuită cu raporturi bilaterale și am descris întregul sistem de restricțiuni și reglementare în schimburile internaționale, care a fost instituit spre a face posibilă funcționarea acestui sistem de lichidare.

Preocupați, cum am mai spus, pe de o parte, să ușureze întoarcerea treptată la schimburile comerciale internaționale normale, pe de altă parte, să reducă, succesiv, restricțiunile monetare care stau azi în calea plăților internaționale, era firesc ca autorii rezoluțiilor de la Bretton Woods să recomande reluarea lichidării plurilaterale a creanțelor internaționale, care ar înlătura

consecințele supărătoare ale lichidărilor bilaterale, pe care le-am expus mai sus¹.

Atitudinea Conferinței corespunde, de altfel, cu aceea pe care au manifestat-o în mod constant în anii din urmă atât Statele Unite, Marea Britanie, cât și cele mai multe din Națiunile aliate precum și Consiliul economic al Societății Națiunilor.

Lichidarea triunghiulară sau plurilaterală a creanțelor și datoriilor internaționale este o condițiune esențială pentru funcționarea regimului de libertate în schimburile internaționale. Ea înlesnește schimburile de bunuri și servicii, permițând o bună funcționare a diviziunii internaționale a muncii și contribuind, astfel, la mărirea volumului de transacțiuni internaționale.

Lichidarea plurilaterală ușurează realizarea echilibrului balanței de plăți, nu, de cele mai multe ori, prin comprimarea datoriilor, a importului, de pildă, ci prin sporirea activului balanței: exportul de mărfuri în primul rând, și ajută, astfel, menținerea stabilității monetare. Simplul fapt al libertății de mișcare a soldurilor favorabile temporare sau permanente pe care le are o țară în relațiunile ei internaționale contribuie, hotărâtor, la această stabilitate.

Putința de utilizare liberă sau mai întinsă a soldurilor ne permite, contrar celor ce se întâmplă în sistemul bilateral, să vindem sau să cumpărăm oriunde, potrivit preocupărilor de preț, calitate sau tip pe care le avem, ceea ce duce la o mai bună valorificare a muncii și resurselor naționale și la o ridicare a nivelului general de viață al populației. Aceste avantagii derivă deopotrivă, din ameliorarea condițiilor de import, ca și din îmbunătățirea celor de export, orientarea importului sau a exportului ne mai fiind legate de putința de plată a mărfurilor cumpărate, sau de posibilitatea de întrebuițare a disponibilităților create prin export.

Lichidarea plurilaterală devine, astfel, o verigă din

1. Vezi *supra*, p. 118 și urm..

lanțul modalităților, care tind să sporească prosperitatea popoarelor, printr'o mai bună utilizare a puterii economice — resurse naturale, capacitate profesională, tradiție — a fiecăruia.

În afară de acest aspect, în primul rând tehnic, opoziția dintre înțelegerile bilaterale și cele plurilaterale mai are un alt aspect, mai larg, care ridică problema pe un plan mai înalt, cu caracter economic, dominat covârșitor, însă, de pozițiuni politice. Este vorba de atitudinea ce luăm în organizarea raporturilor economice dintre popoare, atitudine în care se descoperă opozițiunea între două concepțiuni; una tinde către reluarea unor relațiuni comerciale cât mai întinse, între toate popoarele lumii, cu aplicarea largă a „clauzei națiunii celei mai favorizate“; alta încearcă să clădească un sistem de înțelegeri bilaterale sau plurilaterale restrânse, sistem de pacte regionale sau regimuri preferențiale cu înlăturarea sau cel puțin restrângerea jocului acelei clauze.

Problema a fost statornic actuală timp de zece ani aproape înainte de începerea războiului și este încă actuală, datorită discuțiunilor sau planurilor de viitor care s'au produs în timpul războiului atât în tabăra Națiunilor Unite de o parte, cât și în aceea a Puterilor Axei de alta.

Încercările de grupări economice în centrul și Sud-Estul Europei ce au avut loc între 1932 și 1939, aparițiunea și desvoltarea regimului preferențial în acordurile economice încheiate în această perioadă, Acordurile Imperiale încheiate între Anglia și Dominionale la Ottawa în August 1932, Conferința economică a Franței metropolitane și a Franței de dincolo de mări, dela Paris, în Decembrie 1934 și Aprilie 1935, discuțiunile care au avut loc asupra condițiunilor aplicării „clauzei națiunii celei mai favorizate“ în prezența acestor tentative sau realizări, în sfârșit recomandările Consiliului Economic al Societății Națiunilor — care a continuat să se întrunească și în timpul războiului — în favoarea unei intime colaborări internaționale, alături de concepția germană de spațiu vital (Lebensraum) și proiectele de eco-

nomie pe spații mari (Grossraumwirtschaft) constituie dovada existenței dualității de concepțiune de care vorbeam mai sus.

Cercetarea acestei probleme depășește cadrul lucrării de față. Dat fiind deosebita ei importanță în momentul când se discută noua așezare politică și economică a lumii, ea merită desigur o examinare serioasă. Nădăjduim că o vom putea face cu alt prilej, în momentul când vom fi în măsură să cunoaștem principiile pe care are să se întemeeze acea așezare și soluțiunile ce se propun pentru realizarea ei.

CAPITOLUL V

Banca Internațională de Reconstrucție

SECȚIUNEA I

Nevoia unei bănci de reconstrucție

Am arătat în capitolul consacrat cercetării „Fondului monetar internațional“ că acest fond este un instrument de credit, menit să slujească ca mijloc de acoperire al deficitului ce se poate produce în balanța de plăți a unei țări.

Am precizat, însă, că el nu servește decât pentru deficitul ce s'ar naște temporar sub înrâurirea unor împrejurări trecătoare, excepționale.

Disponibilitățile „Fondului“ nu joacă în cazul când deficitul este datorat — cazul țărilor tinere în curs de echipare economică — structurii economice a unei țări și nevoilor de investițiuni menite să creeze mijloace de producție și exploatare, care să ducă, mai curând sau mai târziu, la echilibrarea balanței de plăți a acelei țări.

Mijloacele „Fondului“ nu joacă, deasemenea, pentru acoperirea nevoilor de refacere, investițiuni, necesare în urma distrugerilor sau dezorganizărilor pricinuite în cele mai multe țări, de război și urmările lui.

Asemenea nevoi se pot acoperi, în mod normal: fie prin posibilitățile de credit, de finanțare, ce se găsesc în cuprinsul fiecărei țări interesate, credite interne;

fie prin împrumuturile pe care asemenea țări le-ar putea face, printr'o înțelegere directă, pe una sau alta din piețele străine care ar avea capitaluri disponibile: împrumuturi externe.

Primul mijloc, creditul intern, nu poate juca decât un rol relativ limitat, cu atât mai restrâns cu cât distrugerile, a căror refacere creează nevoia de credit, sunt mai importante.

Apelul la piețele străine ar putea da, desigur, mai mult decât apelul la creditul intern. Diminuarea capacității economice, cel puțin temporare, a țărilor care au suferit din cauza războiului și riscul legat, în orice împrejurare, de asemenea operațiuni pot constitui, însă, împiedicări serioase pentru o operațiune care s'ar face cu tehnica cunoscută a împrumuturilor externe contractate pe una sau mai multe piețe.

În asemenea condițiuni, țările încercate de război pot întâmpina dificultăți mari, în realizarea împrumuturilor de care vor avea nevoie, ceea ce ar primejdui sau, cel puțin îngreuna, refacerea lor economică.

Conferința monetară dela Bretton Woods nu putea trece fără a se opri peste o asemenea constatare.

Stabilitatea și buna rânduială monetară presupun, într'adevăr, alături de ordinea politică și socială, buna rânduială economică. Fără un efort serios și eficace de restaurare și rânduială în viața economică, orice încercare de restaurare monetară este iluzorie.

Dacă este așa, era firesc ca autorii rezoluțiilor dela Bretton Woods să prevadă crearea unui organism chemat, nu, firește, să răspundă la toate nevoile de credit ale țărilor participante, nu să înlătore apelul la creditul intern sau la creditul străin direct, după normele cunoscute, dar să împlinească acele nevoi care nu s'ar acoperi prin mijloacele de mai sus, sau să procure celor interesați un sistem de garanții care să le înles-

nească acestora operațiunile directe ce ar putea face.

Din această dublă preocupare — participare la credite directe necesare țărilor interesate sau garantarea creditelor pe care le-ar obține aceste țări pe alte căi — a ieșit Banca Internațională pentru Reconstrucție prevăzută de rezoluțiunile ce examinăm.

Acest dublu rol al Băncii, a cărei creare a fost hotărâtă la Bretton Woods, apare și din numele ce i s'a dat. Desemnată la început ca „International Bank for Reconstruction and Development“ (J. B. R. A. D.) ea capătă, până la urmă, numele de „International Guarantee and Investment Corporation“, adică Societate internațională de credit de investiții și garanții.

*

* *

Ideia creierii unei bănci internaționale nu este, nici ea¹, o idee nouă. Ea a apărut de nenumărate ori în istoria financiară internațională a ultimelor decenii.

Nu este vorba aci de proiecte — ca acela al profesorului Julius Wolff dela Universitatea din Breslau, supus Conferinței monetare dela Bruxelles, în 1892, sau al Ministrului italian Luigi Luzatti, publicat la Viena în Noemvrie 1907, în Neue Freie Presse, reapărut, în 1914, la Congresul Internațional al Camerelor de Comerț dela Paris — care prevedeau, în primul rând, fie crearea de monede sau instrumente de plăți internaționale, fie o colaborare între băncile de emisiune cu scopuri monetare. Rezoluțiunile dela Bretton Woods nu prevăd, cum am mai spus² crearea unor asemenea monede, nici nu organizează colaborarea între băncile de emisiune ale țărilor interesate.

Nu este vorba nici de proiecte, care, ca și creațiunea Băncii Reglementelor Internaționale (B. R. I.) dela Bâle, hotărâtă în Iunie 1929, de planul Young, ur-

1. Vezi *supra*, p. 47.

2. Vezi *supra*, p. 24 și urm..

măreau un scop definit și special: rezolvarea problemei Reparațiilor, prevăzute de Tratatul dela Versailles din 28 Iunie 1919.

Este vorba de proiecte care urmăresc, ca și acordurile dela Bretton Woods, reconstrucția lumii și crearea unui organism bancar internațional care să asigure această reconstrucție și dezvoltarea viitoare a țărilor sau regiunilor restaurate. Așa sunt, între altele, proiectele: Delacroix (1920), Ter Meulen (1920—1922) sau planul D-lui Hans Heymann, Die Völkerbank, Berlin 1922³.

SECȚIUNEA II

International Guarantee and Investment Corporation
(I. G. A. I. C.).

Organizare, operațiuni

Capitalul Băncii a fost fixat, ca și al „Fondului monetar“, la 10 miliarde dolari U. S. A., împărțit în 100.000 acțiuni, a 100 mii dolari fiecare. Din această sumă:

3. Vezi MENDES FRANCE (P.), *La Banque Internationale*, Librairie Valois, Paris, 1930, p. 21 și urm. D-l Mendès a fost membru al delegațiunii Generalului de Gaulle, la Conferința monetară din Bretton Woods.

Se mai poate cita, în cadrul acțiunilor internaționale chemate să asigure sau, cel puțin, să ușureze realizarea sau restabilirea echilibrului economic și monetar al unei țări, intervențiunea în favoarea câtorva State — ca Austria, Ungaria, Bulgaria, etc., — făcută între 1920 și 1938 de Societatea Națiunilor.

Asupra acestei acțiuni se pot consulta dările de seamă periodice asupra activității Societății Națiunilor și rapoartele speciale întocmite de serviciile dela Geneva. O publicațiune recentă a Secțiunii Economice, Financiare și Tranzit, apărută la Geneva, în Martie 1944, sub titlul *The League of Nations reconstruction schemes in the inter-war period*, dă în 161 de pagini, o expunere a acestei acțiuni.

România a făcut și ea, în 1932, unele demersuri în vederea unei asemenea colaborări. Ele au fost părăsite în 1934, fără să se fi ajuns, între timp, la o înțelegere. Vezi în această chestiune p. 125 la 132, în publicațiunea citată mai sus.

8,8 miliarde s'au subscris de cele 44 țări care au participat la Conferință, restul de

1,2 miliarde urmând să fie subscris de țările neutre și, eventual, de țările foste inamice în momentul Conferinței.

Cotele de participare sunt, în general, aceleași ca cele stabilite pentru „Fondul monetar“.

Fixarea cotelor de participare la Bancă nu a stârnit discuțiuni așa de vii ca fixarea cotelor la „Fond“. Preocupate de riscul legat de operațiunile de credit sau garanții ce va face Banca, unele țări, care ceruseră sporirea cotei la „Fond“, din motivele expuse mai sus⁴, stăruiau pentru o participare mai mică la Banca de reconstrucție.

Singura țară care a subscris la capitalul Băncii simțitor mai mult decât la „Fond“ sunt Statele Unite, cu 3.175 milioane dolari la Bancă, față de 2.750 milioane dolari la „Fond“, dovadă de largă înțelegere pentru colaborarea internațională⁵, dată de această țară.

4. Vezi *supra*, p. 65.

5. Dăm, mai jos, tabloul subscrierilor la Bancă, alături de acel al subscrierilor la „Fond“ (în milioane de dolari U. S. A.).

I. Primele zece țări	Bancă	„Fond“		
1. U. S. A.	3.175	2.750		
2. Anglia	1.300	1.300		
3. U. R. S. S.	1.200	1.200		
4. China	600	550		
5. Franța	450	450		
6. India	400	400		
7. Canada	325	300		
8. Olanda	275	275		
9. Belgia	225	225		
10. Australia	200	200	8.150	7.650
II. Celelalte 34 țări		650		1.150
III. Subscrieri viitoare		1.200		1.200
Total . . .		10.000		10.000

(*Schweizerische Handelszeitung*, din 27 Iulie 1944).

Cotele subscribe se plătesc 10% în aur, restul în mijloace de plată naționale.

Din suma subscrisă, 20% urmează a se vărsa îndată ce Banca își va începe efectiv activitatea, restul ulterior, la cererea Băncii, pe măsura nevoilor.

*

* *

Operațiunile Băncii sunt, cum am spus, de două feluri.

Întâi, credite directe, din mijloace proprii, în cazurile când țările interesate nu și-ar putea procura asemenea credite pe diferite piețe, în condițiuni normale. Banca nu stânjenește deci operațiunile obișnuite ale băncilor particulare existente.

Aceste credite urmează să fie limitate la 2 miliarde, din cele 10 miliarde capital global.

Apoi acordarea de garanții, parțiale sau integrale, pentru creditele pe care țările interesate și le-ar procura dela alte instituțiuni.

În primele proiecte de organizare, garanțiile ce urmau să fie acordate de Bancă se puteau ridica până la de patru ori suma neutilizată pentru credite directe, adică (4×8) 32 miliarde de dolari, cifră, de sigur, foarte însemnată.

Cu prilejul desbaterilor care au avut loc asupra acestei chestiuni, s'a accentuat pericolul de inflațiune de credit care rezulta din această dispozițiune. Până la urmă, s'a hotărât ca garanțiile pe care le va asuma Banca să nu depășească restul ce nu a fost afectat creditelor directe, adică 8 miliarde de dolari.

Misiunea principală a Băncii este, deci, în primul rând, nu acordarea de credite directe, ci acordarea de garanții; 8 din 10 miliarde dolari, capitalul Băncii, sunt afectate acestui scop:

Operațiunile de credit, prevăzute mai sus, urmăresc :

să ajute țările participante să repare distrugerile provocate de războiu și consecințele lui⁶;

6. În cadrul acestei preocupări se așează o instituțiune, creată anterior conferinței monetare internaționale dela Bretton Woods și de care nu a avut să se ocupe Conferința, care are, însă, de scop și ea să sprijine primele eforturi de refacere ale țărilor sau regiunilor încercate de război. Această instituțiune este U. N. R. R. A., *United Nations Relief and Rehabilitation Administration*. Administrația de ajutor și restaurare a Națiunilor Unite.

Ideia de ajutorare, „relief“, care stă la baza organizării U. N. R. R. A. nu este o idee nouă. Ea își găsește legătură cu trecutul în activitatea unor organizațiuni asemănătoare care au funcționat — cu concursul guvernelor Statelor aliate și asociate, Statele Unite și Marea Britanie în primul rând — în timpul războiului din 1914—1918 sau, după încetarea acestuia, dela 1919 la 1923. Vezi asupra acestei activități o publicațiune a Comitetului Economic, Financiar și Tranzit al Societății Națiunilor, apărută, la Geneva, în primăvara 1943: *L'oeuvre de secours 1919—1923. Livraisons en nature et emprunts* (1943, II A. 1).

Opera de ajutorare a Europei în timpul și după războiul din 1914—1918, a luat naștere și s'a realizat, în cea mai mare parte, din inițiativă și cu mijloace americane. U. N. R. R. A. a fost creată și organizată de Statele-Unite.

În Decembrie 1942, Președintele Roosevelt dădu D-lui Herbert Lehmann, fost guvernator al New-York-ului, însărcinarea să înceapă o acțiune de ajutorare în Europa, în felul celei ce se înfăptuise în cursul trecutului război mondial. Câteva luni mai târziu, în vara 1943, organizațiunea înjghebată de D-l Lehmann a fost în măsură să distribue, în teritoriile ocupate ale Africei de Nord: alimente, îmbrăcăminte, medicamente și combustibil.

Chestiunea ajutorării Europei a fost reluată în Mai 1943, într'o conferință ținută la Hot Springs (U. S. A.) — stațiune termală creată de Președintele Roosevelt — în care s'a discutat, în deosebi, problema reorganizării producției agricole în ținuturile devastate.

La 9 Noembrie 1943 se creează, printr'un acord semnat la Washington de reprezentanții celor 44 națiuni aliate și asociate, U. N. R. R. A.

Conducerea U. N. R. R. A.-ei este încredințată:

unui Comitet executiv, compus din patru membri, delegați ai celor patru mari Puteri aliate: Statele-Unite, Marea Britanie, U. R. S. S. și China;

unui Consiliu, compus din delegații celor 44 națiuni aliate sau asociate, semnatare ale acordului din 9 Noembrie 1943, care se întrunesc în Organizația are două Comisiuni consultative: una pentru Europe și una pentru cel puțin două ori pe an și decide cu majoritate.

să ajute trecerea dela economia de războiu la economia de pace; în sfârșit,

să înlesnească, la nevoie, echiparea economică a acestor țări, să sporească capacitatea lor economică și, prin aceasta, să ridice nivelul general de viață al maselor.

Creditele și garanțiile se acordă numai țărilor participante la Fond.

ropa, alta pentru Extremul Orient. O a treia comisiune reunește delegații țărilor care pot livra alimentele și mărfurile de care este nevoie.

Activitatea organizației este sprijinită de comitete regionale tehnice, care au ca misiune constituirea și distribuirea stocurilor de mărfuri necesare, asistență medicală, procurare de unelte și mașini în vederea reluării producției, restabilirea serviciilor de utilitate publică: apă, electricitate, transporturi în comun, etc.

Repatrierea populațiilor deportate sau duse la lucru în alte țări poate face, și ea, obiectul activității U. N. R. R. A-ei.

Realizarea unui program așa de întins, și ca obiect și ca teritorii, presupune firește mijloace foarte însemnate. După un calcul făcut anul trecut, se socotea că va fi nevoie, pentru primele șase luni, de 45 milioane de tone mărfuri, din care jumătate urmau să fie aduse de dincolo de ocean, ceea ce reclamă o încărcătură de 1400 de vase, a câte 10.000 tone.

Finanțarea acestei vaste operațiuni, evaluate la vreo 2 miliarde și jumătate de dolari — sumă apropiată de aceea cheltuită în opera de ajutorare din 1914—1923 — ca și a celor viitoare, reclamă sume considerabile. Ele urmează să fie procurate printr'o contribuție de 1% din venitul național al țărilor semnatare ale Acordului din 9 Noembrie 1943, în anul 1942—1943. Contribuția țărilor, care au suferit ele înșile de război, ar urma să se fixeze ținându-se seama de situațiunea de fapt a fiecăreia.

Țările neutre ar putea contribui, și ele, la alimentarea fondurilor necesare acțiunii U. N. R. R. A-ei. Suedia a făcut un vărsământ de 100 milioane Coroane suedeze, destinat ajutorării Norvegiei.

Ajutoarele urmează să se acorde după nevoile fiecărei regiuni, fără considerațiuni de rasă, religione sau orientare politică.

Reprezentanții U. N. R. R. A-ei au să sosească în regiunile unde ajutorul lor este necesar, pe cât posibil, îndată ce administrațiile civile se substituie celor militare și urmează să primească sprijinul acestora din urmă, spre a păși, neîntârziat, la acțiunea de ajutorare.

Rămân de stabilit condițiunile unei colaborări eventuale cu organizațiunile de asistență, naționale și internaționale, existente — Cru-

În cursul desbaterilor asupra activității Băncii s'a ridicat chestiunea întrebuintării fondurilor împrumutate dela Bancă. Adeseori, în trecut, acordarea unui împrumut era legată de obligațiunea impusă țării împrumutate să utilizeze, pentru cumpărare de mărfuri, în țara împrumutătoare, o parte dacă nu chiar totalitatea împrumutului. O asemenea clauză reduce, firește, libertatea de mișcare a țării ce se împrumută, în ce privește volumul, natura și prețul mărfurilor ce ar avea să cumpere. În cazul Băncii de reconstrucție, existența unei asemenea clauze ar fi putut crea o discriminare supărătoare între țările participante în ce privește puțința acestora de a vinde mărfuri țărilor ce se împrumută, ceea ce nu cadra cu spiritul de colaborare internațională, care domină toate rezoluțiunile Conferinței dela Bretton Woods.

Legătura între Bancă și piețele țărilor participante se asigură prin intermediul băncilor de emisiune ale acestora sau altor instituțiuni oficiale.

Acordarea de credite va avea loc după norme obiective, în afară de considerațiuni cu caracter politic.

În sfârșit, în ce privește întinderea operațiunilor pe care le va putea face Banca, ea are, după cum rezultă din cifrele date mai sus, oarecare importanță. Mijloacele Băncii vor putea fi, totuși, întrecute de nevoile uriașe, în situațiunea de azi, ale țărilor ce au să-și re-

cea Roșie Internațională, de pildă — care au legături, personal și o experiență, care ar putea sprijini cu mare folos acțiunea U. N. R. R. A.-ei.

Așa cum reese din puținele informațiuni ce deținem, U. N. R. R. A. pare a fi mai mult o organizare de asistență decât o organizare economică, bazată pe prestațiuni sau angajamente reciproce. Cum însă, pe de o parte, nevoile la care U. N. R. R. A. va avea să facă față vor fi, de sigur, foarte mari și vor întrece, poate, posibilitățile de finanțare arătate mai sus, pe de altă parte, unele cel puțin din țările chemate să se bucure de sprijinul acestei organizațiuni, vor fi în măsură să ia angajamente pentru plata în viitor a prestațiunilor ce primesc, este probabil că U. N. R. R. A. va intra, din punct de vedere financiar, în tehnica adoptată de organizările de ajutorare ce au funcționat în timpul primului război mondial și va acoperi o parte din sarcinile ei, prin angajamentele pe termen ce vor lua, direct sau indirect, unele cel puțin din țările beneficiare.

facă gospodăria economică, așa de adânc zdruncinată. Va trebui, să intervină și aici, o serie de nevoi pentru a asigura cuvenita adaptare și o eșalonare, în timp, a efortului pentru satisfacerea lor. Pentru aplicarea acestor norme va juca de sigur un rol important și sfortarea pe care fiecare țară o va putea face spre a readuce, cu mijloace proprii, cel puțin un început de rânduială în gospodăria sa. De întinderea acestor sfortări va depinde, în bună parte, succesul colaborării internaționale ce va fi chemată să asigure Banca pentru reconstrucție.

*

* *

Nu avem detalii asupra organizării administrative a acestei bănci, asupra normelor de conducere și asupra acțiunii pe care vor putea să o exercite în această conducere reprezentanții țărilor participante. Este probabil că, în general, ele vor fi asemănătoare celor stabilite pentru „Fondul monetar internațional“ de care ne-am ocupat.

Sediul Băncii nu a fost încă fixat. Determinarea lui depinde de hotărîrea ce se va lua asupra sediului Fondului monetar. Se crede că sediul Băncii va fi la Londra sau în Statele Unite.

*

* *

Cu prilejul desbaterilor dela Bretton Woods s'a pus și problema Băncii Reglementelor Internaționale (B.R.I.) dela Bâle, care ar fi putut asuma, în parte cel puțin, rolul ce s'a fixat lui I.G.A.I.C.

Nu este locul să examinăm, aci, discuțiunea asupra atitudinii politice pe care ar fi avut-o B.R.I. în ultimii ani, cu deosebire în timpul războiului, discuțiune provocată, la Bretton Woods, de o rezoluțiune prezentată de delegațiunea norvegiană. Reținem, numai, că rezoluțiunile Conferinței prevăd lichidarea viitoare a Băncii Reglementelor Internaționale.

CAPITOLUL VI

Aplicarea rezoluțiilor Conferinței dela Bretton Woods

Momentul punerii în aplicare a rezoluțiilor dela Bretton Woods și începerea activității organelor a căror creare a fost hotărâtă de Conferință a făcut obiectul de discuție în deosebi între delegațiunile americane și britanice. Preocupată de reluarea imediată a exportului de produse americane, care vor fi cerute intens, în vederea refacerii Europei și regiunilor afectate de războiu, cea dintâiu ar fi dorit o acțiune imediată a „Fondului“, legată de restabilirea libertății, depline chiar, a comerțului mondial. Delegația britanică a făcut, însă, rezerve la instituirea unei asemenea libertăți imediat după încheierea păcii.

În ce privește organizarea Fondului și Băncii de reconstrucție, legată, cum am văzut, de prestațiuni însemnate din partea țărilor reprezentate la Conferință, ea nu e posibilă decât după ce acordurile dela Bretton Woods vor fi primit cuvenita consacrare legală, în legislația internă a fiecărei țări.

„Nu avem aci misiunea, a spus d. Morgenthau, Ministrul de Finanțe al Statelor Unite și președinte al Conferinței, în cuvântarea sa de deschidere¹ să întocmim

1. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1124, din 3 Iulie 1944.

înțelegeri obligatorii pentru vreo națiune; propunerile ce se vor formula urmează să fie supuse Guvernelor interesate pentru a fi acceptate sau respinse“.

Guvernele nu sunt, deci, legate de acordul dat rezoluțiilor dela Bretton Woods de către delegații lor la Conferință.

Membrii inițiali ai „Fondului“ vor fi țările reprezentate la Conferință, ale căror Guverne vor fi acceptat expres această calitate, până la 31 Decembrie 1945. Alte țări pot și ele dobândi calitatea de membre, în momentul și în condițiunile ce vor fi stabilite de „Fond“.

„Fondul“ urmează să-și înceapă activitatea îndată ce țări reprezentând 65% din capital vor fi exprimat, la Washington, adeziunea lor definitivă la rezoluțiile dela Bretton Woods, în niciun caz, însă, înainte de 1 Mai 1945.

Banca de Reconstrucție urmează să fie supusă acelorasi dispozițiuni.

Fondul ca și Banca vor beneficia, în locurile unde vor funcționa, de anumite imunități și privilegii fiscale.

Aceste instituțiuni vor putea stabili, în condițiuni ce urmează să fie precizate, colaborări cu alte organisme internaționale, în vederea împlinirii scopurilor fixate.

Modificarea dispozițiilor referitoare la „Fond“ este posibilă dacă propunerea de modificare întrunește 60% din voturile țărilor care dispun de 80% din totalul voturilor.

În împrejurări excepționale, membrii Comitetului executiv pot decide, în unanimitate, suspendarea activității „Fondului“, pentru o perioadă care nu va depăși 120 de zile.

CAPITOLUL VII

Problema aurului, în cadrul rezoluțiunilor Conferinței dela Bretton Woods

Proiectul de ordine de zi, supus Conferinței economice și monetare care s'a ținut la Londra, în Iunie-Iulie 1933¹, ultima mare conferință internațională înainte de războiul actual, prevedea un întins program de debateri asupra problemei aurului și funcționării etalonului-aur.

Problema aurului, ca obiect de negociere expresă, nu a figurat, după cât știm, pe ordinea de zi a debaterilor dela Bretton Woods.

Și totuși, atitudinea luată în nenumărate rânduri, dela 1939 încoace, de reprezentanții oficiali ai Puterilor Axei — ai Germaniei în primul rând — în ce privește rolul aurului în viitoarea așezare monetară a lumii, divergențele ce s'au putut produce între experții americani și cei englezi asupra condițiunilor de întoarcere la etalonul-aur, în cursul discuțiunilor planurilor White și Keynes publicate în Aprilie 1943², preocupările țărilor producătoare sau deținătoare de aur asupra între-

1. Vezi *supra*, p. 91 și urm. .

2. Vezi *supra*, p. 4-5.

buintării viitoare a disponibilităților lor de metal galben, în sfârșit, grija țărilor care vor trebui să-și reorganizeze așezarea lor monetară la încetarea războiului, au ținut neconținut, în anii din urmă, problema aurului, în ciuda războiului, pe primul plan al preocupărilor internaționale.

Este firesc, deci, chiar dacă această problemă nu a figurat, ca atare, în desbaterile dela Bretton Woods, să ne întrebăm ce atitudine rezultă din rezoluțiunile adoptate, față de aur.

Socotim că nu este prea greu să răspundem la această întrebare. Dacă rezoluțiunile pe care le examinăm nu prevăd clauze exprese de organizare tehnică monetară, dispozițiunile generale admise condiționează, totuși, indirect dacă nu direct, modalitățile de funcționare a aurului ca instrument monetar.

Nu este locul să încercăm să stabilim aci aceste modalități. Vom spune numai că, potrivit rezoluțiilor adoptate la Bretton Woods, etalonul aur rămâne un element de bază, în viitoarea așezare monetară a lumii.

*

* * *

În condițiunile actuale de informare este greu, dacă nu imposibil, să precizăm atitudinea opiniei în diferite țări sau grupuri de țări, față de pozițiunea monetară adoptată de Conferință. Ne vom mulțumi, deci, să expunem două atitudini interesante prin faptul că definesc pozițiunile extreme care se pot adopta în judecarea soluțiilor adoptate la Bretton Woods.

În discursul ținut, la 7 Iulie 1944, la Königsberg, d. dr. Walter Funk, Ministru al Economiei Naționale a Germaniei și Președinte al Băncii Reich-ului, învinuia Conferința dela Bretton Woods că încearcă restabilirea formei învechite a etalonului aur³.

3. Și, adăogă d-l Funk, întărirea hegemoniei economice americane asupra lumii (*Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1326, din 6 August 1944). „Moneda noastră, spune d. Dr. Funk — în termeni dictați

Pozițiunea conducătorului economiei germane se explică. Ea este ecoul unei concepțiuni mai vaste — care a stăpânit în anii din urmă politica Reich-ului și doctrina național-socialistă — aceea a organizării unei economii pe spații mari „Grossraumwirtschaft“, europene cel puțin — dacă nu chiar euro-africane — care trebuia să ducă, din punct de vedere monetar, la un fel de uniune monetară în interiorul acestui spațiu. În această uniune, marca — la un moment dat se spunea și lira italiană — avea să joace un rol predominant, ca instrument de plată inter european, destinat nu să înlăture monedele naționale ale țărilor înglobate în acest „spațiu“, dar să împlinească rolul pe care îl joacă în asemenea relațiuni au-

mai mult de preocupări de politică și propagandă decât de preocupări tehnice — este un bun național, nu un obiect de trafic internațional. Nu vom tolera ca valoarea monedei noastre să fie hotărâtă de un guvern străin sau de bancherii din Wallstreet și nu vom admite ca prețurile germane să fie stabilite la bursa de cereale din Chicago“. (*Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1225, din 19 Iulie 1944).

Refuzând negocieri sau discuțiuni internaționale asupra valorii monedei, Ministrul Economiei Reich-ului proclamă că această valoare derivă „din munca poporului și din autoritatea Statului“ (*Schweizerische Handelszeitung*, Nr. 29, din 20 Iulie 1944).

Exprimată în termeni mai puțin exclusivi, afirmarea este, de sigur, justă. Ea nu duce, însă, în mod necesar, nici la înlăturarea etalonului aur, nici la o așezare monetară nouă, ca aceea pe care o recomandă d. Dr. Funk, sau la etalonul-muncă, de care ne-am ocupat în introducerea cărții de față (*supra*, p. 6).

Am arătat mai sus, (p. 50), când ne-am ocupat de creditele internaționale ca mijloc de echilibrare a balanței de plăți și de stabilitate monetară, că echilibrul balanței și stabilitatea monedei nu sunt posibile „à la longue“, chiar dacă se oferă credite străine, decât dacă țara interesată face efortul necesar spre a realiza prin muncă — și prin buna folosire a resurselor sale naturale, firește — buna rânduială și prosperitatea economică înăuntru. Funcționarea normală a etalonului-aur se razimă, deci, și ea pe muncă.

În ce privește autoritatea Statului, ca element creator al valorii monedei, ideia este mult anterioară doctrinei național-socialiste și este departe de a fi străină condițiunilor de funcționare a etalonului-aur. Ea își găsește expresiunea în cunoscuta doctrină a „nominalismului“ sau „chartalismului“: „moneda este o creațiune a legii“, expusă în Germania, între alții, de F. Knapp, într'o lucrare foarte

rul⁴. Situațiunea politică și militară actuală a pecetluit definitiv soarta unor asemenea proiecte.

În conferința ținută, la Camera de Comerț din New-York, în primăvara anului acestuia, în legătură cu planurile monetare anglo-saxone care au servit de bază discuțiilor dela Bretton Woods, cunoscutul economist D. Benjamin M. Anderson, profesor la Universitatea din California, colaborator al D-lui Dewey, candidat la Președenția Statelor Unite, îmbrățișând opiniunea unora cel puțin din cercurile bancare americane, regretă că nu se revine la etalonul-aur în forma lui clasică.

Deci, în timp ce D-l Walter Funk își exprima părerea că rezoluțiunile Conferinței înseamnă întoarcerea la etalonul-aur, unele cercuri americane criticau faptul

cunoscută: *Die Staatliche Theorie des Geldes*, apărută, pentru prima dată la Leipzig, în 1905. Această lucrare — reeditată de mai multe ori dela 1905 încoace — ca și ideia ce o expune, a făcut obiectul unei foarte interesante polemici în ultimele decenii. (Vezi, între altele, BODIN, tratatul citat de noi în nota 17 dela pagina 164 la pagina 303 și următoarele ale aceluși tratat și lucrarea noastră: *Curs de Economie politică, I, Monedă, Credit, Schimb*, Cartea Românească, București 1931, p. 112 și urm.).

Nu este locul să discutăm aci temeinicia acestei doctrine; vom spune numai că chiar pentru cei ce o contestă, „metaliștii“, cursul legal pe care Statul îl conferă unei monede — adică atributul potrivit căruia un debitor se poate libera valabil față de creditorul său plătind cu acea monedă — este, fără îndoială, un element esențial în organizarea oricărui sistem monetar, deci și în organizarea etalonului aur.

Din cele de mai sus rezultă că munca poporului, care folosește o monedă, și autoritatea Statului, care îi atribuie curs legal, sunt caractere dominante ale oricărui sistem monetar, deci și al etalonului aur. Ele nu constituie, prin urmare, baze specifice ale unor sisteme monetare inedite. Aceasta confirmă cele ce am spus, la pag. 6, că ideia de etalon muncă pare a fi mai mult un concept social ori politic menit să pună în opoziție munca, aport al celor mulți, cu aurul, categorie capitalistă, decât o soluție tehnică capabilă să slujească țeluri monetare concrete.

4. Rămâne de precizat care aveau să fie, din punct de vedere monetar, relațiunile „spațiului“, astfel constituit, cu țările din afara lui. Este probabil că rolul aurului în aceste relațiuni avea să fie acela pe care îl are în lichidarea soldurilor internaționale între țări care au păstrat libertatea schimburilor.

că paritățile monetare nu au fost legate de aur, după normele etalonului aur și că hotărârile Conferinței au fost prea mult influențate de planul Lordului Keynes.

Profesorul Anderson, expune cu o deosebită tărie, acest punct de vedere. El consideră că aurul este singura măsură solidă a valorii, de care se poate lega o monedă. „Oameni, guverne și bănci, spune D-l Anderson, vor primi totdeauna fără ezitare aur, ori de câte ori vor avea prilejul să-l primească”⁵. Când dincolo de monedă nu se vede aur, valoarea monedei este îndoielnică. Aurul rămâne unitatea internațională de măsură, fiindcă, la urma urmelor, oamenii și guvernele nu au încredere decât în el. Teoria că o monedă poate funcționa independent de aur se naște în epoci de turburări monetare. Cu ajutorul măsurilor de control și constrângere se poate asigura funcționarea hârtiei-monedă, mai curând sau mai târziu ea devine, însă, „*dishonored paper money*”, o hârtie monedă dezonorată, primită limitat și cu pierdere de curs, îndată ce constrângerea încetează sau se slăbește.

Situațiunea creiată aurului prin rezoluțiunile dela Bretton Woods justifică, credem, în bună parte, ambele atitudini expuse mai sus. Intr'adevăr sistemul monetar admis, rămâne „ancorat” de aur; etalonul-aur nu va juca, însă, după regulele sale cunoscute.

*

* *

„Rezoluțiunile” prevăd, cum am arătat⁶, că paritățile monedelor naționale se vor fixa de țările participante în acord cu „Fondul monetar internațional”, în aur sau în dolari americani. Cu alte cuvinte, monedele țărilor participante vor fi definite, așa cum este definit leul, de pildă, prin legea monetară din 7 Februarie 1929, printr'un anumit conținut de aur — 10 miligrame de aur, titlu 9/10 în acea lege — conținut diferit, firește,

5. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1326, din 6 August 1944.

6. Vezi *supra*, p. 104 și urm..

dela o monedă la alta. Raportul dintre aceste greutateți va da cursul de schimb al diferitelor monede între ele.

Rezoluțiunile mai prevăd că plata cotelor de participare la „Fond“ se va efectua în aur, sau devize-aur, pentru 25% din cota subscrisă sau numai 10% din stocul de aur de care dispune țara subscriitoare, în cazul când aceasta nu dispune de aur suficient spre a acoperi cele 25% din cota sa. Această dispozițiune arată grija „Fondului“ ca fiecare participant să păstreze o rezervă de aur, asupra căreia să poată dispune liber oricând, pentru menținerea echilibrului său monetar.

În sfârșit, zece la sută din cotele subscrise pentru Banca de Reconstrucție vor trebui vărsate, de asemenea, în aur.

Legat de aur, cum vedem mai sus, sistemul monetar, așa cum rezultă din rezoluțiunile dela Bretton Woods, nu este, însă, etalonul aur așa cum l-am cunoscut înainte de 1914, sau după stabilizările care au avut loc până la criza din 1929.

Suprimarea restricțiunilor — controlul devizelor și reglementarea plăților internaționale — condițiune esențială a funcționării corecte a etalonului-aur este, cum am arătat⁷, țelul pe care înțeleg să-l atingă, mai curând sau mai târziu, autorii rezoluțiunilor. Este de sigur, în intențiunea acestora să se suprima imediat, sau cât de curând, restricțiunile privind plățile curente în schimburile internaționale: import, export, servicii diverse, etc.⁸. Nu este vorba însă, de a suprima supravegherea mișcărilor de capital⁹. Și tocmai aci apare dificultatea soluțiunii adoptate la Bretton Woods: libertate pentru plățile curente, control sau restricțiuni pentru mișcările de capital.

În principiu, distincțiunea este foarte netedă, aplicarea este, însă, practic destul de anevoioasă. Ieșirile de capital dintr'o țară se pot ascunde, într'adevăr destul

7. Vezi supra, p. 130.

8. Vezi supra, p. 131.

9. Vezi supra, p. 131.

de ușor: fie prin nerepatrierea sumelor realizate în străinătate prin export, fie prin exagerarea sumelor ce se afectează plății importului. Se naște atunci întrebarea, cum se vor putea înlătura mișcările de capital pe aceste căi dacă renunțăm, cum este intențiunea autorilor planurilor ce examinăm, la controlul plăților în operațiunile curente? Și dacă, din nevoia de a împiedeca mișcările de capital¹⁰, ne-am vedea siliți să controlăm și aceste plăți, ce mai rămâne din suprimarea restricțiunilor de care vorbeam mai sus?

Pe de altă parte, constatare de importanță capitală, nu se află, după cât știm, în economia proiectelor dela Bretton Woods, nicio dispozițiune care să oblige țările participante să renunțe, de îndată, la cursul forțat, adică să restabilească sau să mențină convertibilitatea biletului — obligațiunea băncii de emisiune să dea, la cerere, purtătorilor de bilete: aur în monede, ori în bare, sau devize-aur. Or, atât timp cât există curs forțat, cât subzistă restricțiuni, fie ele și numai limitate, nu poate fi vorba de o funcționare normală a etalonului-aur.

În asemenea condițiuni, încercând să facem o caracterizare, credem că putem spune că rezoluțiunile dela Bretton Woods nu constituie o revenire la etalonul-aur așa cum l-am practicat până în preajma lui 1930; ele prevăd mai curând un sistem, tranzitoriu de sigur, de dirijare monetară pe plan internațional, care păstrează o legătură foarte strânsă cu aurul, în așteptarea momentului în care se vor putea suprima restricțiunile și restabili deplina convertibilitate a biletului.

Dacă este așa, atunci învinuirea, de care am vorbit mai sus, adusă de D-l Dr. Walter Funk, Conferinței,

10. Libertatea de mișcare ar putea avea o înrâurire foarte supărătoare asupra echilibrului balanței de plăți și a stabilității monetare, cu deosebire în țările care au datorii importante în străinătate. Dorința creditorilor de a-și repatria repede sumele împrumutate ar putea creea cereri importante de devize (vezi *supra*, p. 122), ceea ce ar constitui o gravă presiune asupra cursului și ar putea primejdi stabilitatea monetară.

că s'ar fi reîntors la forma învechită a etalonului-aur se arată a fi mai puțin întemeiată decât desamăgirea profesorului Anderson, provocată de părăsirea acțiunii de echilibru pe care o realizează jocul liber al etalonului-aur, în forma lui clasică.

*

* *

Soluțiunea asupra căreia s'a realizat acordul celor 44 de națiuni reprezentate la Bretton Woods, pare să fi fost impusă de situațiunea în care se găsesc multe din ele, Marea Britanie în primul rând, datorită, pe de o parte, epuizării disponibilităților de aur sau devize aur ale acestor țări, pe de alta sarcinii considerabile a datoriei externe contractate, de cele mai multe ori în timpul din urmă, din cauza războiului.

Datoria Mării Britanii în afară, după o evaluare făcută de Lordul Keynes, șeful delegațiunii britanice la Bretton Woods și autorul proiectului monetar englez din Aprilie 1943, s'ar ridica la finele anului acestuia la 12 miliarde lire sterline¹¹ sau 10.000 miliarde de lei la cursul oficial.

Fără consolidarea acestei datorii și eşalonarea ei pe o perioadă foarte lungă, cu o dobândă foarte redusă care să reducă sarcina ei, fără asigurarea unor exporturi care să permită plata acestor sume — condițiuni neîmplinite în clipa de față — o asemenea datorie poate constitui mâine o amenințare gravă pentru echilibrul balanței de plăți a Mării Britanii. În aceste condițiuni, suprimarea restricțiunilor, întoarcerea imediată la libertatea mișcărilor internaționale de capital, pe care o presupune neapărat funcționarea normală a etalonului-aur, nu a apărut posibilă experților britanici, la Bretton Woods.

Această constatare explică de ce între pozițiunea germană, față de proiectele de reorganizare monetară a lumii — planurile de reconstrucție monetară germană

11. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1186, din 12 Iulie 1944.

sau, atitudinea domnului Walter Funk ca și aceea a presei Reichului — de o parte, și pozițiunea britanică — planul monetar al Lordului Keynes din Aprilie 1943, ori atitudinea delegațiunii britanice la Bretton Woods — de altă parte, există în multe privințe o apropiere mai mare decât între pozițiunea germană și cea americană — proiectul monetar al D-lui White, din Aprilie 1943¹², ori concepțiunea delegațiunii U.S.A. la Conferință.

Germania epuizase, într'adevăr, cea mai mare parte din disponibilitățile ei de aur și devize în momentul intrării ei în război și a contractat, în timpul războiului, o datorie importantă — soldurile creditoare ale țărilor europene în clearingurile lor cu Germania, printre care, firește, și România — care s'ar ridica, în vara 1944, la 20 miliarde de Reichsmark¹³ sau la cursul oficial 1.200 miliarde de lei.

Statele Unite dețin azi aproape trei sferturi din aurul lumii și sunt creditoare ale celor mai multe din țările care au participat la Bretton Woods.

Deosebirea între situațiunea de fapt a Germaniei sau Mării Britanii, ca și a altor țări europene de o parte, și a Statelor Unite de altă parte, este foarte însemnată.

Oricât de mare ar fi obiectivitatea celor chemați să statornicească, sau cel puțin să discute, noua așezare monetară a lumii, ei nu se pot lepăda, în întregime, de povara intereselor sau dificultăților țării căreia aparțin. Față de aceste interese și în prezența acestor dificultăți, mulți din acei chemați să caute, la Bretton Woods, mijloacele cele mai bune spre a restabili ordinea monetară în lume și întoarcerea la o pacinică colaborare între popoare, nu au crezut cu puțință să revină, dintr'odată,

12. Vezi *supra*, p. 4-5.

13. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1231, din 20 Iulie 1944.

la o libertate deplină a schimburilor internaționale și la o restabilire integrală a automatismului etalonului-aur.

*

* *

Din cele de mai sus rezultă, deci, că vom mai trăi, câtăva vreme cel puțin, într'un regim de monedă dirijată. Moneda dirijată a permis — în momente de criză, ca cele prin care a trecut Anglia de pildă în preajma anului 1931 sau Statele Unite în 1933 — înlăturarea unor pericole sau atenuarea unor dificultăți, datorită unei reglementări adesea intense și severe. Mecanismul nu a funcționat, însă, cu succese netăgăduite decât cu constrângere, în sisteme închise, într'o economie de războiu ori premergătoare războiului, în regimuri totalitare, cu sacrificii însemnate în ce privește libertatea populației interesate și cureducerea serioasă a nivelului de viață al acestei populațiuni.

Sub impresiunea imediată a rezultatelor obținute în sisteme de monedă dirijată în ultimii ani, sau de teama dificultăților ce s'au putut produce altă dată în funcționarea etalonului-aur, nu trebuie, însă, să nesocotim progresele incontestabile pe care le-a făcut omenirea în zeci de ani de doctrină și economie liberală — sau de intervenționism moderat — care caracterizează gândirea și înfăptuirea economică până la izbucnirea primului războiu mondial. Moneda liberă și etalonul-aur își au și ele partea în această realizare.

Nu este locul să arătăm aci de ce etalonul-aur a putut împlini timp de aproape trei sferturi de veac rolul de instrument de schimb în condițiuni foarte mulțumitoare. Vom desprinde numai unul din aspectele funcționării acestui etalon, interesant cu deosebire azi, când dezordinele monetare stăpânesc sau amenință iarăși așezarea economică a lumii.

Experiența de totdeauna și de pretutindeni a arătat că avarierea, dacă nu dezorganizarea sistemelor monetare, vine dintr'o emisiune exagerată, sau un abuz de credit, provocat de cele mai multe ori de nevoile Sta-

tului. Ideia de „exagerat“ sau „abuz“ sunt, însă, noțiuni subiective. Ce este „normal“ și ce este „exagerat“, unde începe abuzul?

Am trăit ani de-a-rândul conflictul — firesc și necesar, după părerea noastră, într'un stat organizat — între cei care creează mijlocul de plată, Banca de emisiune, și cei ce-l cheltuiesc, Statul sau piața, și ne-am dat seama de dificultatea de a răspunde precis la această chestiune.

În aceste condițiuni, oricare ar fi autoritatea care va avea să fixeze limite circulațiunii și să impună respectul lor, pericolul unei emisiuni manifest excesive sau al unei politici de credit prea liberale, sub presiunea unor anumite nevoi, nu se poate evita. Și tocmai din cauza acestui pericol s'a născut nevoia de a „ancora“ emisiunea de bilete, ca și volumul creditului, de elemente obiective, în afară de acțiunea interesată a factorilor stăpâniți de dorința de a obține cu orice preț mijloacele de plată de care au nevoie¹⁴. Așezarea aurului la baza emisiunii de bilete și a politicii de credit a băncilor de emisiune contemporane răspunde la această preocupare.

În sistemul etalonului-aur, într'adevăr, întreg edificiul circulațiunii: monedă metalică, bilete și credite, este legat de stocul de aur de care dispune o țară. Emisiunea de bilete și angajamentele la vedere ale băncii de emisiune nu pot să întreacă un multiplu, bine definit, al stocului de aur sau devize — trei la patru ori acest stoc — iar volumul creditelor pe care le pot deschide băncile particulare este legat, și el, de cantitatea de bilete sau de monedă metalică în circulație și de posibilitățile de credit, de reescont, ce stau deschise acelor bănci, la

14. De aceia, fie zis în trecut, dacă recunoaștem în anumite împrejurări, oarecare avantagii în cumularea funcțiunilor de Guvernator al Băncii de emisiune și Ministru al Economiei Naționale, (vezi *supra*, p. 7, nota 6), suntem, însă, hotărît, împotriva confuziunii între funcțiunea de Guvernator și cea de Ministru al Finanțelor, care s'a produs la noi acum câțiva ani. Dacă ne este îngăduită o expresiune familiară, am spune că a încredința conducerea Băncii de emisiune Ministrului de Finanțe, înseamnă „să pui capra să păzească varza“.

Banca de Emisiune¹⁵. În aceste condițiuni, modificarea volumului circulației de monedă și de bilete și importanța creditelor, nu mai depinde de cererile celor interesați sau de voința conducătorilor vieții economice sau politice, ci de importanța stocului de aur sau de devize de care dispune o țară. Și tocmai acest fapt constituie garanția deosebită pe care ne-o oferă sistemul etalonului-aur.

Abuzul de care vorbeam mai sus nu este posibil când volumul circulației și creditului sunt legate de stocul de aur sau devize de care dispune o țară, fiindcă un asemenea stoc nu se poate constitui, dacă lăsăm de o parte cele câteva țări mari producătoare de aur, decât pe două căi: fie prin cumpărare de aur sau devize, reprezentând excedente de export¹⁶, care s'ar sustrage astfel dela acoperirea altor nevoi — fie prin credite obținute în străinătate. În primul caz, constituirea stocului depinde de situațiunea generală economică și financiară a țării în chestiune, de puterea de producție și de buna ei organizare; în al doilea caz, de capacitatea ei de credit pe piețele străine, de reputația de care se bucură acolo, capacitate de credit și reputație determinate, și ele, de buna stare economică și financiară, de o bună apreciere a străinătății asupra posibilităților de dezvoltare viitoare a țării, în sfârșit, de încrederea ce inspiră din punct de vedere al securității ei sociale și politice. În ambele cazuri deci, putința de a constitui sau spori stocul de aur sau devize al unei țări este legată de o

15. Lucrul este cu deosebire exact în țări ca a noastră, unde practica cecului și virimentelor este destul de restrânsă și unde deschiderea unui credit de către o bancă o duce, curând, la obligațiunea de a pune la dispozițiune beneficiarului monedă efectivă, pe care nu și-o poate procura decât din propriile ei disponibilități — fatal limitate — sau din sumele ce va putea obține dela Banca de Emisiune, în limitele posibilităților de emisiune de care mai dispune aceasta.

16. Export sau servicii și venituri din prestațiuni anterioare de capital.

stare de fapt, care poate fi înrâurită, firește, de politica generală și economică ce se face în aceea țară, dar nu poate fi modificată, sub presiunea unor nevoi monetare, la un moment dat.

În aceste condițiuni, volumul circulațiunii, monedă sau credite, într'o țară în care această circulațiune este legată de aur, nu poate spori decât dacă stocul de aur sau de devize ale acelei țări sporește prin îmbunătățirea ori desvoltarea activității economice, sau dacă ea reușește să obțină credite însemnate, condiționate și ele de buna gospodărie economică și financiară. Mecanismul etalonului aur, legând volumul circulației de factori pe care nevoi monetare intempestive nu-i pot înrâuri, înlătură pericolul inflațiunii și asigură, într'o largă măsură, stabilitatea sistemelor monetare.

Aurul constituie, astfel, „un rappel permanent à la sagesse“ o chemare statornică la înțelepciune, cum spune, cu drept cuvânt, Giscard d'Estang, în cartea sa intitulată *La maladie du monde*¹⁷. Lucrul trebuie reținut, chiar dacă socotim că etalonul aur nu reprezintă „la sagesse elle même“, înțelepciunea însăși.

Pe de altă parte, indicațiunile pe care le procură oscilațiunile cursului schimbului — deasupra și dedesubtul parității metalice în limitele gold-point-urilor¹⁸ — cu privire la situațiunea balanței de plăți și mișcărilor internaționale de capital și acțiunea ce exercită variațiunile scontului constituie, în sistemul etalonului-aur, o orientare a vieții economice — pe care greu ar putea să o asigure acțiunea conștientă a unei organizațiuni speciale — și un mijloc de adaptare a volumului circulațiunii, la condițiunile variabile ale pieții.

Înlăturarea arbitrarului este necesară nu numai pentru a pune fiecare țară la adăpost de greșelile pe care le fac, cu sau fără știință, conducătorii ei, dar și pentru

17. Citat de BAUDIN (L.), *La Monnaie et la formation du prix*. Première partie: *Les Eléments*, în seria TRUCHY (H.), *Traité d'Economie Politique*, VI, Recueil Sirey, Paris, 1936, p. 276.

18. Vezi *supra*, p. 121, nota 23.

a evita consecințele supărătoare pe care dezorganizarea monetară ce s'a produs într'o țară, le exercită, cum am mai spus¹⁹, asupra celorlalte țări, legate azi, pe deasupra frontierelor, de firele nevăzute ale atâtor interese comune.

În sfârșit — lucru cu deosebire exact la noi în momentul de față — dat fiind rolul incontestabil pe care îl joacă factorul psihologic în viața sistemelor monetare, existența unui stoc metalic de oarecare însemnătate, constituie un element foarte important în determinarea atitudinii publicului față de monedă. Încrederea pe care o inspiră un asemenea stoc purtătorilor de bilete, se datorește nu numai prestigiului de care — în ciuda campaniei ce s'a dus în anii din urmă contra aurului — se bucură, încă, incontestabil metalul galben. Ea derivă din rolul ce-l poate juca stocul de aur, ca mijloc efectiv de însănătoșire monetară sau redresare economică, fie prin posibilitățile de credit ce se pot crea pe baza unui asemenea stoc, fie prin puterea de cumpărare în afară — cu atât mai mare, firește, cu cât stocul este mai însemnat — pe care o reprezintă disponibilitățile de metal galben ale unei țări²⁰.

*

* *

Constatările de mai sus în favoarea monedei libere și etalonului aur apar într'o lumină mai interesantă când răsfoim paginile, îngălbenite adesea, ale istoriei marilor monede ale lumii.

În veacul trecut, în zeci de ani de regim liberal și de etalon aur, cu rezerva unor deprecieri de fapt tempo-

19. Vezi *supra*, p. 115, nota 14.

20. Interesant de semnalat că, în timp ce doctrina național socialistă și conducătorii Reich-ului încercau să dovedească, cu o surprinzătoare „sinceritate“, inutilitatea aurului și clădeau „sisteme monetare fără aur“, aceiași factori au urmărit neîncetat, atât în timpul războiului actual cât și în perioada pregătirii lui, sporirea sau, cel puțin, menajarea disponibilităților lor de aur. Negocierile economice care au avut loc, în anii din urmă, între România și Germania, dovedesc cu prisosință acest lucru.

rare, în perioade de criză sau războiu, aceste monede au păstrat o stabilitate, care nu s'a mai putut menține, în ultimele decenii, perioadă de economie dirijată.

Anglia instituie monometalismul aur la 22 Iunie 1816, definind lira sterlină, sau sovereign-ul, o greutate de aur de 7,32228 grame metal fin, ceea ce însemna 25,22 franci pentru o liră. Cu excepția unor perioade scurte, ce au urmat războaielor napoleoniene și primului războiu mondial, cursul de 25,22 a fost menținut până în 1931, adică timp de o sută cincisprezece ani.

Dela 1931 la 1941 acest curs scade succesiv, lira pierzând, în zece ani, aproape 30% din valoarea ei ²¹.

Statele Unite definesc dolarul la 2 Aprilie 1792: 1,50465 grame aur fin și rămân la acest conținut până la 19 Aprilie 1933 ²², adică 141 ani ²³. Dela 19 Aprilie 1933, până la 21 Ianuarie 1934 dolarul în mai puțin de un an suferă o depreciere de 40,94%.

Elveția definește francul elvețian 0,290322 grame aur fin, în 7 Mai 1850 și menține, neschimbată, această definiție până la 26/27 Septembrie 1936, adică 86 de ani.

La 26/27 Septembrie 1936 francul elvețian pierde 30% din valoarea sa.

Franța definește francul francez prin legea din 7 Aprilie 1803 (17 Germinal, an XI), 0,290322 grame aur fin, ceea ce înseamnă o paritate 1 fr. francez = 1 franc elvețian — care rămâne neschimbată până la războiul din 1914, deci 111 ani ²³.

Dela 1914 până la 1939 francul suferă: o depreciere de fapt dela 1914 la 1928 și patru deprecieri legale (1923 franc Poincaré, 1936 franc Auriol, 1937 franc Bonnet și franc 1939) și pierde, astfel, în 25 de ani, 92,77% din valoarea lui ²⁴.

21. Vezi *supra*, p. 84.

22. Vezi *supra*, p. 85 și urm.

23. Neglijăm deprecierea de fapt, temporară, ca aceea din timpul războiului de secesiune pentru U. S. A., sau din timpul revoluțiunii dela 1848 și războiului franco-german din 1871, pentru Franța.

24. Vezi *supra*, p. 98.

Germania își menține neschimbat etalonul monetar aur dela 1876 la 1914, adică 38 de ani, pentru ca apoi, dela 1914 la 1924, după o scădere lentă între 1914 și 1922 și o cădere verticală dela 1922 la 1923, marca să piardă întreaga ei valoare și să fie înlocuită cu altă monedă.

România consfințește, prin legea monetară din 1889, care institue monometalismul-aur, definiția dată leului — aceeași ca și a francului francez și a celui elvețian — încă din 1867, care a fost menținută până la primul război mondial, adică aproape o jumătate de veac.

După o perioadă de depreciere continuă de fapt, între 1918 și 1927, leul stabilizat de fapt în 1927—1928 a fost devalorizat legal prin legea din 7 Februarie 1929, pierzând 97% din valoarea pe care o avea în 1867. Situațiunea s'a menținut până în 1932. De atunci încoace, ca urmare a crizei economice și financiare din 1931, etalonul-aur a fost suspendat, iar leul a suferit — printr'un joc complicat de prime, negociere liberă, compensații, etc. — o nouă depreciere lentă dar continuă, a cărei importanță nu se poate preciza în momentul de față.

Pretutindeni, turburări monetare și deprecieri succesive în ultimii treizeci de ani, stabilitate îndelungată, în veacul trecut.

Ni se poate răspunde, de sigur, că în ultimele două decenii lumea a trăit sub înrâurirea consecințelor primului război mondial și ale crizei din 1931. Lucrul este exact. Dar el este tot așa de exact și pentru atâtea decenii anterioare, fără ca, pentru aceasta, monedele să fi suferit turburările ce s'au produs în zilele noastre. Cazul Franței, între altele, este tipic în această privință.

Cum am arătat mai sus, francul francez și-a păstrat valoarea — cu excepția unor deprecieri relativ reduse în perioade scurte — mai bine de un veac, în ciuda preferențelor sociale și politice ce s'au produs de-a-lungul unei perioade numită, în istoria politică și parlamentară: „*le calvaire constitutionnel de la France*“. Legea monetară: 1803; Consulatul: 1799—1804; Imperiul: 1804; Restaura-

ția: 1815; Monarchie de Juillet — Louis Philippe: 1830; Revoluție: 1848—1851; A doua republică: 1852; Al doilea Imperiu: 1870; Războiul franco-german și Sedan: 1871; Tratatul dela Frankfurt și a 3-a Republică: 1871; 1871—1876 plata indemnității de războiu, în sfârșit până la războiul din 1914 importante prefaceri sociale, lupte pentru închegarea imperiului colonial al Franței, dificultăți economice.

Impotriva atâtor împrejurări grele francul francez — ca și celelalte monede mari ale lumii, în aceeași perioadă — își păstrează totuși valoarea. Turburătoare constatare pentru cei ce propovăduesc „dirijare“, cu orice chip, sau vor să clădească fericirea lumii pe sisteme monetare senzaționale ori inedite.

Am spus în prefața acestei cărți că ea este destinată, în primul rând colaboratorilor mai tineri și studenților noștri. Nu ne este deci îngăduit, aci, să oprim avântul cu care acest tineret — chemat să ducă mai departe, mâine, destinele țării — trebuie să caute stăruitor lipsurile așezării noastre sociale și economice și să înfăptuiască cu îndrăzneală chiar, soluțiunile capabile să înlăture acele lipsuri.

Credem, însă, că în ziua în care, atrași de farmecul noutății sau plecând urechea la chemarea necunoscutului, am fi gata să izgonim o slugă veche, cu care ne-am pomenit din bătrâni, se cuvine să ne gândim o clipă nu numai la supărările pe care ni le-a pricinuit, uneori, dar și la binele pe care, statornic, a știut să ni-l facă.

CAPITOLUL VIII

Aprecieri asupra rezoluțiilor Conferinței dela
Bretton Woods și concluziuni.

Iată-ne ajunși la capătul expunerii noastre asupra problemelor discutate și rezoluțiilor adoptate de Conferința monetară dela Bretton Woods, în cadrul preocupărilor pentru o mai bună organizare a schimburilor internaționale și a așezării monetare a lumii de mâine.

Ce impresiune generală, ce concluziuni se desprind din această expunere ?

*

* *

După deliberări, care au durat câteva săptămâni, cele 44 națiuni, care au participat la Conferință, au ajuns la o înțelegere unanimă asupra proiectului comun al experților americani și englezi supus Conferinței.

„Delegații acestei Conferințe, spune cu drept cuvânt Președintele Roosevelt, în mesajul adresat Conferinței, cu ocazia încheerii lucrărilor ei, au pus două noi pietre de temelie pentru construcția unei păci durabile și realizarea securității. Ei au dovedit că popoarele Națiunilor Unite pot colabora nu numai în războiu, ci

și când este vorba să se alcătuiască planuri pentru pace¹.

Obiectul conferinței era, cum am mai spus, stabilirea unor norme de colaborare efectivă între popoare, în vederea descătușării schimburilor internaționale și a însănătoșirii și stabilizării sistemelor monetare, care să ducă la dezvoltarea economică a fiecărei națiuni și la ridicarea nivelului general de viață a masselor.

În acest scop rezoluțiunile dela Bretton Woods prevăd :

revenirea treptată la libertatea comerțului și plăților internaționale, adică înlăturarea succesivă a obstacolelor de tot felul ce le-au ridicat în cale cincisprezece ani de autarkie sau economie dirijată;

întoarcerea la lichidarea plurilaterală a creanțelor, adică posibilitatea de a ne folosi de excedentul de care am dispune la un moment dat într'o țară spre a plăti deficitul ce l-am avea într'alta, posibilitate înlăturată, în sistemul restrictiv actual al acordurilor bilaterale de plată.

În ce privește însănătoșirea și stabilitatea monetară, Conferința nu a mers, cum s'a crezut de unii, la adoptarea unei monede internaționale. Monedele naționale rămân, mai departe, mijloace de plată, atât pentru relațiunile interne, cât și pentru lichidarea obligațiunilor externe.

Stabilitatea monetară este asigurată prin obligațiunea impusă Statelor semnatare:

să nu se servească de deprecierea monetară ca mijloc de concurență sau adaptare pe piețele internaționale, așa cum s'a întâmplat între 1930 și 1940, cu multe monede, printre care chiar lira sterlină și dolarul;

să fixeze în aur sau în dolari paritățile monedelor lor, în acord cu „Fondul monetar“, de care am vorbit și să nu modifice aceste parități decât în limitele și condițiunile fixate.

Etalonul-aur rămâne, cum am arătat în ultimul capitol, baza sistemului monetar, nu, însă, în forma în care

1. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1260, din 25 Iulie 1944.

funcționează normal, într'un regim de libertate, ci cu îngrădirile impuse de menținerea, cel puțin temporară, a unora din restricțiunile actuale.

Pentru realizarea țelurilor arătate mai sus, în condițiunile tehnice ce am indicat, rezoluțiunile Conferinței dela Bretton Woods prevăd crearea a două organisme internaționale: „Fondul monetar internațional“ și Banca pentru reconstrucția și desvoltarea economiei mondiale.

Fondul monetar, al cărui capital a fost fixat la 10 miliarde dolari, din care 8,8 au fost subscribe, are drept scop :

să procure țărilor participante credite internaționale, menite să permită echilibrul balanței de plăți și stabilitatea monetară;

să servească drept organ internațional de consultare și acțiune, în vederea realizării țelurilor monetare propuse.

Banca pentru reconstrucție, cu un capital de 10 miliarde de dolari, din care 8,8 miliarde deja subscribe, este chemată:

să dea credite directe țărilor membre ale „Fondului“, sau să participe la credite date acestora, până la concurența a 20% din capitalul său vărsat, adică maximum 2 miliarde de dolari;

să dea, pentru restul de 80%, garanții aceluiași țări, spre a ușura operațiunile directe de credit extern, pe care le-ar face acestea.

Operațiunile de credit prevăzute mai sus au de scop :

să ajute țările participante să repare distrugerile provocate de războiu;

să ușureze trecerea dela economia de războiu la cea de pace; în sfârșit,

să înlesnească echiparea economică a acestor țări, să sporească capacitatea lor economică și prin aceasta, cum am spus mai sus, să ridice nivelul de viață al populației lor.

Iată, în câteva cuvinte, rezultatele obținute la Conferința dela Bretton Woods.

Ele privesc, cum am spus, națiunile aliate și asociate, în acel moment, participante la Conferință. Inseși țelurile pe care Conferința își propune să le atingă impun, însă, întinderea colaborării internaționale, de va fi cu putință, până la unanimitatea popoarelor lumii civilizate. Colaborarea la realizarea țelurilor Conferinței cată, deci, să rămână deschisă țărilor neutre, în primul rând, apoi celorlalte țări, care nu au participat la Conferință, în momentul și în condițiunile ce urmează să fie stabilite.

„Conferința dela Bretton Woods, spune în această privință președintele ei, D. Morgenthau, ministrul de finanțe al Statelor Unite, a deschis un drum destul de larg pentru ca toți oamenii să poată merge pe el, unul lângă altul și cu acelaș pas. Dacă vor să meargă împreună, nimic pe lume nu-i va opri“².

*

* * *

Din cele arătate mai sus, rezultă că acordul între atâtea interese diferite, obținut de Conferința monetară, nu s'a realizat asupra unui text „gol de substanță“³, ca multe din rezoluțiunile ce se adoptau, la Geneva, în debaterile Societății Națiunilor, ci asupra unui plan de înfăptuiri concrete, care pune în joc — într'o acțiune internațională de o amploare ce nu a fost atinsă vreodată până acum — mijloace de zeci de miliarde de dolari și constitue un efort însemnat pentru cele mai multe din țările participante.

Cum era firesc, rezoluțiunile dela Bretton Woods nu puteau împlini toate nădejtile, nici înlătura toate criticile.

Dificultățile actuale de informare nu ne îngăduie să dăm precizări asupra atitudinii opiniei internaționale față de aceste planuri. Se poate spune, totuși, că pe deasupra

2. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1253, din 24 Iulie 1944.

3. Cum spuneam și mai sus, pagina 47.

înfăptuirilor tehnice pe care le prevăd rezoluțiunile dela Bretton Woods, spiritul de colaborare internațională care s'a afirmat în acea conferință, între 300 de delegați, reprezentând 44 de țări participante, este, de sigur, un rezultat care îngăduie speranțe serioase pentru viitorul colaborării de mâine între popoare.

În mijlocul multor aprecieri optimiste, apărute în presa țărilor participante, s'au manifestat, însă, și îndoeli, în ceea ce privește înfăptuirea acestor rezoluțiuni. Importanța numărului țărilor participante, inegalitatea pozițiunii lor pe piața mondială, atât din punct de vedere financiar cât și economic, în sfârșit, diversitatea intereselor lor pot constitui, după unii, un obstacol în realizarea practică a rezoluțiunilor Conferinței. Experiența făcută în mai multe împrejurări, la Geneva, în ultimii ani dinaintea războiului actual, justifică această temere.

S'au emis atunci păreri — care și-au găsit un precedent în consfăturile preliminare Conferinței economice și monetare dela Londra din Iunie 1933⁴ — ca înțelegerea să fie limitată la un grup mai mic, de câteva State, ale căror monede ar fi „monede cheie” — lira sterlină, dolarul, de pildă — urmând ca, apoi, celelalte State să adere la această înțelegere, în măsura și în condițiunile determinate de situațiunea specială a fiecăruia⁵.

Atitudinea Congresului Statelor Unite, în momentul când va avea să se pronunțe asupra proiectelor dela Bretton Woods ca și orientarea opiniei publice și a Administrației americane, în legătură cu alegerile președentiale din 6 Noemvrie 1944 au fost, și ele, discutate în cercurile Conferinței și în presa mondială.

Am arătat în capitolul precedent, cu prilejul cercetării problemei aurului, pozițiunea unora cel puțin din cercurile bancare americane, față de formula tehnică adoptată la Bretton Woods, în ce privește funcționarea etalonului aur. Aceste cercuri constată că Statele Unite contribue cu sume importante la „Fondul monetar” și

4. Vezi *supra*, p. 91 și urm..

5. Un precedent în acest sens îl constituie „Declarația tripartită”, din 26 Septemvrie 1936, de care ne-am ocupat, pagina 97 la 104.

la Banca de Reconstrucție, în a căror gestiune, însă, Statele debitoare au, după părerea acelor cercuri, o influență însemnată.

Aceste obiecțiuni îmbracă formule tari în expunerea profesorului Anderson, citată în capitolul precedent, expunere în care — invocând pierderile încercate de creditorii americani altă dată în acțiunea de ajutorare a statelor cu monede slabe — Profesorul recomandă Administrației americane să facă, la nevoie, unor asemenea țări: „daruri nu împrumuturi“ și să nu aștepte restituirea sumelor avansate⁶.

În termeni tot așa de severi, profesorul Anderson își exprimă categoric neîncrederea în înțelepciunea Guvernelor și Băncilor de Emisiune care vor să dirijeze vieța economică și moneda și regretă că planurile Keynes și White nu se întorc la principiile sănătoase ale regimului de libertate, ci mențin restricțiunile⁷ și permit, cum am spus mai sus⁸, controlul mișcărilor internaționale de capital. El recomandă, în schimb, instaurarea liberei concurențe între marile piețe internaționale, ca mijloc de a asigura echilibrul economic.

Obiecțiunile făcute de profesorul Anderson la planurile monetare britanice și americane — valabile și față de hotărârile dela Bretton Woods, în măsura în care acestea reproduc dispozițiunile acelor planuri — sunt, în general, întemeiate. Ca profesorul Anderson, gândesc azi mulți — printre ei și autorul acestor rânduri — din cei care au purtat în ultimii ani povara dirijării

6. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1326 din 6 August 1944.

7. „Sunt, spune profesorul Anderson, prea legat de locurile unde se concentrează înțelepciunea și puterea, în Guverne și Băncile de emisiune, pentru a putea manifesta cea mai mică încredere că arta acestora ar putea ajunge pentru mai mult decât pentru lichidarea de afaceri de „routine“. Cu cât văd mai mult politica economică de Stat, cu atât capăt mai multă încredere în puterile automate ale piețelor libere. Cu cât urmăresc mai mult politica monetară de stat, cu atât capăt mai multă încredere în aur“. (*Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1326, din 6 August 1944).

8. Vezi *supra*, p. 131 și 158.

vieții economice și cărora li se cere uneori — la noi, de pildă, în ultimul timp — să „înghețe“ prețurile, adică, pe românește, să oprească urcarea lor și... să sporească totuși salariile!! Gândesc la fel mulți, cum am spus⁹ și în Germania. Constatarea, în ce privește Germania, este foarte prețioasă, fiindcă, datorită condițiilor politice și sociale în care s'a găsit această țară și, mai ales, aptitudinii sufletești deosebite a Germanului pentru metode autoritare, dirijarea economiei a înregistrat, în anii din urmă, în Germania, rezultate ce nu se pot tăgădui și care depășesc cu mult rezultatele similare obținute în alte țări.

Se pune, însă, problema: întoarcerea la libertate este ea cu puțință azi, pe deplin, dintr'odată?

Ne temem că nu, într'o lume care a trăit în „sera“ autarkiei sau a protecționismului cu sprijinul subvențiilor, primelor și al atâtor alte metode de adâncă și cuprinzătoare intervențiune. Suprimarea restricțiilor, ca și a „serei“, cere adaptare, deci timp, poate destul de lung, fiindcă, în ce ne privește, socotim că este mai bine să zăbovim puțin azi, cu suprimarea restricțiilor, decât să fim siliți să le restabilim, poate mâine, fiindcă le vom fi înlăturat prea de vreme¹⁰.

În ce privește îndoiala asupra condițiilor de aplicare a rezoluțiilor dela Bretton Woods, pricinuită de posibilitatea unei schimbări în urma alegerilor președentiale dela 6 Noemvrie 1944, nu credem că ea este întemeiată.

Este adevărat că cine cunoaște puțin starea de spirit a cetățeanului american, când este vorba de persoanele chemate să ducă sau să reprezinte politica americană și rezerva acestuia față de „profesional“ în acest domeniu, își dă seama de dificultatea pe care o poate ridica faptul că președintele Roosevelt, solicitând al patrulea

9. Vezi *supra*, p. 128.

10. Vezi lucrarea noastră „*La politique commerciale et monétaire de la Roumanie, devant le problème du retour à la liberté*“, extras din *Revue Economique Internationale*, Bruxelles, 1938.

mandat, devine un „profesional“ al Președinției. La această dificultate se adaugă reacțiunea anumitor cercuri americane credincioase încă concepțiunii liberale tradiționale a Statelor Unite, în prezența programului de „New Deal“ al Administrației democratice, punct cardinal al politicii Președintelui Roosevelt. Aceasta explică de ce unele anchete — cunoscuta anchetă Gallup, de pildă — dau în timpul din urmă șanse aproape egale d-lor Dewey și Roosevelt.

Totuși, față de caracterul predominant pe care îl au azi problemele externe și războiul, față de aportul personal considerabil al Președintelui Roosevelt în rezolvarea acestor probleme și de interesul covârșitor al continuității în acest domeniu, avem impresia că D. Dewey va reuși să afecteze, serios poate, majoritatea Președintelui Roosevelt, dar nu va primejdui realegerea acestuia.

O administrație Roosevelt creează, fără îndoială, auspicii favorabile aplicării rezoluțiilor dela Bretton Woods.

Interesant de semnalat în legătură cu această constatare, declarațiunea de presă făcută, în cursul desbaterilor, de expertul american D. Harry White, potrivit căreia Statele Unite ar fi dispuse, în ziua când încrederea s'ar restabili în lume, să lase să plece o parte din aurul de care dispun — 20 miliarde de dolari¹¹. O modificare serioasă în repartiția aurului în lume poate contribui, de sigur, foarte serios la succesul rezoluțiilor dela Bretton Woods și la refacerea lumii.

Ea ar veni să completeze, în mod foarte oportun, sprijinul financiar pe care îl reprezintă, pentru statele participante, aplicarea acelor rezoluțiuni.

Mijloacele „Fondului monetar internațional“ ca și acele ale lui I. G. A. I. C., Banca de reconstrucție, pot fi insuficiente față de nevoile uriașe pentru repararea distrugerilor pricinuite de războiu, refacerea economiei mondiale și trecerea ei dela războiu la pace.

11. Vezi *Neue Zuercher Zeitung*, Nr. 1153, din 7 Iulie 1944.

Este necesară, însă — cu deosebire, în vremuri ca cele prin care trecem —, ca nevoile să fie seriate. Trebuie să ne ajutăm nu cu tot ce am putea dori, ci cu aceea ce ni se poate da. Chiar față de nevoi însemnate, sumele ce se vor pune laolaltă, în executarea rezoluțiilor dela Bretton Woods, sunt destul de importante ca *démarrage*, ca mijloc de plecare, pentru refacerea lumii și suficiente poate — alături de alte mijloace a căror acțiune nu este exclusă — spre a sprijini eficace, la început cel puțin, efortul pe care, cum am mai arătat în treacăt¹², va trebui să-l facă neapărat fiecare la el acasă, spre a învinge greutatea pe care războiul și urmările lui ni le-au ridicat în cale.

Buna rânduială economică este condițiunea prealabilă și necesară a oricărei însănătoșiri monetare. Imaginăm o economie sănătoasă cu o monedă avariata, nu credem posibilă însă, o monedă sănătoasă într'o economie dezorganizată. Însănătoșirea economică poate reclama, la un moment dat, un sprijin din afară, ea nu e, totuși, posibilă fără un efort serios și eficace dinăuntru.

Acțiunea de îndreptare dinăuntru ca și sprijinul din afară cer, deopotrivă, o atmosferă de încredere, factor psihologic. Importanța mijloacelor de acțiune și activa colaborare internațională prevăzute de rezoluțiile dela Bretton Woods, sunt de natură să creeze sau să întărească o asemenea atmosferă.

Succesul rezoluțiilor care ne preocupă nu depinde numai de valoarea lor obiectivă. El depinde și de condițiunile în care vor fi aplicate, de starea de spirit a celor ce le vor da viață. Un sistem de organizare prețuește atât cât prețuesc oamenii chemați să-l înlătuască.

În sfârșit, o ultimă observațiune. Intima colaborare internațională între țările participante, pe care o presupune executarea rezoluțiilor dela Bretton Woods, im-

12. Vezi *supra*, p. 40.

pune, firește, oarecari îngrădiri în libertatea de mișcare a acestor țări. Lucrul este inevitabil, ori de câte ori înțelegeri internaționale prevăd acțiuni legate de măsuri de ordin intern, sau de atribute ale suveranității naționale.

De modul în care se va realiza acțiunea Fondului, de ajutorul efectiv ce se va putea oferi unei țări, în schimbul sacrificiului de prestigiu sau de suveranitate ce ar fi chemată să facă aceasta, depinde succesul colaborării internaționale, care constituie țelul de seamă al rezoluțiilor dela Bretton Woods.

Va trebui, însă, înțelegere și din partea celor ce au nevoie de sprijin, dacă aceștia cred în solidaritatea dintre popoare și dacă vor să culeagă roadele ei.

Securitatea, aproape desăvârșită, pe care organizarea societății moderne o dă fiecărui individ, e dobândită cu prețul anumitor îngrădiri. Insași viața în societate impune limitarea unora cel puțin din manifestările noastre. Colaborarea internațională chemată să înlătore în viitor distrugerea de bunuri pe care o aduce războiul și întunerecul pe care îl așează în suflete tirania și să ridice nivelul de viață al masselor, nu este nici ea posibilă, fără unele sacrificii în libertatea de acțiune a fiecărei țări.

S'a trăit timp de veacuri, am trăit ani de-a-rândul cu jertfe mari pentru a câștiga războaie. De ce să ne temem de jertfe mai mici pentru a dobândi, în sfârșit, pace?

S F A R Ș I T

Prețul Lei 700.—